

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**“VALON VE FLAMAN TOPLULUKLARI ARASINDA
YAŞANAN SORUNUN BELÇİKA’NIN SİYASİ YAPISINA VE
AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE ETKİLERİ”**

Altan KARAER

ANKARA – 2011

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**“VALON VE FLAMAN TOPLULUKLARI ARASINDA
YAŞANAN SORUNUN BELÇİKA’NIN SİYASİ YAPISINA VE
AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE ETKİLERİ”**

Altan KARAER

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nalan SOYARIK ŞENTÜRK**

ANKARA – 2011

Altan Karaer tarafından hazırlanan, “Valon ve Flaman Toplulukları Arasında Yaşanan Sorunun Belçika’nın Siyasi Yapısına ve Avrupa Birliği Üyeliğine Etkileri ” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: / / 2011

İmza

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Nalan SOYARIK ŞENTÜRK (Tez Danışmanı).....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Birgül DEMİRTAŞ COŞKUN .....

Jüri Üyesi: Dr. Burak BİLGEHAN ÖZPEK .....

TEŞEKKÜR

Benimle çalıŐmayı kabul edip tez danıŐmanlıđını yapan Sayın Nalan Soyarik Şentürk'e, yüksek lisans süresince eğitimime katkıda bulunan tüm ğretim üyelerine, çalıŐmam boyunca desteğini benden esirgemeyen eŐim Kutlan Karaer'e teşekkür ediyorum. Tez çalıŐmamı biricik kızım AyŐe Karaer'e ithaf ediyorum.

Altan KARAER

Altan Karaer, “Valon ve Flaman Toplulukları Arasında Yaşanan Sorunun Belçika’nın Siyasi Yapısına ve Avrupa Birliği Üyeliğine Etkileri ”

ÖZET

Bu tez, Belçika’yı bölünme noktasına getiren Valon ve Flaman toplulukları arasında yaşanan siyasi çekişmenin nedenlerini ortaya çıkarmak, Belçika’daki siyasi sistemin Valonlar ve Flamanlar arasındaki sorun nedeniyle nasıl değiştirildiğini araştırmak ve bu sorunun AB ve Belçika ilişkilerini nasıl etkilediği konusuna açıklık getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında Belçika’daki mevcut siyasal problemin nasıl ve neden meydana geldiğini anlayabilmek için Valon ve Flaman tarihleri araştırılmış, teorik olarak ele alınan federalizm, ortaklık ve oybirliği demokrasisinin Belçika’da nasıl uygulandığı açıklanmıştır. Bu konunun seçilmesinin temel nedeni uzun vadede Belçika’nın bölünebilme ihtimalini sorgulamak ve AB’nin Belçika meselesinde nasıl bir tavır sergilediğini ortaya çıkarmaktır. İkinci bir neden ise Belçika’daki siyasi sorunlarla ilgili Türkiye’de daha önce akademik bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Bu çalışma ile Belçika örneklemeyle federalizm ve özerk yönetimler hakkında Türkçe bilgi sağlayacak bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır. Tez içerisinde iki argüman üzerinde durulmuştur. Birincisi Belçika federalizminde merkezden çevreye dağıtılan yetkilerin siyasal sorunları çözmediği, tam aksine çevre yönetimlerini güçlendirerek sorunların boyutunun büyümesinde neden olduğudur. İkinci argüman ise AB’nin bölgeler politikası vasıtasıyla Belçika’daki federe yönetimleri güçlendirerek Flamanca’daki ayrılıkçı eğilimlerin yükselmesine dolaylı olarak katkı sağladığıdır. AB’nin Belçika krizlerine ve Flamanların ayrılma taleplerine karşı herhangi bir tepki göstermediği de vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belçika, Avrupa Birliği, Valon, Flaman, Federalizm

ABSTRACT

This thesis has been prepared to discover the reasons of the political dispute between Walloon and Flemish communities which has brought Belgium on the verge of separation, to research how the political system in Belgium has been changed owing to the issue between the Walloons and the Flemish and to clarify how this issue affects EU and Belgium relations. In the context of the study, Wallon and Flemish history has been researched to understand how and why the present political problem in Belgium has developed and how federalism, consensus and consociational democracy which have been studied in the theoretic framework are implemented in Belgium. The fundamental reason for choosing this subject is to question the probability of the partition in Belgium in the long run and to reveal how EU adopts an attitude towards the Belgium issue. The second reason is the absence of an academic study in Turkey about the political problems in Belgium. It has been intended to provide a Turkish source about federalism and autonomous administrations through Belgian case. This study has two main arguments: Firstly, considering Belgian federalism, distribution of powers from center to periphery is not a remedy for political problems; on the contrary, empowering peripheral administrations has caused the aggravation of the problems. Secondly, through regional policy EU strengthens peripheral administrations in Belgium and thus indirectly contributes to enhance cleavage in Flanders. It has also been emphasised that EU does not give any reaction for the growing separatist demands of Flanders.

Key Words: Belgium, European Union, Walloon, Flemish, Federalism

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: VALON-FLAMAN SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENLERİ.....	6
1.1. Valon ve Flaman Halklarının Erken Tarihi	7
1.2. Valon ve Flaman Topraklarında Fransa İmparatorluğu Dönemi (1793 - 1814)	9
1.3. Valon ve Flaman Topraklarında Hollanda Krallığı Dönemi (1815-1830)	10
1.4. 1830 Eylül Devrimi: Belçika'nın Kuruluşu	12
1.5. Flaman Hareketi	17
1.6. Valon Hareketi.....	20
II. BÖLÜM: TEORİK ÇERÇEVE FEDERALİZM, ORTAKLIK VE OYBİRLİĞİ DEMOKRASİSİ.....	26

2.1. Federalizm	27
2.2. Ortaklık ve Oybirliği Demokrasisi	35
2.3. Belçika'nın Federalleşme Süreci	44
2.4. Federal Belçika'da Siyasi Yapı ve Yetki Dağılımı	53
III. BÖLÜM: BELÇİKA'DA SEÇİM SİSTEMİ, SİYASİ PARTİLER VE HÜKÜMET KRİZLERİ	62
3.1. Belçika'da Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler	62
3.2. Hükümet Krizleri	65
3.2.1. Hükümet Krizlerinin Nedenleri	69
3.3. Flamanların Ayrılık Talepleri	73
IV. BÖLÜM: BELÇİKA - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	76
4.1. Bölgeler Politikası ve Bölgeler Komitesi	78
4.2. Belçika'daki Federal ve Federe Yönetimlerin AB İlişkilerindeki Rolü	83
4.3. AB'nin Belçika'daki Siyasi Krizlere Karşı Tutumu	86
GENEL SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	95
KAYNAKLAR	101

KISALTMALAR DİZİNİ

- AB** : Avrupa Birliği (*European Union-EU*)
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri (*United States of America*)
- AGSP** : Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (*European Security and Defence Policy-ESDP*)
- AKÇT** : Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (*European Coal and Steel Community- ECSC*)
- BHV** : Brüksel Halle-Vilvoorde (BHV)
- BM** : Birleşmiş Milletler (*United Nations-UN*)
- NATO** : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (*North Atlantic Treaty Organization*)

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin (AB) altı kurucu devletinden biri olan Belçika güvenliğini sağlamak ve ihracata dayanan ekonomisini desteklemek için II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası örgütlerde yer almaya başlamıştır. Belçika 1944 yılında Hollanda ve Lüksemburg ile birlikte Benelux Ekonomik Ortaklığı'nı oluşturmuş, 1945 yılında Birleşmiş Milletler'e (BM), 1949 yılında ise Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üye olmuştur. AB'nin temellerini oluşturan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurucu üyelerinden olan Belçika, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa bütünleşmesinde kilit rol oynamış ve AB'nin kuruluşundan bu yana Avrupa bütünleşmesini istikrarlı bir şekilde desteklemiştir. "Avrupa'nın yararına olan Belçika'nın yararınadır" düşüncesi tüm siyasi partiler ve kamuoyu tarafından kabul edilen bir görüş haline gelmiştir.¹

Avrupa'nın kalbi Belçika'da atmaktadır. Resmi adıyla Belçika Krallığı'nın başkenti olan Brüksel, AB'nin yürütme organı olan Avrupa Birliği Komisyonu'nun, Avrupa Birliği Konseyi'nin ve belirli dönemlerde Avrupa Parlamentosu'nun faaliyetlerinin yürütüldüğü merkezdir ve AB'nin *de facto* başkenti olarak kabul edilmektedir.² NATO'nun merkez karargahının Brüksel'de

---

¹ Christian Franck, Tanguy de Wilde d'Estmael, "Belgium," *The European Union and Member States, Towards Institutional Fusion?* içinde, derl.,Dietrich Rometsch ve Wolfgang Wessels (New York: Manchester University Press, 1996), s. 38.

² Roel De Groof, Els Witte, *Brussels and Europe: The Position of Brussels in the World City Network*, (Brussels: Academic and Scientific Publishers, 2008), s. 479.

olması askeri açıdan da ülkeyi önemli bir konuma taşımaktadır. Bugün uluslararası siyasetin merkezi haline gelen Belçika, dünyanın farklı yerlerinden gelen birçok bürokrata ev sahipliği yapmaktadır. Belçika'nın eski başbakanlarından Herman Van Rompuy Lizbon Antlaşması gereğince oluşturulan Başkanlık sisteminde, 1 Aralık 2009 tarihinden itibaren AB'nin ilk Başkanı olarak görev yapmaktadır.³ Ayrıca Belçika, 2010 yılının ikinci yarısında altı aylık bir dönem için AB dönem başkanlığı görevini yürütmüştür.⁴

Tüm bu özellikleri Belçika'yı Avrupa'da önemli bir ülke konumuna getirmektedir. Ancak uzun yıllar boyunca barış ve istikrarın sembolü olan Belçika, 2007 yılından bu yana iç siyasette önemli krizler yaşamaktadır ve bugün itibariyle ciddi bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ülkede yaşayan Valon ve Flaman topluluklar arasında yaşanan görüş ayrılıkları siyasi arenada da belirgin hale gelmiş ve yaşanan gerginlik dünyanın gözünü bu ülkeye çevirmesine sebep olmuştur.

Büyük yankı uyandıran bu durum irdelendiğinde aslında söz konusu siyasi krizin buz dağının görünen yüzü olduğu, sorunun temelinde Belçika'yı oluşturan halklar arasında Belçika'nın kuruluşundan bu yana süregelen siyasi mücadelenin yattığı görülmektedir. Ülkenin kuzeyinde yaşayan Flamanlar ve güneyinde yaşayan Valonlar arasındaki siyasi çekişme, yıllar boyunca birçok siyasi ve ekonomik kararın alınmasıyla zaman zaman durulmuş ancak alınan kararların

---

³ European Council, The President, (<http://www.european-council.europa.eu/the-president.aspx>), Erişim: 15 Şubat 2011.

⁴ Belgian Presidency of the Council of the European Union, (<http://www.eutrio.be/>), Erişim: 15 Şubat 2011.

sağladığı haklar yeni hak arayışlarını ve talepleri de beraberinde getirmiş, bu durum 2007 yılından bu yana yaşanan hükümet krizlerine zemin hazırlamıştır.

Zaman içerisinde kemikleşen Valon ve Flaman ayrışmasını çözme yönünde önemli sayılacak siyasi değişimler yaşanmış ancak her iki taraf için kalıcı bir uzlaşma sağlanamamış ve siyasi istikrarı sürdürecektir köklü bir çözüm bulunamamıştır. Tüm bu değişimlere rağmen, ülkenin kuruluşuyla birlikte ortaya çıkan bu sorunda tarafların talepleri zaman içinde değişikliğe uğramış, bununla birlikte bu talepler hiçbir zaman son bulmamıştır.

Siyasi istikrarı sağlamak adına yapılan reformlar neticesinde, üniter bir ulus devlet olarak kurulmuş olan Belçika adım adım federal bir sisteme dönüştürülmüştür. Bugün Belçika’da kendine özgü, başka hiçbir ülkede bulunmayan federatif bir siyasi sistem mevcuttur. Nüfusun yaklaşık %30’unu oluşturan Valonlar güneyde yaşamakta ve Fransızca konuşmaktadır. Nüfusun yaklaşık %60’ını oluşturan Flamanlar ise ülkenin kuzeyinde yaşamakta ve Flamanca konuşmaktadır. Merkezde bulunan Brüksel ise Brüksel-Başkent Bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Bu bölgede hem Fransızca hem de Flamanca resmi dil olarak kullanılabilen ancak vatandaşların çoğu Fransızca konuşmaktadır.⁵ Resmi olarak çizilmiş sınırlarla Bölgelere ve Topluluklara ayrılan ülkede birlik ve

⁵ Robert Mnookin and Alain Verbeke, “Persistent Nonviolence Conflict With No Reconciliation: The Flemish and Walloons In Belgium,” *Law and Contemporary Problems*, Duke University School of Law Publications Office, 72, 2 ,(2009), s. 152, (<http://www.google.com/search?q=Robert%20Mnookin%20and%20%20Alain%20Verbeke+inurl%3Acite.pl+inurl%3A%22Contemp%22+inurl%3A%22Probs%22%20site:www.law.duke.edu>),Erişim: 8 Ağustos 2011.

bütünlük sağlanmaya çalışılmış fakat yaşanan köklü siyasi değişimlere rağmen halen bir çözüme ulaşılamamış ve istenilen istikrar ortamı sağlanamamıştır.

Belçika'nın 2007 yılından bu yana siyasi kaos yaşaması, o tarihten bu yana çok sayıda koalisyon hükümetinin kurulup istifa etmesi, siyasi partilerin uzlaşa sağlayamaması, Haziran 2010'da yapılan son seçimlerden bu yana bir hükümetin kurulamamış olması ve yüksek sesle konuşulmaya başlanan Belçika'nın bölünme ihtimali, nedenleriyle irdelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın ana hedefi üniter yapıdan federal yapıya geçişin Belçika'da yaşanan siyasi, ekonomik ve kültürel sorunlara çözüm olup olmadığı sorusuna cevap aramak ve Belçika'da yaşanacak olası bir bölünmenin AB'nin geleceğine etkilerini araştırmaktır. Bu amaçla öncelikli olarak Valon ve Flaman topluluklar arasında yaşanan siyasi sorunun nedenleri tarihsel perspektifte araştırılmıştır. Bugün yaşanan süreci daha iyi yorumlayabilmek için Belçika'nın siyasi yapısındaki değişimler detaylı bir şekilde incelenmiştir. AB'nin Belçika'da yaşanan siyasi krizlere yaklaşımı ve Belçika-AB ilişkileri de konuyu AB perspektifinde yorumlamak için ele alınmıştır.

Bu tezde ikincil verilere dayalı bir çalışma yapılmıştır. Kütüphanelerde, Avrupa Birliği Dokümantasyon Merkezlerinde ve akademik içerikli internet sitelerinde araştırma yapılmış, kitap ve makalelerden temin edilen bilgiler içeriklerine göre sınıflandırılmış ve çalışmanın amacı doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu çalışmada sınırlı düzeyde karşılaştırma yöntemi de uygulanmıştır. Gazete taraması, haritalar ve istatistikler de kaynak olarak kullanılan diğer materyallerdir.

Çalışmada “Belçika” tek bir ülke olarak ele alınıp siyasi alanlarda incelenmiştir. Zaman zaman başka ülkelerden kısaca bahsedilmiş olsa da ağırlıklı olarak Belçika ile ilgili tarihi ve güncel gelişmeler üzerinde durulmuştur. Belçika’nın genel ve kendine özgü siyasi yapısı belirlenmiş, bu yapının ülkenin bugün yaşadığı sorunlara etkileri araştırılmıştır. Bu açıdan örnek olay incelemesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Valon ve Flaman Toplulukları arasında yaşanan sorunlar tarihsel perspektifte ele alınmış ve bugünkü sorunların altında yatan sebepler detaylarıyla araştırılmıştır. İkinci bölümde ise Belçika’nın bugünkü siyasi yapısını oluşturan federalizm, ortaklık demokrasisi ve oybirliği demokrasisi teorik çerçevede ele alınmış ve bunların her iki toplum arasında yaşanan sorunlara ne ölçüde çözüm getirdiği sorusuna cevap aranmıştır. Bu cevap aranırken Belçika’da siyasi sistemin işleyişine ve federal yapıya geçiş sürecinde yapılan anayasal reformlara da ışık tutulmuştur. Üçüncü bölümde son yıllarda Belçika’da yaşanan siyasi krizler detaylarıyla incelenmiş, bu krizleri daha iyi anlamak için Belçika’nın seçim sisteminin ve siyaset sahnesinde yer alan partilerin analizi yapılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise Avrupa bütünleşmesinin temel taşlarından biri olan Belçika ile Avrupa Birliği ilişkileri, Valon ve Flaman toplumları arasında yaşanan soruna AB perspektifinde ışık tutmak için ele alınmıştır. AB’nin Belçika’daki siyasi krizlere yaklaşımı ve olası bölünme senaryolarının AB’nin geleceğini nasıl etkileyebileceği yorumlanmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM: VALON-FLAMAN SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENLERİ

2000’li yılların başından bu yana dünya basınında Belçika’da yaşanan siyasi krizler vurgulanmaktadır. Gazete manşetlerinden verilmeye başlanan hükümet krizleri, Flamanların ayrılık talepleri ve ülkenin bölünme senaryoları Belçika’nın imajı açısından değerlendirildiğinde şaşırtıcı bir tablo oluşturmuştur. 21. yüzyılın başında AB’nin başkenti sessizliğini bozmuş ve içeride çok ciddi bir siyasi problemin olduğunu dünyaya duyurmuştur. Artık Belçika denince akla sadece Avrupa bürokrasisinin beşiği olan bir merkez gelmemektedir. Başka bir ifadeyle Belçika sadece başkent “Brüksel’den” ibaret değildir. Kuzeyde Flamanca, güneyde ise Valonya vardır. Kronikleşmiş siyasi çıkmazın nedeni bu iki topluluk arasında uzlaşının sağlanamamasıdır. İlerleyen bölümlerde bu meselenin bugünü detaylarıyla ele alınacaktır ancak meselenin özünde yatan nedenleri anlamak için öncelikle iki toplumun tarihlerini ve kültürlerini incelemek gerekmektedir. Valon ve Flaman topluluklarının kısa tarihiyle başlayan bu bölümde bu toplulukların nereden geldiği, nasıl bir kültüre sahip oldukları, kültürel ve dilsel özelliklerinin nasıl farklılaştığı, Belçika’yı birlikte kurduktan sonra nasıl ayrışarak siyasal hareketler oluşturdukları incelenmiştir.

1.1. Valon ve Flaman Halklarının Erken Tarihi

Valonların tarihsel kökenleri M.Ö. 100'lü yıllara dayanmaktadır. Bu yıllarda Valonlar tarihte "Galya" olarak adlandırılan, başta bugünkü Fransa olmak üzere Avrupa'nın batı kesimini içine alan bir bölgede yaşamaktaydı. M.Ö. 50'li yıllarda Romalılar bu bölgeyi istila edene kadar Valonlar Kelt kültürünü benimsemiş ve Hint-Avrupa dillerinden biri olan Kelt dilini kullanmışlardır.⁶ Romalıların gelişiyle Valonlar Latince konuşmaya başlamış ancak özlerine ait olan Kelt kültürünü terk etmemişlerdir. Böylece Roma İmparatorluğu'nun hükümdarlığında Gallo - Roman⁷ kültürü oluşmaya başlamıştır.

M.S. 5. yüzyılda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Valonya Bölgesi Morovenj Hanedanlığı'nın kontrolüne girmiştir. Morovenjler, Frank kökenli oldukları için bu dönemde Gallo-Roman kültürünün yerini Frank kültürü almaya başlamıştır. 9. yüzyılda yine bu bölgede kurulan Orta Frank Krallığı döneminde, günümüzde kullanılan Fransızca'nın ilk hali olan eski Fransızca konuşulmaya başlanmıştır. Bu dil 13. yüzyılda okullarda eğitim dili olarak Latince'nin yerini almıştır.

Daha sonraki dönemde 1516 yılında İspanyollar, 1713 yılında Avusturyalılar bölgeyi ele geçirmişlerdir. Dolayısıyla tarih boyunca değişik zamanlarda Latin, Germen ve Frank kökenli güçler Valon topraklarına hakim

⁶ Galce, İskoçça, İrlandaca gibi diller Kelt dillerinin bugüne kadar yaşayan örnekleridir.

⁷ Gallo-Roman terimi Romalıların Galya bölgesine hakim olduğu tarihsel dönemde Galya'da yaşayan Galya ve Roma kültürünü birlikte benimsemiş insanları tanımlamak için kullanılan bir kelimedir. Galya'nın Latince adı Gallo'dur.

olmuştur ancak hiçbir hükümdarlık Valonlar üzerinde Franklar kadar etkili olamamıştır. Özellikle 1793 yılında Fransa İmparatorluğu'nun Valon topraklarını kontrol altına alması, Valonların geleceğini etkileyecek çok önemli değişimlere vesile olmuştur. 1793–1814 yıllarını kapsayan Fransız hükümdarlığındaki bu dönemde, Valonya olarak adlandırılan bölgenin sınırları ilk kez çizilmiştir.

Flamanya'nın erken tarihine baktığımızda ise bölgenin yerleşik halklarının yine Valon halklar gibi Kelt kökenli olduğu görülmektedir. Coğrafi yerleşim olarak Flamanlar da Galya olarak adlandırılan bölgede yaşamıştır. Günümüzde Belçika, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre ve Fransa'nın doğu sınırında bulunan Alsace bölgesini de kapsayan coğrafyada yaşamakta olan Germen halklar Galya'ya doğru göç etmeye başlayınca, Galya'da yaşayan Keltlerin bir kısmı güneye ve kuzeye doğru göç etmiş, bir kısmı ise Germen halklarla kaynaşmıştır. Flamanlar çoğunlukla Germenlerle kaynaştığı için Germen dilleri bu bölgede hakim olmuştur.

M.Ö. 57 yılında Roma İmparatorluğu'nun Galya'ya hakim olması Valonya'da olduğu gibi Flamanya'da da Latin kültürünün etkin hale gelmesine sebep olmuştur ancak Flamanya'da Latin kültürü daha zayıf kalmıştır. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkıldığı 5. yüzyıl gerek Flamanlar gerekse Valonlar için kültürlerinin ve dillerinin oluşumu açısından dönüm noktasıdır. Flamanlar Germen kökenli bir dil olan Flamanca'yı, Valonlar ise Latin kökenli bir dil olan Fransızca'yı özümsemiştir.

Sonraki birkaç yüzyılda yine Valon tarihinde olduğu gibi Flamanca'yı da farklı güçler istila etmiştir. 862 yılında Fransa İmparatorluğu'nun kontrolünde Flanders Kontluğu kurulmuştur. Fransa Krallığı'na bağlı olduğu dönemde Asil Flanders olarak da adlandırılan bu bölge bugünkü Fransa'nın sınırları içinde olmayan tek bölgedir. Flamanca, 1793 yılında Fransa'nın, 1815 yılında ise Hollanda Krallığı'nın himayesine girmiş ve bu dönem 1830 yılında Belçika'nın kurulmasıyla son bulmuştur.

1.2. Valon ve Flamanca Topraklarında Fransa İmparatorluğu Dönemi (1793 - 1814)

18. yüzyılın sonunda her iki halkın tarihsel değişim ve gelişim süreci tamamlanmış, kültürü ve dili oluşmuş, ayrıca yaşadıkları coğrafya aşağı yukarı belirginleşmiştir. 1793-1814 yılları arasında Fransızların her iki bölgeye hakim olduğu dönemde yaşanan gelişmeler, Valonlar ve Flamanca arasında bugüne kadar süregelen kültürel çatışmanın temelini oluşturmuştur. Bu dönemde katı Fransızlaştırma politikaları uygulanmış, ilk kez Fransızca devletin resmi dili olarak belirlenmiştir. "Tek ulus, tek dil" sloganıyla tüm Belçika'da sadece Fransızca'nın kullanılmasına izin verilmiş, Flamanca yasaklanmıştır. Eğitimde, askeriyede, idari işlerde, ulaşımda, iletişimde, yargıda, bürokraside, siyasette, ekonomide ve kültürel faaliyetlerde Fransızca'nın kullanımı zorunlu hale gelmiştir.

Fransızlaştırma politikaları Flamanlar arasında hoşnutsuzluk yaratsa da Valonlar için bu durum farklı sonuçlar doğurmuştur. Fransızca, Valonların dillerini, kültürlerini, kimliklerini tanımlayan, bir başka ifadeyle Valonları birleştiren önemli bir değer haline gelmiştir.⁸ Flamanlar ise tüm baskılara rağmen Fransızlaştırma politikalarına boyun eğmemiş, Flaman kültürü ve dili asimile edilememiştir. Sonuç olarak her iki toplumu karşı karşıya getiren 1793-1814 arası Fransız hakimiyetindeki dönem, Valon - Flaman sorununun ilk temellerinin atıldığı tarihsel bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. Valon ve Flaman Topraklarında Hollanda Krallığı Dönemi (1815-1830)

1814 yılında Fransa İmparatoru I. Napolyon'un tahttan inmesi sonrasında Valonların ve Flamanların yaşadığı bölge Hollanda Krallığı'nın kontrolüne girmiştir. Her iki halk için değişimlerin yaşanacağı yeni bir dönem başlamıştır. Hollanda Krallığı, Fransızca'nın yanında Flamanca'nın da resmi dil olarak kullanılmasına izin vermiştir. Flamanca bugünkü Flaman Bölgesi'nin büyük bir kısmında resmi dil olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum Flamanları memnun ederken Valonların tepkisine yol açmıştır. Fransız döneminde ortaya çıkan ve Fransızca konuşan elit sınıf, Hollanda Krallığı'nın sağladığı bu imkandan oldukça rahatsız olmuş ve Flamanca'nın bölgenin kuzeyinde resmi dil olarak kullanılmasına karşı çıkmıştır.

---

⁸ Chantal, Kesteloot, "Growth of the Walloon Movement, " *Nationalism in Belgium, Shifting Identities* içinde, derl., Kas Deprez ve Lois Vos (New York: Macmillan Press Ltd.,1998), s. 142.

Flamanlara tanınan bu hak sadece Valonların tarafında tepki uyandırsa da, Hollanda Krallığı'nın bölgede uyguladığı politikalar daha sonraki yıllarda hem Valonların, hem de Flamanların tepkisine yol açmıştır. Protestan olan Hollanda Kralı'nın Valonların ve Flamanların bağlı olduğu Katolik Kilisesi ile ilgili işlere müdahale etmesi her iki halkı da rahatsız etmiştir. Ayrıca her iki halka mensup toprak sahipleri ve eğitimli orta sınıf, Hollanda Krallığı'ndan daha fazla özgürlük ve reform talep etmiştir. Bunların sonucunda tarihsel süreçte ayrışan Valon ve Flaman halkları bu dönemde ortak bir noktada birleşmiştir. Hollanda Krallığı'nın uyguladığı politikalar her iki halkın menfaatlerine ters düştüğü için, Valon ve Flaman halklar tarihlerinde ilk kez birlikte hareket etmiş ve Belçika'yı oluşturacak devrime giden yolda birlikte mücadele etmiştir.

Valon ve Flaman halkların tarihine baktığımızda Belçika'nın kuruluşundan önce bu halkları ayrıştıran ve birleştiren üç önemli dönem ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, Batı Roma İmparatorluğu'nun 5. yüzyılda çöküşü sonrasında dilsel ayrışmanın başladığı, Fransızca ve Flamanca'nın konuşılmaya başlandığı dönemdir. İkincisi, 1793-1814 yılları arasında Fransa'nın kontrolünde Fransızlaştırma politikalarının uygulandığı, bundan dolayı Flamanların rahatsız olduğu dönemdir. Üçüncüsü ise 1815-1830 Hollanda Krallığı dönemidir ki bu dönem temelde her iki halkı birleştiren ve Belçika'nın kurulması için ortak bir mücadele içinde yer almalarını sağlayan bir dönem olmuştur.

Bu bölümde her ne kadar Valon ve Flaman tarihleri ayrı ayrı incelenmiş olsa da, aslında her iki halk özünde aynı kültürden gelen, aynı mezhebe (Katolik) inanan, aynı coğrafyada yaşayan ve benzer bir tarihe tanıklık etmiş birbirine yakın

halklardır. Halkları farklılaştırarak ayırıştırın egemen güçlerin uyguladığı dayatma politikaları olmuştur. Tarihlerinde ne Valonlar ne de Flamanlar, İngiltere'nin desteğiyle 'Belçika' isimli bir devlet kurulana dek yaşadıkları topraklarda kendi egemenliklerini kuracak bir güce sahip olamamışlardır.

1.4. 1830 Eylül Devrimi: Belçika'nın Kuruluşu

1815 Viyana Kongresi'yle Fransa'ya karşı tampon bölge oluşturmak için Hollanda Krallığı ile birleştirilen Belçika, Valon ve Flaman halklarının ortaklaşa verdikleri özgürlük mücadelesi sonrasında 1830 Eylül Devrimi ile ulus-devlet olarak kurulmuştur ve ülkede anayasal monarşi ve parlamenter demokrasi siyasi yönetim biçimi olarak kabul edilmiştir.⁹ Belçika Anayasası, 1830 yılında Ulusal Kongre olarak adlandırılan ve seçimle oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanmış ve 1831 yılında kabul edilmiştir.¹⁰ Ulusal Kongre'nin hazırlamış olduğu bu anayasa ile Kraliyetin gücü kuruluş aşamasından itibaren Parlamento'nun önceliğini korumak amacıyla kısıtlı tutulmuştur. Ülkenin kuruluşuyla birlikte yerel hükümetlere özerklik, tüm vatandaşlara medeni ve siyasi haklar verilmiştir. Yargı ve Parlamento, medeni ve siyasi hakları koruyacak şekilde yapılandırılmıştır. Tüm vatandaşlara düşünce, din, basın, eğitim ve dernek

⁹ 1839 Londra Antlaşması ile Britanya ve birçok güçlü Avrupa devleti Belçika hükümetinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını garanti altına almıştır. Kaynak: Stephen J Lee, *1890-1945 Europe*, (New York, Routledge, 2003), s. 30.

¹⁰ The Provisional Government and the National Congress, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/provisional_government_and_national_congress/), Erişim:26 Ekim 2010.

kurma hakkı tanınmıştır.¹¹ Ayrıca kanunlar önünde tüm Belçikalılar eşit sayılmıştır.¹²

Yeni doğmuş bir ülke olarak Belçika'daki siyasal yapı bu şekilde oluşurken sosyal yapıya baktığımızda üç sınıf karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, toprak sahiplerinden oluşan burjuvazi, orta sınıf ve ruhban sınıfıdır. Bu sınıflar, devrimi destekleyerek ülkenin kuruluşuna katkıda bulunmuş ve Belçika'nın kuruluşundan sonra da sosyo-politik yapıyı oluşturmuştur. Orta sınıf ve burjuvazi liberal cepheyi oluştururken, Katolik Kilisesi'nin desteğini arkasına alan ruhban sınıfı muhafazakar görüşü temsil etmiştir. Liberal görüşlü orta sınıf ve burjuvazi kentlerde kümelenirken, kırsal kesimde yaşayan köylü halk muhafazakar görüşü benimsemiştir. Böylece temelde liberallerden ve muhafazakarlardan oluşan bir siyasi kültür oluşmuştur.¹³ Belçika'nın kuruluş döneminde ağırlıklı olarak Valonlar liberal tarafta, Flamanlar ise muhafazakar tarafta yer almıştır. Böylece oluşan ideolojik ve kültürel farklılıklar nedeniyle, her iki toplum arasında Belçika çatısı altında da bir ayrışma yaşanmıştır.¹⁴

Belçika'nın kuruluşuyla sosyo-politik yapı ve siyasi taşlar henüz yerine oturmamışken, Flamanların anadil meselesi ortaya çıkmaya başlamıştır. 1831 Belçika Anayasası dillerin özgürlüğünü garanti altına almış ancak Fransızca'yı tek

¹¹ Emiel Lamberts, J.C.H. Blom, *History of Low Countries*, Çev. Jame C. Kennedy, (New York: Berghahn Books, 2006), s. 321.

¹² The first, Unitary Constitution, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/provisional_government_and_national_congress/), Erişim:26 Ekim 2010

¹³ Lamberts, *History of Low Countries*, s. 334.

¹⁴ Age. s. 334.

resmi dil olarak kabul etmiştir.¹⁵ Parlatentonun, yüksek mahkemelerin, merkezi idarelerin ve askeriyeinin tek resmi dilinin Fransızca olmasına karar verilmiştir. Flamanca'da sadece ilkokullarda, alt mahkemelerde, küçük belediyelerin konseylerinde ve bazı eğitim ile ilgili kitaplarda Flamanca'nın kullanılmasına izin verilmiştir.¹⁶ Ancak o dönemde Flaman nüfusunun %95'i Fransızca bilmemekte, sadece Flamanca konuşmaktaydı. Bugün olduğu gibi 1830'larda da Belçika halkının yaridan fazlasını Flamanlar oluşturmaktaydı ve Fransızca konuşabilen az sayıdaki Flaman nüfus genellikle Brüksel'de ya da Flamanca'nın kentsel kısmında yaşayan elit kesime ait insanlardan oluşmaktaydı.

Belçika'nın kurucu uluslarından biri olan Flamanlar neden yok sayılmıştı ya da Belçika nasıl ve neden Fransızlaştırılmaya çalışılmıştı? Bu sorunun cevabı, önceki bölümdeki tarihsel verilerle 1830'ların siyasi ortamı birleştirilince çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. 1793-1814 yılları arasında uygulanan katı Fransızlaştırma politikaları bölgedeki idari, ekonomik ve sosyal yapıyı da değiştirmişti. I. Napolyon iktidarının Fransızca üzerinden yaptığı siyasi asimilasyon başarıya ulaşmıştı. İktidara hakim olan elit sınıf ister Valon, ister Flaman olsun Fransızlaşmıştı. Ağırlıklı Brüksel'de yaşayan bu elit sınıf siyasi iktidara hakim olduğu için Belçika'yı kurmak da bu elit sınıfın inisiyatifine kalmıştı. Belçika'yı kuran bu "trans-etnik" grup¹⁷ Flamanca, Valonya ve Brüksel'den gelen ve Fransızca konuşan elitlerden oluştuğu için resmi dil

---

¹⁵ Age. s. 335.

¹⁶ Lois Vos, "The Flemish National Question" *Nationalism in Belgium, Shifting Identities*, içinde, derl., Kas Deprez ve Lois Vos (London: Macmillan Press Ltd.,1998), s. 84.

¹⁷ "Trans-etnik" olarak tanımlanan grup etnik kökeni Valon ya da Flaman olan ancak etnik kökeninden ziyade Belçika kimliğini öne çıkaran ve benimseyen kesimdir.

Fransızca olarak belirlenmiştir. Belçikalıların çoğunun Fransızca konuştuğunu ya da en azından önde gelenlerinin Fransızca konuştuğunu, Flamancanın kaba ve gelişmemiş bir dil olduğunu öne süren elitler, bu gerekçelerle resmi dilin Fransızca olmasına karar vermiştir.¹⁸ 19. yüzyılda sadece Belçika’da değil tüm dünyada elit sınıf arasında Fransızca en çok konuşulan dil olarak öne çıkmaktaydı.

1830, 1832 ve 1847 yıllarında Belçika Başbakanı olarak görev yapmış, aynı zamanda Belçika’nın kurucularından biri olan Charles Rogier, 1832 yılında yazdığı bir mektupta ülkenin resmi dilinin neden Fransızca olduğunu açıklamıştır. Bu mektupta Rogier, Belçika’nın dilinin Fransızca olduğunu, devletin iyi bir şekilde idare edilebilmesinin temel unsurunun tek bir dilin kullanılmasına dayandığını, bu nedenle kamusal ve askeri alanlarda resmi dil olarak Fransızca’nın kullanılacağını, bu şekilde bir dil politikası uygulanarak Flamanların kamu hizmetlerinden mahrum kalacağını ve bu nedenle Fransızca’yı öğrenmeye mecbur kalacaklarını, böylece Belçika’daki “Germen” unsurunun yok olacağını açıklamıştır.¹⁹

Valonya’da, Flamanca’da ve Brüksel’de yaşayan kentli üst sınıf zaten Fransızca konuştuğu için resmi dilin Fransızca olması onlar için sorun teşkil etmemiştir. Tam tersine dilsel propaganda desteklenerek güçlendirilmiştir.²⁰

---

¹⁸ Philip M. Blommaert, “ Observations on the Neglect of the Dutch Language 1832,” *The Flemish Movement, A Documentary History 1780-1990* içinde, derl., Theo Hermas, (London: Cambridge University Press, 1992), s. 75.

¹⁹ Robert Senelle, “ The Current Constitutional System,” *Modern Belgium* içinde, derl., Marina Boudart, Michel Boudart, Rene Bryssinck (Brussels: Modern Belgium Association, 1990), ss. 169-170.

²⁰ Edwige Liliane Lefebvre, “Belgian Citizenship: Managing Linguistic, Regional, and Economic Demands,” *Citizenship Studies*, 7, 1, (2003), (Carfax publishing, Taylor and Francis), ss. 123-124.

Kırsal bölgelerde yaşayan Flaman nüfus ile kentsel bölgelerde yaşayan Flaman işçi sınıfı ise Fransızlaştırma politikalarını kültürel, dilsel ve dini kimliklerine bir saldırı olarak algılamışlardır.²¹ Tüm bu gelişmeler neticesinde Belçika nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Flamanlar, 1830 yılında Belçika'nın kurulmasıyla oluşan yeni sistemden rahatsızlık duymaya başlamıştır. Belçika Anayasası bir yandan tüm vatandaşlarına hak ve özgürlük tanımakta, diğer yandan Flamanların dilsel hak ve özgürlüklerini ellerinden almaktadır. Bu durum bir sonraki bölümde anlatılacak Flaman Hareketi'nin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak Fransa'nın hakimiyetindeki 1793-1814 döneminde de, 1830'da Belçika'nın kurulmasından sonra oluşan dönemde de Fransızca resmi dil olarak kabul edilmiştir. Ancak Fransa'nın hükümdarlığındaki dönemde kurulmuş yeni bir devlet olmadığı için, bu durum topluluklar arasında büyük bir krize sebebiyet vermemiştir. Ancak 1830 sonrasında ortada yeni kurulmuş bir devlet vardır ve resmi dilin sadece Fransızca olarak ilan edilmesi Belçika'yı oluşturan Valon ve Flaman toplulukları karşı karşıya getirmiştir. Tek resmi dil üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılan ulus inşası başarıya ulaşamamıştır. Trans-etnik elitlerin uyguladığı politikalar "Germen kültürünü" asimile edebilseydi, belki de bugün Belçika birçok Avrupa ülkesi gibi siyasi istikrarın olduğu üniter bir ülke olarak kalabilecekti. Ancak mevcut sistem sağlam temeller üzerine kurulamamış, Flamanlar siyasi sisteme adapte edilememiştir. Flaman halkı, rahatsızlığını siyasi bir harekete dönüştürmekte gecikmemiştir.

---

²¹ Age. ss. 119-117.

1.5. Flaman Hareketi

1831 Anayasası tüm Belçika vatandaşlarına hem Flamanca hem de Fransızca konuşma özgürlüğü tanımıştır. Flamanlar, Fransızca konuşmadıkları gerekçesiyle herhangi bir baskı ya da şiddete maruz kalmamıştır. Hiçbir Flaman anadilini kullandığı için cezalandırılmamıştır. Flaman vatandaşların Flamanca konuşması hiçbir zaman yasaklanmamıştır.²² Ancak Fransızca'nın tek resmi dil olarak belirlenmesi sosyal yaşamda ciddi sorunlara neden olmuştur. Flaman işçilerin, çiftçilerin, orta ölçekli iş sahiplerinin ve memurların hareket kabiliyeti engellenmiştir.²³ Fransızca bilmeyen Flaman halk devlet hizmetlerinden mahrum kalmıştır. Belçika ulusunun inşasında, kültürlerinin ve kimliklerinin yok sayıldığını düşünen Flamanlar arasında Belçika milliyetçiliği ve yurtseverliğinden ziyade Flaman milliyetçiliği ön plana çıkmış ve hızla yükselişe geçmiştir.²⁴ 1830-1840 tarihleri arasında oluşmaya başlayan Flaman Hareketi kendi dillerini ve kimliklerini korumaya çalışan Flaman topluluğun verdiği bir mücadeledir. Belçika Devleti'nin bütünlüğüne ya da siyasi sisteme karşı çıkan bir hareket değildir.

Flaman hareketinin ilk siyasi eylemi, 1840 yılında, Flamanca'nın ülkenin resmi dili olan Fransızca ile birlikte eğitimde, yerel idarelerde ve mahkemelerde kullanılmasını talep eden 13.000 adet dilekçenin toplanması ile gerçekleşmiştir.²⁵ Bu talep sonuçsuz kalmış ancak Flamanların dil konusundaki talepleri devam

²² Lefebvre, "Belgian Citizenship...", s. 124.

²³ Age. s. 352.

²⁴ Age. s. 86.

²⁵ Louis Vos, "The Flemish National Question," s. 84.

etmiştir. Mevcut tek dil sisteminde Flaman halk mağduriyet yaşadıkça sesini daha fazla yükseltmiştir. Özellikle yargı alanında Flamanlar ciddi sorunlar yaşamıştır. Mahkemelerde avukatların ve müvekkillerin sadece Fransızca konuşmasına izin verildiği için, gereken durumlarda Flamanca'dan Fransızca'ya çeviriler yapılmıştır. Ancak yanlış çevirilerin yapılması verilen kararlarda hatalar yapılmasına neden olmuştur. Bunun tarihe geçen en bilinen örneğini, suçsuz oldukları halde yanlış anlama sonucu cinayetle yargılanmış ve giyotine gönderilmiş iki Flaman oluşturmaktaydı. Gerçek suçlunun suçunu itiraf etmesi sonucunda yapılan yanlışlık ortaya çıkmış, bu da halkın büyük bir tepki göstermesine neden olmuştur. 1850 ve 1870 yılları arasında kurulan örgütler, dergiler ve gazeteler de Flaman hareketini destekleyerek sürece katkıda bulunmuş ve bu gelişmelerin neticesinde 1873'de Belçika'da ilk dil yasası çıkarılmıştır.

Flaman hareketinin ilk somut başarısı olarak da değerlendirilebilecek 1873'deki dil yasasıyla Flamanca yerel mahkemelerde, eyalet seviyesindeki mahkemelerde ve yerel idarelerde Fransızca ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır.²⁶ Bu gelişmeden beş yıl sonra 1878 yılında çıkarılan bir diğer dil yasasıyla kamu idarelerinde alt düzeydeki memurlar ve halk arasında Flamanca veya Fransızca'nın iletişim dili olarak kullanılmasına müsaade edilmiştir. 1883 yılında devlet okullarında orta öğretimde Flamanca eğitime izin verilmiştir.

1893 yılında Belçika'yı bir adım daha demokratikleştirecek ve Flaman hareketine ivme kazandıracak önemli bir siyasal reform gerçekleştirilmiştir. 1831 yılından 1893 yılına kadar "levy electoral system" olarak adlandırılan sistemde,

---

²⁶ Mnookin, "Persistent Nonviolence Conflict...", s. 159.

sadece vergi ödeyebilen 25 yaşın üstündeki erkekler oy kullanabilmekteydi. 1893 reformuyla 25 yaşın üstündeki tüm erkeklere oy kullanma hakkı tanınmıştır.²⁷ İki sene sonra yapılan 1895 seçim reformuyla çoğunluk sisteminden nispi seçim sistemine geçilmiş, Flamanlar hemen hemen tüm büyük partilerde yer almaya başlamış ancak Flamanların büyük bir kısmı Katolik partileri desteklemeye devam etmiştir. Yeni partilerin kurulduğu bu dönemde daha fazla Flaman siyasi arenada yer almaya başlamış, böylece Flaman hareketi siyasallaşarak daha geniş kitlelere ulaşabilme fırsatını yakalamıştır. Bu gelişmelerin neticesinde 1898 yılında çıkarılan “Eşitlik Yasası” ile Parlamento’da ve resmi yayınlarda Flamanca’nın kullanılmasına imkan sağlanmıştır.

Tüm bu gelişmelerin sonrasında Flamanca’nın statüsü hızlı bir genişleme göstermiş, iki dilin kullanıldığı sistem oluşmaya başlamış ve kamu hayatında Flamanca’nın rolü artmıştır.²⁸ Bunun yanında yapılan reformlar sayesinde siyasi yaşam içinde de Flamanların rolü artmış, bu durum birçok alanda yeni kazanımları beraberinde getirmiştir. 1910 yılında Hristiyan Demokratlar’ın desteğiyle Katolik okullarında, 1913 yılında askeriyede Flamanca’nın kullanımı yasalaşarak resmileşmiştir. 1930 yılında ise Ghent Üniversitesi’nde sadece Flamanca eğitim verilmeye başlanmıştır.²⁹ 1933’de Parlamento’dan geçirilen bir dizi yasa ile Valon ve Flaman toplumlarına kendi resmi dillerini kullanma hakkı verilmiştir.

Flamanların yükselişi sadece siyasi ve kültürel alanlarla sınırlı kalmamış, 20. yüzyılda gelişmeye başlayan Flaman ekonomisi özellikle İkinci Dünya Savaşı

---

²⁷ Lamberts, *History of Low Countries*, s. 321.

²⁸ Mnookin, “Persistent Nonviolence Conflict...,” ss. 159-160.

²⁹ Lamberts, *History of Low Countries*, s. 362.

sonrasında büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Kömür ve çelik gibi ağır sanayi hammaddelerine olan talebin azalması, ekonomik yatırımların hafif sanayi ve tarıma kaymasına neden olmuştu. Böylece değişen ekonomik konjonktür sayesinde Flamanca'daki tarım ekonomisi büyümeye başlamış ve tekstil sektörü oldukça gelişmiştir. Kimya ve metal endüstrisi de gelişme gösteren diğer sektörler olmuştur. Belçika nüfusunun çoğunluğunun Flamanca bölgesinde yaşaması, Flamanca'nın başkentinin Brüksel olması ve yabancı yatırımcıların bu bölgeye yatırım yapmayı tercih etmesi, Flamanca'nın Kuzey Denizi'ne kıyısının bulunması sebebiyle liman ticaretini geliştirebilme imkanına sahip olması, Flamanca'nın girişimci ve dinamik yapısı Flamanca ekonomisinin yükselişinde etkili olmuştur.

Sonuç olarak Flamanca Hareketi dilsel taleplerle ortaya çıkmış bir harekettir. İlk başta küçük kazanımlar elde eden Flamanca, siyasi ve ekonomik olarak güçlendikçe daha büyük haklar elde etmişlerdir. Flamanca'nın hem kamusal hem de sosyal hayatta Fransızca'yla eşit konuma gelmesini sağlayan Flamanca, bu hakları kazanırken silahlı bir eylem ya da çatışma içine girmemişler, tümüyle demokratik girişimlerle sonuca ulaşmışlardır.

1.6. Valon Hareketi

Valonlar, Flamanca'nın talepleri karşısında Flamanca hareketi gibi örgütlü ve istikrarlı bir şekilde harekete geçememiştir. Flamanca hareketi Belçika'nın kuruluş tarihi olan 1830'da ortaya çıkmıştır. Valonlar ise ancak 1870'li yıllarda, Flamanca için dil kanunlarının çıkarılmasından sonra kendi içlerinde

örgütlenmeye ve tepkilerini göstermeye başlamışlardır. 1877’de kurulan “Valon Cemiyeti’ bu kapsamda kurulan ilk örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Valon hareketinin tarihinde kayda değer ilk eylem 1878 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihte yürürlüğe giren dil yasasıyla Flamanca’nın iletişim dili olarak kamu alanında kullanılmasına imkan sağlanmıştır. Bu kanunla Fransızca bilmeyen Flaman vatandaşlar en azından devlet dairelerinde dertlerini anlatacak ve hizmet alabilecekti. Ancak bu kanun Flaman bölgesinde yaşayan ve Flamanca bilmeyen Valon memurların mesleki kariyerlerini tehlikeye sokmuştur. Bu nedenle Valon memurlar menfaatlerini korumak amacıyla protestolara başlamıştır. Memurların eylemi bir sonuca ulaşamamış olsa da bu girişim Valonların gerçekleştirdiği ilk örgütlü eylem olmuştur.

Valonların, Flaman hareketi kadar örgütlü bir duruş sergileyememesinin önemli bir nedeni vardır. Flamanların ana dillerini kamusal alanda kullanamaması ya da resmi dilin Fransızca olması Valonları rahatsız edecek bir durum oluşturmamıştır. Tam aksine Valonların anadili olan Fransızca’nın resmi dil olması, Valonları öncelikli ve imtiyazlı bir konuma getirmiştir. Bu nedenle kendi durumlarının ve ülkelerinin bütünlüğünün tehlikeye girdiğini hissedene kadar Valonlar anadil meselesinde uzun bir süre pasif bir tavır sergilemiştir. 1870’den sonra Valon cemiyetleri kurulmuş, kongreler düzenlenmiştir ancak bu girişimler de ilk etapta pek fazla ses getirmemiştir. Sonuç olarak hak arayan taraf, hak arayışından etkilenen tarafa göre daha örgütlü bir faaliyet yürütmüştür.

Valon hareketinin ciddi anlamda ilk uyanışı 1898 yılında kabul edilen ‘Eşitlik Yasasının’ çıkışıyla gerçekleşmiştir. Bu yasa 1878’de olduğu gibi sadece bir grup Valon memurun menfaatine dokunmamış, tüm Valon halkını endişelendirmiştir. Çünkü Flamanca, Parlamento’da ve kamusal alanda artık kullanılabilir. 1830’dan bu yana Valonların dil imtiyazı ilk kez bu ölçüde zarar görmüştür. Valonlar için Flaman hareketi artık ciddi bir tehdit unsuru oluşturmaya başlamıştır. Bu nedenle Valonların 1905 yılında gerçekleştirdiği ‘Valon Kongresi’ büyük ilgi görmüş, liberal görüşlü politikacılar, sanatçılar, sanayiciler bu kongrede bir araya gelmiştir. Eşitlik yasası çıkana kadar Belçika’da iki dilin kullanılmasını savunan Valon Sosyalistler bile, eşitlik yasası kanunlaştıktan sonra Valonya’da sadece Fransızca’nın, Flamanca’da ise hem Fransızca hem de Flamanca’nın kullanılacağı iki dilli bir sistemi savunmuştur. Bu ideolojik değişim aslında Flamanların istediği iki dil talebiyle bir nebze örtüştüğü için, Valonlar Flamanların talebini destekler konuma gelmiştir ve bu da çelişkili bir yaklaşım oluşturmuştur.³⁰

20. yüzyılın başında çıkarılan yeni dil yasaları Valon tarafında endişeleri arttırmaya devam etmiştir. 1884-1914 yılları arasında sürekli Flaman Katolik hükümetlerin iktidarda kalması bir yandan Flaman hareketini besliyor, diğer yandan Valonların siyasetten dışlanmasına neden oluyordu. Çıkış yolu arayan Valonlar 1912 yılında resmi olmayan Valon parlamentosu ve meclisini oluşturdu. Bu parlamentonun amacı Valonya’da tek dil olarak Fransızca’nın, Flamanca’da

---

³⁰ Herman Van Goethem, *Belgium and the Monarchy: From National Independence to National Disintegration* (Antwerp: UPA: University Press Antwerp, 2011), s. 71.

ise iki dilin hem Flamanca hem de Fransızca'nın idari alanlarda kullanımını sağlamaktı. Ancak bu girişimden de bir sonuç alınmadı.

Valonlar içinde ifade edilen düşüncelerde de yeknesaklık yoktu. Örneğin Valon kökenli Sosyalist siyasetçi Jules Destree'nin 1912'de Belçika Kralına yazdığı mektup tarihe geçmiştir. Destree açık mektubunda Belçikalıların olmadığını, Belçika'da sadece Valonlardan ve Flamanlardan oluşan iki ayrı ulusun olduğunu ve sadece kamu görevlilerinin ve Brüksellilerin "Belçikalı" olarak adlandırılabilceğini ifade etmiştir. Tarih kitaplarına geçen bu mektuptaki ifadeler Valon hareketinin de hangi noktaya geldiğini ifade etmektedir.³¹ Valonlar kimliklerini korumak ve ekonomik alanda kendi bölgelerine menfaat sağlayabilmek amacıyla Flamanca'da sadece Flamanca'nın, Valonya'da ise sadece Fransızca'nın resmi dil olmasını talep etmeye başlamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda duraklayan Valon hareketi, Flamanca'nın Valonya'da Fransızca'yla birlikte ikinci bir resmi dil olarak kullanılmasına imkan tanıyan 1920 Dil Kanunu'nun çıkmasıyla tekrar hareketlenmiştir ama yeni dil yasalarının çıkmasına engel olamamıştır. 1930'lu yıllarda çıkarılan beş yeni dil yasasıyla eğitimde, yargıda, idari işlerde ve askeriyede Flamanca'nın artık kısmen değil tamamen resmi dil olarak kabul edildiği bir sisteme geçilmiştir. Sonuç olarak dilsel ayrılma resmi olarak gerçekleşmiş ve Belçika artık iki resmi dilin

---

³¹ Robert B. Howell, "The Low Countries: A Study in Sharply Contrasting Nationalisms," *Language and Nationalism in Europe* içinde, derl., Stephen Barbour, Cathie Carmichael (New York: Oxford University Press, 2002), s. 148.

geçerli olduğu bir ülke olmuştur. Flamanlar bir yandan siyasi bir zafer kazanmış, diğer yandan da Flaman ekonomisi büyük ilerleme kaydetmeye başlamıştır.³²

Valonlar ise bir yandan dil yasalarıyla mücadele etmekte, diğer yandan kötüleşen ekonomilerini düzeltmeye çalışmaktaydı. Valon ekonomisi 19. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi'yle yükselişe geçmişti. Valon Bölgesi'ndeki zengin kömür ve demir yataklarına olan talep bölgenin hızla gelişmesini sağlamıştı. Valonlar zenginleşirken tarıma dayalı Flaman ekonomisi fakirleşmişti. Ancak 20. yüzyılın başından itibaren, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ağır sanayiye olan talebin azalmasıyla Valon ekonomisi de sarsılmaya başlamıştır. 19. yüzyıldaki ekonomik dengeler tersine dönmüş, Valonlar fakirleşirken güçlenen ekonomileriyle Flamanlar zenginleşmeye başlamıştır. Valon ekonomisinin büyük zarara uğramasıyla Valon milliyetçiliği yükselişe geçmiştir.³³ Valonların bölgeselleşerek mali özerklik talepleri bu noktada başlamıştır. Ekonomik olarak zenginleşen ve siyasal olarak güçlenen Flaman cephesinde de kültürel milliyetçilik yükselmiştir. Daha fazla kültürel hak talep edilmeye başlanmıştır. 1950'ler ve 60'lar Valon ve Flaman milliyetçi hareketlerin daha örgütlü hale geldikleri ve çıkarları doğrultusunda siyasal partiler çerçevesinde mücadele verdikleri bir dönem olarak öne çıkmaktadır.³⁴ Bu dönemde, siyasal ve ekonomik talepler bölgeselleşme ile karşılanmaya çalışılmıştır.³⁵

³² Lamberts, *History of Low Countries*, s. 358.

³³ Liezbet Hooghe, "Belgium: From Regionalism to Federalism", *The Territorial Management of Ethnic Conflict* içinde, derl., John Coakley, (London: Frank Cass, 2003), s. 80.

³⁴ Çağlar Dölek, "Belçika Modeli'nde Kriz: Tarihsel Bir İnceleme," (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2483903>), Erişim: 13 Ekim 2010.

³⁵ Vos, *Nationalism in Belgium*, s. 12.

Özetle Valon ve Flaman hareketlerini incelediğimizde şöyle bir sonuca ulaşıyoruz: Flaman hareketi kültürel öğeleri merkeze alarak bunun toplum üzerindeki izdüşümünden hareket etmekte iken, Valon hareketi Flaman hareketine tepki olarak doğmuş ve sonrasında ekonomik sebepler hareketin merkezine yerleşmiştir.³⁶ Flamanlara kültürel haklar vermek üzere 1873'den 1962 yılına kadar 14 adet dil yasasının çıkarılması Flaman hareketinin başarısını göstermektedir. 21. yüzyılda siyasi ve ekonomik olarak güçlü ve baskın bir Flamanca karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmeler karşısında Valonya siyasi ve ekonomik üstünlüğünü kaybetmiş daha zayıf bir bölge görünümündedir.

Belçika açısından konuyu değerlendirdiğimizde, bütünleşmiş bir Belçika ulusundan ziyade Flaman ve Valon topluluklarının yaşadığı bir ülke görünümü ortaya çıkmıştır. Ancak ister dilsel, ister kültürel, isterse ekonomik olsun, Belçika'nın kuruluşundan anayasal reformların başladığı 1970 yılına kadar Flaman ve Valon toplumlar arasında sürekli bir hak elde etme mücadelesi süregelmiştir. Her ne kadar yaşanan bu süreç demokratik bir çizgide ilerlese de topluluklar arasında süreklilik gösteren hak arayışları birleştirici bir Belçika kimliğinin oluşmasını engellemiştir. Sonuç olarak Valon ve Flaman uluslarını homojenleştirecek bir Belçika ulusu oluşmamıştır. Bu sonuç ikinci bölümde ele alınacak anayasal reformlarla başlayan federalleşme sürecinin neden ortaya çıktığını, tarafların neden siyasi bir uzlaşmaya varamadan sürekli siyasal ve ekonomik hak taleplerinde bulunduğunu, ülkenin artan ayrılıkçı talepler neticesinde neden bölünme noktasına geldiğini de açıklamaktadır.

³⁶ Ayça Turan, "Hükümet Krizi Örneğinde Belçika Modeli," USAK, (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2683259>), Erişim: 22 Kasım 2010.

II. BÖLÜM:

TEORİK ÇERÇEVE FEDERALİZM, ORTAKLIK VE OYBİRLİĞİ DEMOKRASİSİ

Belçika'nın kuruluşundan bu yana, Valon ve Flaman Toplulukları arasında hak arayışı temelinde ilerleyen ciddi bir çekişme yaşanmaktadır. Başlangıçta bu hak arayışları dil temelli iken, zaman içinde yaşanan çekişme kültürel, siyasi ve ekonomik alanlara kaymıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan sorunlar derinleşmiş, bu sorunları çözmek için bir dizi anayasal reform yapılmıştır. Her ne kadar 1970 yılında başlayan bu reformlarda nihai hedef federal sisteme geçiş olmasa da, süreç federalizme zemin hazırlayacak şekilde ilerlemiş ve Belçika 1993 yılında üniter yapıdan federal yapıya geçmiştir. Ancak Belçika'nın dinamik siyasi yapısı federalizme geçiş ile durulmamış, günümüze kadar siyasi yapıda birçok ilave değişiklik yapılmıştır. Halen her iki topluluğun siyasi arenada tartışılan birçok yeni talebi mevcuttur. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde federalizm teorik olarak incelenmektedir. Belçika federalizmi, ortaklık ve oybirliği demokrasisi temelinde yükseldiği için bu demokrasi anlayışları da teorik incelemeye dahil edilmiştir. Belçika'da federalizm süreci beş adet anayasal reform ile hayata geçmiştir. Bu reformlar da çalışmanın bu bölümünde ele alınmaktadır. Sonraki bölümlerde değerlendirilecek 'Belçika'daki siyasi krizler' ile 'Belçika Avrupa Birliği ilişkileri'ni daha iyi anlamak için, Belçika'da siyasi yapının işleyişi de detaylı olarak çalışılmaktadır. Bu bölümün sonunda, Belçika

federalizminin ve demokrasinin Valon ve Flaman Toplulukları arasındaki sorunun çözümüne ne ölçüde katkı sağladığı sorusuna cevap aranacaktır.

2.1. Federalizm

Günümüzde birçok devlet geniş topraklar üzerinde egemenliklerini kurmuştur ve bu topraklarda dil, din ve etnisite yönünden farklılaşmış grupları bünyelerinde barındırmaktadır. Bu anlamda hiçbir ülkenin toplumsal yapısının homojen olduğu söylenemez. Hiç şüphesiz toplumsal yapıdaki dini, etnik ve dilsel farklar derinleştikçe, küçük ya da büyük ölçekli siyasal problemler de ortaya çıkmaktadır. Siyasal bir sistem olarak federalizm zaman zaman bu problemleri çözmek için kullanılan bir araç olarak görülmektedir. Federalizm hiçbir siyasal çekişmeye veya çatışmaya kesin çare olmamakla beraber, içinde farklı grupları barındıran ülkeler için ideal olabilecek bir sistem olarak kabul edilmektedir.³⁷

Latince kökü “foedus” olan federalizm kelimesi, antik Roma ile müttefiki olan eyaletler arasında imzalanan antlaşma anlamına gelmektedir. Çeşitli şartları kapsayan bu antlaşma taraflar arasında dostane bir ilişkinin gelişmesini sağlamak ve savaş durumunda tarafların birbirlerine yardım etmesini şart koşmaktaydı. “Foedus” kelimesi, aynı zamanda federal yönetim sistemini oluşturmaya karar veren siyasi toplulukların “arkadaşlığı” veya “güveni” ifade

---

³⁷ Andrew Heywood, *Siyaset*, Çev. Mete Yıldız-Bican Şahin, (İstanbul: Liberte, 2006), s. 239.

etmek istediklerinde kullandıkları bir kelimedir. Bu anlamda, kelime kökü itibari ile federalizmin pozitif çağrışımlara sahip olduğu söylenebilir.

Bugün dünyadaki 193 ülkeden sadece 24 tanesinde federal siyasi sistem mevcuttur ancak bu ülkelerin nüfusu toplam dünya nüfusunun %40'ını oluşturmaktadır. Bundan dolayı federal sistem oldukça geniş kitlelere ulaşmaktadır. Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Avusturya, Belçika, İspanya, İsviçre, Kanada ve Rusya Federasyonu gibi ülkeler federalizm ile yönetilen ülkelere bazılarıdır.³⁸ Siyasi bir sistem olarak federalizmi tercih eden ülkelerin tarihine bakıldığında, federal yapılanmanın köklerinin çok eskilere dayanmadığı görülmektedir. ABD 1789, İsviçre 1848, Kanada 1867, Almanya 1871, Avustralya 1901, Avusturya 1920, Belçika 1993 yıllarında federal sistemlerini oluşturmuştur.

Federal ülkelerin siyasi sistemlerinde benzer noktalar olabilir ancak tek tip federal sistemden bahsetmek mümkün değildir. Ülkelere göre federalizm tipleri farklılık göstermektedir. Almanya, Avusturya, ABD ve Avustralya'daki federal sistemler benzerlikler göstermektedir. Bu ülkelerde toplumsal yapıdaki farklılıklar korunmaya çalışılarak ortak bir kimlik yaratılmaya çalışılmıştır. Anayasalar ayrılma hakkı tanımaz, bu nedenle bu ülkeler geleneksel ulus devletlere daha yakın bir federal sisteme sahiptir. Belçika, İsviçre ve Kanada ise etno-kültürel gruplara tanıdıkları hak ve özerklikler nedeniyle klasik ulus-devlet modelinden uzaklaşmaktadır. Bu ülkeler iktidar gücünün merkezde toplandığı federal

---

³⁸ Forum of Federations, The Global Network on Federalism, Federalism by Country, (http://www.forumfed.org/en/federalism/by_country/index.php), Erişim: 27 Mart 2011.

sistemden farklı bir anlayışa sahip federal sistemle yönetilir.³⁹ Ayrıca kendini federal olarak adlandıran devletlerin çok farklı anayasaları, siyasal kurumları, gelenekleri ve uygulamaları vardır. Federalizmin birçok yönden farklılık gösteren bu yapısından dolayı, federalizm teriminin siyasal bir devlet sistemi olarak tanımlanmasında bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır.⁴⁰ Bu nedenle federalizm en basit tanımıyla egemenliğin merkez ve çevre kurumları tarafından paylaşıldığı siyasi bir sistem olarak ifade edilebilir. Daha geniş bir tanımlama yapmak gerekirse; federalizm, egemenliğin veya siyasal iktidarın, her biri kendi yetki alanında diğerinden bağımsız olacak şekilde, merkezi ve yerel yönetimler arasında bölündüğü devlet biçimi olarak da ifade edilebilir.⁴¹

Federal sistemde, temel anlamda “federal yönetim” ve “federe yönetim” olmak üzere iki yönetim kademesi mevcuttur. Federal hükümet sistemini diğer sistemlerden ayıran en temel özellik, federal yönetim ve federe yönetimden oluşan bu ikili yapıdır. Merkezi ya da ulusal yönetim olarak da adlandırılan federal yönetimin yetki alanı ülkenin tamamını ve yurttaşların bütününe kapsar. Eyalet yönetimleri, bölgesel yönetimler veya kantonlar şeklinde kendini gösteren federe yönetimler ise ulusaltı ölçekte örgütlenir ve en az iki yönetim alanından oluşur.⁴² Federal devlet yapısından bahsederken federal ve federe yönetimlere ek olarak üçüncü bir yönetim alanı olan yerel yönetimlerin önemini de vurgulamak gerekir.

³⁹ Hüseyin Kalaycı, “Kanada-Quebec Sorunu, Çokkültürcülük, Kendi Kaderini Tayin, Milliyetçilik ve Federalizm, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 313.

⁴⁰ Oktay Uygun, *Federal Devlet, Temel İlkeleri, Başlıca Kurumları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, (Onikilevha, İstanbul, 2007), s. 2.

⁴¹ Kenneth Wheare, *Federal Government*, (New York: Oxford University Press, 1969), s. 10.

⁴² Uygun, *Federal Devlet*, s. 5.

Federal devletlerde yerel yönetimler, yasaların uygulanmasında ve kamu faaliyetlerinin yürütülmesinde rol oynayan idari mekanizmalardır. Hem federal hem de federe yönetimler, federal sistemin işleyişinde yerel yönetim mekanizmalarından faydalanır. Örneğin Belçika’da federe birimler bir diğer ifadeyle Bölge ve Topluluklar, kendi yetki alanlarına giren faaliyetlerin yürütülmesinde belediyelerden ve il düzeyinde kurulan idari makamlardan destek alır. Belçika’da yerel yönetim birimleri kuruluş, işleyiş ve yetkileri açısından önemli ölçüde federal yönetime bağlıdır ancak yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisi bölge yönetimlerindedir.⁴³

Yetki dağılımı açısından bakıldığında federal yönetim gücünü tüm ulusu kapsayacak şekilde kullanabilirken, federe yönetim çizilmiş coğrafi sınırlar (eyalet sınırları) içerisinde gücünü kullanabilmektedir. İktidar ve güç, merkez ve çevre arasında bölüşülmüştür. Dış ilişkiler, ulusal savunma, ulusal paranın belirlenmesi gibi konular federal yönetimin yetki alanına girerken; sağlık, eğitim, kültür, sosyal güvenlik, asayiş, ulaşım gibi birçok konuda federe yönetimler yetkili olabilmektedir.⁴⁴

Federalizmin diğer bir özelliği ise anayasa gereğince merkezi ve yerel tüm yönetim birimlerinin özerkliklerinin korunmasıdır. Bir başka deyişle merkezi ve yerel yönetim birimleri birbirlerine karşı bağımlı değildirler. Ancak birbirlerinden bağımsız olmaları, ne merkezi yönetimin güçsüz olduğu ne de yerel yönetimlerin bağımsız birer devlet oldukları anlamına gelmektedir. Ayrıca her yönetim birimi

---

⁴³ Uygun, *Federal Devlet*, s. 264.

⁴⁴ Kenneth, *Federal Government*, s. 75.

anayasa gereğince belirlenen yetkileri dahilinde gücünü ve karar mekanizmalarını kullanabilmektedir. Çağdaş demokratik federal devletlerde merkezi ve yerel yönetimler yurttaşları doğrudan etkileyebilecek kararlar alabilirken, yurttaşlar da seçme hakkını kullanarak yönetimleri doğrudan belirleyecek olanaklara sahiptir.⁴⁵

Yazılı anayasa, merkezi ve yerel yönetimler tarafından kabul edilmiş bir anlaşma niteliğindedir. Tek taraflı anayasal değişiklik yapmak mümkün değildir. Anayasal değişiklikler tüm yönetim birimlerinin varacağı bir uzlaşma çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Anayasa, taraflar arasında eşitliği, bağımsızlığı ve iktidarın paylaşımını güvence altına alır. Yönetimlerin yetkileri anayasal içerikte açık bir şekilde ifade edildiğinden çıkabilecek tartışmalar önlenmiş olur. Yine de yönetim birimleri arasında ortaya çıkacak anlaşmazlıkları çözmek için anayasal düzenlemelere ek olarak tarafsız bir yargı otoritesinin varlığı şarttır. Bu yargı otoritelerine Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yüksek Mahkeme ve Almanya'daki Anayasa Mahkemesi örnek olarak verilebilir.⁴⁶ Belçika'da ise anlaşmazlıkları çözmek üzere Tahkim Mahkemeleri kurulmuştur.⁴⁷ Tahkim Mahkemesi'nin adı 2007 yılından bu yana Anayasa Mahkemesi olarak değiştirilmiştir. 12 üyeden oluşan bu mahkemenin biri Flaman kökenli, diğeri Valon kökenli iki başkanı bulunmaktadır. Belçika Anayasası'nın ya da federal devlet, bölgeler ve topluluklar arasındaki güçler ayrılığı ilkesinin ihlal edilmesi

⁴⁵ Uygun, *Federal Devlet*, ss. 14-15.

⁴⁶ Jennifer Smith, *Federalism*, (Vancouver: UBC Press, 2004), s. 15.

⁴⁷ Erik D'Haveloose, "Milestones In The Belgian Political History And The Foundation Of The Belgian State Structure," The RoSa-factsheets, ss. 3-4 ,
(<http://www.rosadoc.be/site/rosa/english/pdf/factsheetsenglish/05.pdf>), Erişim: 13 Ekim 2010.

durumunda, Belçika Anayasa Mahkemesi kanunları, kararname ve yönetmelikleri feshetme yetkisine sahiptir.⁴⁸

Federal sistemde önem arz eden bir diğer husus ise kuvvetler ayrılığı ilkesinin söz konusu olmasıdır. Her yönetimin kendine özgü yasama, yürütme ve yargı sistemi vardır. Federal Parlamento iki meclisli olmak zorundadır. Federe birimler alt mecliste temsil edilmeli, senatoda (üst mecliste) ise eşit sayıda temsil hakkına sahip olmalıdırlar. Federe birimlerin temsilinde farklı uygulamalara rastlanabilir ancak temsilin niteliği her zaman aynıdır; ikinci meclis üyeleri ulusu değil federe birimleri temsil eder. Ayrıca federe ve federal yönetimler bağımsız gelir kaynaklarına sahip olabilir ve yeterli ölçüde vergi toplayabilir.⁴⁹

Federe birimlerin örgütlenmesi açısından bir değerlendirme yapılırsa iki tip federalizmden söz edilebilir: Bölgesel federalizm ve topluluk esasına dayalı federalizm. Bugüne kadar kurulan federal devletlerin birçoğu, bölgesel (*territoriality*) federalizm esasına göre oluşturulmuştur. Bu sistemde federe birimler; ekonomik çıkarlar, tarih, sosyal ve siyasal kurumlar, etnik, dini ve dilsel farklılıklar esas alınarak coğrafi bölgeleri oluşturabilir.⁵⁰ Bu faktörler göz önünde bulundurulmadan da, sadece coğrafi sınırlar çizilerek bölgesel federalizm oluşturulabilir. Örneğin, ABD’de yetkilerin paylaşımında toprak esasıyla ayırım yapılmıştır ancak ırk, dil, din, etnik grup vb. bakımdan bir ayırım yapılmamıştır. Bölgesel federalizmde vurgulanması gereken en önemli özellik federe birimlerin

---

⁴⁸ Website of the Constitutional Court of Belgium, (<http://www.const-court.be/en/common/home.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

⁴⁹ Uygun, *Federal Devlet*, s. 16.

⁵⁰ Uygun, *Federal Devlet*, s. 206.

sahip olduğu yasal yetki ve sorumluluklarının ülke genelinde değil sadece sınırları çizilmiş bölgeler içerisinde geçerli olmasıdır. Bu nedenle coğrafi esasa dayalı federalizmde federe birimlerin yasama ve yürütme hakkı ile bu hakkı kullanacak kurumları vardır.

Bunun yanında federe birimler bölgesel federalizm özelliği olmadan topluluk esasına göre de bölünebilir. Topluluk esasına dayalı bu tip federalizmde, oluşturulan federe yönetimlerin temsil ettiği grupların yaşadıkları coğrafi bölge önemli değildir. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti bu tarz federalizmin en tipik örneğidir. Ada'da topluluk esasına dayalı federal sistem oluşturulduğunda iki topluluk tanımlanmıştı: Rum topluluğu ve Türk topluluğu. Rum ve Türk yönetimlerinin yetki alanı bölgesel (*territorial*) özellik göstermiyordu. Bu nedenle topluluk meclisleri, Kıbrıs'ın neresinde yaşarsa yaşasın kendi üyeleri için yasal düzenleme yetkisine sahipti.⁵¹ Günümüzde ise topluluk esasına dayalı federalizmin uygulandığı yegane ülke Belçika'dır. Belçika'daki federe birimler üç bölge ve üç topluluktan oluşmaktadır. Bölge yapılanması bölgesel federalizm özelliği taşıırken, üç topluluğa (Valon Topluluğu, Flaman Topluluğu ve Almanca Konuşan Topluluk) dil ve kültür esasına dayalı tanımlama yapıldığı için bunlar topluluk esasına dayalı bir federal yapıyı temsil eder. Belçika'daki toplulukların ve bölgelerin federal sistemdeki işlevleri ve özellikleri ilerleyen bölümlerde detaylı olarak anlatılacaktır.

Literatürde üniter yapı merkezden yönetim, federal yapı yerinden yönetim şeklinde de tanımlanmaktadır. Her iki yönetim sisteminin kendine özgü

---

⁵¹ Uygun, *Federal Devlet*, s. 216.

dinamikleri vardır ve devletler kendileri için en uygun sistemi seçmeye çalışırlar. Üniter devlet sisteminde devleti oluşturan ülke, millet ve egemenlik unsurları tektir ve bölünmez bir bütündür. Sistem içerisinde idari bölünmeler olabilir ancak bu idari bölünmeler sonucunda oluşturulan yapılar yasama ve yargı yetkisine sahip olmaksızın sadece idari yetkiler çerçevesinde işleyebilir. Dil, din ve etnik köken, ulusu oluşturan insanlar arasında ayırt edici unsur olarak kabul edilemez.⁵² Etnik, kültürel, dini veya bölgesel çıkarlar gözetilmeksizin tüm vatandaşlar ulusun bir parçası olarak kabul edilir ve sadece ulusal çıkarlar ön planda tutularak ulusal bütünlük sağlanabilir.

Modern devletlerin büyük çoğunluğu egemen gücü tek bir ulusal kuruma veren üniter yönetim sistemini tercih etmektedir. Bunun temel sebebi yönetsel açıdan üniter yapının birçok fayda sağladığını düşünmeleridir. Bu ülkeler genelde federal sistem ile düzenlenecek değişik vergi, hukuk, eğitim ve sosyal güvenlik sistemlerinin bütünlüğü bozacağından ve coğrafi hareketliliği sınırlandıracağından endişe ederler. Üniter sistemdeki tek tip yasa ve kamu hizmetlerinin, kurumsal ve yönetsel anlamda bütünlük sağladığını düşünürler.

Bununla birlikte birçok ülke bünyesinde farklı milletleri ve etnik grupları barındırmaktadır. Federal sistem bu ülkelerde yetki ve egemenliği etnik, bölgesel ve topluluk merkezli iktidarlar arasında paylaştırarak, toplumda etnik, kültürel ve ekonomik nedenlerle ortaya çıkabilecek çatışmaları çözmeye ve ayrılıkçı hareketleri önlemeye çalışmaktadır. Yerinden yönetim sayesinde farklı grup ya da toplulukların siyasi yaşama katılımları artmaktadır. Federal sistemin savunucuları,

---

⁵² Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, (Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000), ss. 115-119.

oluşturulan bölgesel kurumların vatandaşlarla daha yakın ilişki kurarak yerel düzeydeki sorunlara eğilebildiğini, çözüm üretebildiğini, böylece vatandaşların ihtiyaçlarının daha iyi karşılanabildiğini ifade etmektedir. Güç, merkez ve çevre arasında paylaşıldığından sistemi denetleyen ve dengeleyen bir ağ oluşturulabilecek, böylece yerel yönetimler hem merkezi devleti hem de birbirlerini denetleyebilecektir. Ayrıca geniş bir coğrafyaya yayılmış nüfusu yüksek ülkeler için federal sistem kaçınılmaz gibi görünmektedir. Örneğin yaklaşık 311 milyon nüfuslu A.B.D.⁵³ ve yaklaşık 142 milyon nüfuslu Rusya⁵⁴ gibi ülkelerin idari ve ekonomik yönden merkezden yönetilmeleri neredeyse imkansızdır.

2.2. Ortaklık ve Oybirligi Demokrasisi

Arend Lijphard tarafından 1970’li yıllarda geliştirilmiş olan “ortaklık demokrasisi” (*consociational democracy*) Belçika gibi etnik bölünmenin ve siyasi çekişmelerin süreklilik gösterdiği ülkelerde demokratik çözüm sağlayacağı düşünülen bir yönetim modeli olarak sunulmuştur.⁵⁵ Bu demokrasi modelinde temel amaç, belirli bir ulus devletin sınırları içerisinde etnik, dini veya dilsel temelde ayrılmış grupların ortaklık bilinciyle kuracakları bir demokratik platformda bir arada yaşamalarına imkan sağlamaktır.

⁵³ US Census Bureau, (<http://www.census.gov/population/www/popclockus.html>), Erişim: 24 Mart 2011.

⁵⁴ Basic Facts About Russian Population, (<http://russiapedia.rt.com/basic-facts-about-russia/population/>), Erişim: 24 Mart 2011.

⁵⁵ Karl Cordell ve Stefan Wolff, *Ethnic Conflict: Causes, Consequences, Responses*, (Cambridge: Polity Press, 2010), s. 1.

Lijphard'a göre ortaklık demokrasisi bölünmüş olan toplumlarda işleyebilen tek demokrasi çeşitidir ve bu sistemin dört temel özelliği şunlardır: Toplulukların menfaatlerinin korunduğu büyük koalisyonlar, çoğunluk kuralını sağlamak için ortak veto hakkı, seçimlerde toplulukların nüfusları oranında temsil edilebilmeleri için nispi temsil sistemi, değişik kültür temelli toplum kanunlarının oluşturulmasına imkan verecek ve bireysellik duygusunu yaratacak özerklik hakkı.⁵⁶

Bu demokrasi modelinin dikkat çeken bir başka özelliği ise devlet yönetiminde alınan kararların oyçokluğu ilkesine göre değil oybirliği ilkesine göre alınmasıdır. Bu sayede tek bir baskın grubun oluşması engellenebilecektir. Bu sistemde kişilerin yanısıra grupların varlığı da onaylanmakta ve dini, etnik veya coğrafi temellere sahip farklı kimlikteki grupların bireylerle eşit öneme sahip olduğu kabul edilmektedir.

Bazı çalışmalarda karşımıza “Oydaşmacı Demokrasi” olarak da çıkan Oybirliği Demokrasisi ise yine Lijphard'ın 1977 yılında üzerinde çalışmaya başladığı ortaklık demokrasisinden yola çıkarak geliştirmiş olduğu bir modeldir.⁵⁷ Oybirliği demokrasisi birçok özelliğiyle ortaklık demokrasisi ile özdeşleşmektedir. Lijphard bölünmüş toplumlarda ortaklık demokrasisini en doğru model olarak önerirken, oybirliği demokrasisini her türlü toplum için

⁵⁶ Arend Lijphart, “The Power-Sharing Approach,” *Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies* içinde, derl., J.V. Montville, (New York, Lexington Books, 1990), ss. 491-509.

⁵⁷ Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ‘oydaş’ kelimesi aynı düşüncede, aynı inançta olan, aynı düşüncüyü savunanlardan her biri, düşüncesiz, fikirdeş anlamındadır. ‘Oydaşma’ kelimesi ise düşünce birliği içerisinde olma şeklinde ifade edilmektedir.

Kaynak: (<http://tdk.org.tr>), Erişim: 17 Temmuz 2011.

uygulanabilecek bir model olarak önermektedir. Lijphart bu modeli, çoğunluğun hükmettiği azınlığın muhalefet ettiği çoğunlukçu demokrasi modeline karşı alternatif bir model olarak geliştirmiştir. Kendi ifadesiyle bu model çatışmadan ziyade oydaşmayı vurgulayan, dışlayıcı değil kapsayıcı olan ve dar bir çoğunluk yerine yönetici çoğunluğun kapsamını genişletmeye çalışan bir demokrasi rejimidir.⁵⁸

Oybirliği demokrasisi, ortaklık demokrasisinin bazı özelliklerini biraz daha genişletip derinleştirmektedir. Bu sistemde, büyük koalisyon hükümetlerinin oluşturduğu devlet iktidarının bölüşülmesi ve paylaşılması ilkesi öne çıkmaktadır. Hem «yatay» düzeyde yani merkezi devlet yönetiminin çeşitli organları arasında bir yetki bölüşümü, hem de «dikey» düzeyde yani merkezi devlet yönetimi ile devlet yönetiminin daha alt tabakaları bir diğer ifadeyle yerel yönetim birimleri arasında bir yetki bölüşümü olmalıdır. Bunun iki yolu “federalizm” ve “yerinden yönetim”dir.⁵⁹ Lijphart federalizmi, merkezi yönetim ile federasyonun kurucu birimleri arasında anayasayla güvence altına alınmış, yerel düzeyde bir yetki paylaşımı olarak tanımlamaktadır. Ona göre federalizm bir toplumdaki değişik gruplara özerklik vermek konusunda en iyi bilinen fakat tek olmayan metottur.⁶⁰ Fikir birliğini siyasi kültürün önemli bir unsuru olarak kabul eden, özellikle siyasi süreçte tek bir dilsel ya da kültürel grubun hakimiyetini önlemek isteyen İsviçre, İsveç ve Belçika gibi ülkelerde oybirliği demokrasisi uygulanmaktadır.

⁵⁸ Arend, Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler, Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*, Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran, (Ankara: Yetkin Yayınları, 1995), s. 7.

⁵⁹ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, (Ankara, Yetkin Yayınları, 2000), s. 42.

⁶⁰ Arend Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler*, s. 30.

Oybirliği demokrasisinin temel özellikleri ile bu özelliklerin Belçika kapsamındaki uygulamaları aşağıda açıklanmıştır:

1. Yürütmede yetki paylaşımı: Büyük koalisyonlar oluşturulacak, böylece hiçbir parti çoğunluk partisi statüsüne ulaşamayacaktır. Çok partili bir sistem oluşturulacak, büyük partiler koalisyon hükümetlerinde yer alacaktır. Tek bir baskın grubun oluşması engellenecektir.

Belçika koalisyonlarla yönetilen bir ülkedir. Belçika Anayasası gereğince geniş dil gruplarının temsilcilerinin yürütmede görev alması gerekmektedir.⁶¹ Yine anayasanın 99. maddesi gereğince; Bakanlar Konseyi, Başbakan hariç olmak üzere, 15 üyeyi geçmemek şartıyla eşit sayıda Flamanca ve Fransızca konuşan üyeden oluşmak zorundadır.⁶²

2. Kuvvetler ayrılığı ilkesi: Belçika'daki kuvvetler ayrılığı ilkesi yasama, yürütme ve yargının farklı kurumlar tarafından uygulanması ile sağlanmaktadır. Yasama gücü Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan iki meclisli parlamentodadır. Yasalar parlamento sürecinin sonunda Kral tarafından onaylanmaktadır. Yürütme gücü Kral tarafından atanan Bakanlar Konseyi'ne verilmiştir. Bakanlar genellikle seçimle gelen parlamento üyelerinden seçilebileceği gibi seçilmemiş kişiler de bakan olarak atanabilmektedir. Yargı gücü ise mahkemelerin yetki alanındadır. Prensip olarak mahkeme celseleri

⁶¹ Arend Lijphard, *Democracies*, (New Haven, Yale University Press, 1984), s. 24.

⁶² The Belgian Constitution, 2007, Belgian House of Representatives, s. 30. (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

kamuya açık yapılmaktadır. Hakimler ancak mahkeme kararıyla görevden alınabilmektedir.⁶³

Belçika’da, İngiltere’de olduğu gibi kabinenin güvenoyuna bağlı olan parlamenter hükümet sistemi uygulanmaktadır. Ancak Belçika’da oluşturulan kabineler genellikle çok geniş olduğu için kabinenin parlamento ile olan ilişkisi karşılıklı özveriye dayanmaktadır.⁶⁴ Siyasette alınacak kararlar ve anayasal değişiklikler, parlamentoda Valonları ve Flamanları temsil eden dil topluluklarının uzlaşısı ile gerçekleşmektedir.⁶⁵ Mevcut Belçika modelinde bunun tek yolu karşılıklı özveri ile hareket etmeye dayanmaktadır. Bu nedenle Belçika’da “özveri” siyaseti gelenekselleşmiş bir hal almıştır. Özveri siyasetine örnek vermek gerekirse, Valonlar Flamanca’nın ikinci resmi dil olmasını kabul etmiştir. Flamanlar ise Valonların talep ettiği ekonomik özerkliğe sahip bölgelerin kurulmasına yeşil ışık yakmıştır.

3. Dengeli ikili meclis ve azınlıkların temsili: İki kamaralı meclisin tesis edilebilmesi için belirli azınlıklara üst mecliste özel temsil hakkı tanınması gerekmektedir. Azınlık temsilinin anlamlı olabilmesi için üst meclis seçimlerinin alt meclis seçimlerinden farklı olması ve üst meclisin en az alt meclis kadar yetkili olması gerekmektedir.⁶⁶

⁶³ The first, Unitary Constitution, Portal Belgium. be, Official Information and Services, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/first_unitary_constitution/), Erişim: 11 Temmuz 2011.

⁶⁴ Age. s. 25.

⁶⁵ Age. s. 107.

⁶⁶ Lijphard, *Democracies*, s. 25.

Belçika’da Temsilciler Meclisi ve Senato, Parlamento’nun meclislerini oluşturmaktadır ve eşit güce sahiptirler. Alt meclis olarak adlandırılabilir Temsilciler Meclisi, Flamanca ve Fransızca konuşan iki dil grubundan oluşmaktadır. Temsilciler Meclisi’ndeki sandalye sayısı Fransızca ve Flamanca konuşan vatandaşların nüfusu ile orantılıdır. Toplam 150 sandalyenin bulunduğu Temsilciler Meclisi’nde Flamanca konuşan vatandaşların temsilci sayısı 88, Fransızca konuşan vatandaşların temsilci sayısı 62’dir. Senato seçimlerinde ise 71 üye seçilmektedir. Temsilciler Meclisi’nde olduğu gibi Senato da Valon ve Flaman dil gruplarından oluşmaktadır. Fransızca konuşan vatandaşların Senato’daki sandalye sayısı 29, Flamanca konuşan vatandaşların Senato’daki sandalye sayısı 41’dir. Almanca Konuşan Topluluğu ise 1 senatör temsil etmektedir. Anayasa, Senato’da Brüksel-Başkent Bölgesi’nin minimum düzeyde temsilini garanti altına almıştır.⁶⁷ Buna ek olarak Belçika Kralı’nın çocukları 18 yaşından itibaren senatör olmaya, 21 yaşından itibaren oy kullanmaya hak kazanmaktadır ancak gerekli çoğunluğun oluşturulmasında dikkate alınmazlar. Prens Phillippe, Prens Laurent and Prenses Astrid teorik olarak sahip oldukları bu hakkı pratikte kullanmamaktadır. Kraliyet ailesinin üç üyesi ile Senato’daki üye sayısı 74’ü bulmaktadır.⁶⁸

4. Çok partili sistem: Belçika’da çok partili sistem mevcuttur. 1960’ların ortalarına kadar Hristiyan Demokratlar, Sosyal Demokratlar ve Liberaller’den

⁶⁷ The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 67, s. 22 (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf), Erişim: 17 Temmuz 2011.

⁶⁸ The composition of the Senate, Belgian Senate (<http://www.senate.be/english/SenateCompoEN.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

oluşan üç partili bir sistem bulunmaktaydı.⁶⁹ Ancak 1960'lardan sonra ülkenin Flamanca ve Fransızca konuşulan bölgelere ayrılması ve federal bir yapılanmaya doğru ilerlemesi sonucunda çok sayıda yeni parti kurulmuştur.⁷⁰ Bugün Belçika'da, Flaman Bölgesi'nde 8 adet, Valon Bölgesi'nde 5 adet, Almanca Konuşulan Topluluk'ta 5 adet büyük parti vardır. Ayrıca bu bölgelerde kurulu diğer küçük partileri dahil edince siyasi arenada çok sayıda parti karşımıza çıkmaktadır.

5. Çok boyutlu parti sistemi: Bu özellik ile siyasi arenada farklı ideolojik temellerde çoksesliliğin varolması sağlanmaktadır. Belçika'da ortaya çıkan siyasi yapı gereği partiler bir taraftan dil temelinde ayrışarak sayıca fazlalaşmış, diğer taraftan da siyasette farklı ideolojik alternatifler sunulmaya başlanmıştır. Bu da parti sisteminin çok boyutlu bir hale gelmesine yol açmıştır. Belçika'daki siyasi partilerin ideolojilerine bir sonraki bölümde geniş şekilde yer verilmektedir.

6. Nispi temsil: Belçika'daki her iki meclisin üyeleri nispi seçim sistemi ile seçilmektedir. 1900 yılından beri seçimlerde Belçikalı hukukçu ve matematikçi Victor D'Hondt tarafından tasarlanmış olan D'Hondt sistemi uygulanmaktadır. Bu yöntemle seçimler açık liste nispi seçim sistemi ile dört yılda bir yapılmaktadır. Ülke çapında yapılan genel seçimlerde oy kullanmak yasal olarak zorunludur. Beşi Valon, beşi Flaman ve bir tanesi de Brüksel-Başkent Bölgesi'nde olmak

---

⁶⁹ Lijphard, *Democracies*, s. 26.

⁷⁰ George Thomas Kurian, *Encyclopedia of the World's Nations and Cultures*, (New York, Infobase Publishing, 2007), s. 217.

üzere on bir seçim bölgesinde seçmenler siyasi partilerin sunduğu aday listelerinden bir veya daha fazla aday için tercihte bulunabilmektedir.

7. Bölgesel ve bölgesel olmayan federalizm ve ademi merkeziyetçilik:

1993 yılından beri Belçika federal sistem ile yönetilmektedir. Belçika Anayasası'nın 1. Maddesi'nde Belçika'nın federal bir hükümet olduğu resmen ifade edilmiştir.⁷¹ Belçika federalizminde ademi merkeziyetçi yaklaşımla merkezi otoritenin gücünün büyük bir kısmı alt birimlere devredilmiştir. Belçika'daki federe birimler, hem bölgesel hem de bölgesel olmayan federalizm esas alınarak oluşturulmuştur.

8. Yazılı anayasa ve azınlık vetosu:

Belçika'da yazılı bir anayasa bulunmaktadır. Anayasal değişiklikler her iki mecliste üçte iki çoğunlukla yapılabilmektedir. Dil gruplarının kültürel özerklikleri ile ilgili bütün yasa tasarılarının onaylanması için hem her iki mecliste üçte iki çoğunluk, hem de her dil grubunun çoğunluk oyu gerekmektedir. Ayrıca meclislerdeki herhangi bir dil grubu, üçte bir oranı sağlayarak yasaları veto etme hakkına sahiptir. "Tehlike Çanı" olarak adlandırılan bu sistem ile parlamentodaki Fransızca ve Flamanca konuşan dil grupları menfaatlerini korumak amacıyla yasama prosedürünü engelleyebilmektedir. Herhangi bir grupta sağlanacak dörtte üç oy ile yasama prosedürü askıya alınabilmektedir.⁷²

⁷¹ The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 1. , s. 5. (legislationonline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

⁷² Robert Forrest Williams, *Federalism, Subnational Constitutions, and Minority Rights*, (Westport, Praeger Publishing, 2004), s. 162.

Lijphart oybirliği demokrasisini, sosyo-kültürel açıdan çoğul yapıları olan Hollanda, Belçika, Avusturya ve İsviçre gibi demokratik devletlerin siyasi yapılarını inceleyerek geliştirmiştir.⁷³ Bu model gelişmiş Avrupa demokrasilerinde kısmen hayat bulabilse de, ne kadar ileri gidebileceği konusunda soru işaretleri vardır. Homojen olmayan toplumlarda istikrar ve uyumun sağlanmasını öngören bu modelin, gelişmekte olan ülkelerdeki uygulamalarının Avrupa ülkelerindekilere kıyasla daha başarısız olduğu yönünde çok sayıda görüş vardır. Bugün çok sayıda etnik grubu bünyesinde barındıran Pakistan’da bu modelin başarılı olmadığı düşünölmektedir.⁷⁴ Etnik gruplar arasındaki çatışma hız kesmeden devam etmektedir. Özellikle dini gruplar arasında yaşanan sıkıntılara çözüm üretemediği için bu modelin Lübnan’da da başarılı olmadığı yönünde görüşler vardır.⁷⁵

Donald Horowitz’e göre oybirliği demokrasisi, etnik gruplar arasında işbirliği ve uyumu sağlayarak birleştirici bir model olmaktan ziyade gruplar arasındaki çatışmayı körüklemekte ve ayrışmayı arttırmaktadır.⁷⁶ Örneğin Belçika’da partiler etnik temelde ayrışmıştır ve doğal olarak her etnik parti kendi oyunu arttırmak için sadece kendi grubunun çıkarlarını gözetmekte, diğer etnik grupları ötekileştirme, böylece etnik temelli ayrışma derinleşmektedir. Horowitz’e göre Belçika’da yapılması gereken seçim sisteminde değişikliğe giderek siyasi

⁷³ Ayşe Kadioğlu, “Vatandaşlık ve Siyasal Katılım,” ss. 15-16. (research.sabanciuniv.edu/9021/1/OzbudunArmaganKADIOGLU.doc), Erişim: 6 Ağustos 2011.

⁷⁴ Muhammad Mushtaq, Ayaz Muhammad ve Syed Khawja Alqama, “Examining the Favourable Factors for Consociational Democracy in Pakistan,” *European Journal of Social Sciences*, 20, 2, (2011), s. 285. (http://www.eurojournals.com/EJSS_20_2_08.pdf), Erişim: 6 Ağustos 2011.

⁷⁵ Kadioğlu, “Vatandaşlık ve Siyasal Katılım,” s.16.

⁷⁶ Donald L. Horowitz, *A Democratic South Africa?: Constitutional Engineering in a Divided Society* (California: University of California Press, 1991), s. 176.

partileri etnik temelli siyasetten uzaklaştırmak ve ulusal düzeyde siyaset yapmalarını teşvik etmektir. Bunun için hem seçimler öncesinde toplumların vekil aday listelerini oluşturacağı hem de seçimlerde partilerin her iki toplumdaki oy isteyeceği bir seçim sistemi oluşturulmalıdır. Bu sayede etnik rekabet azalacak ve taraflar arasında işbirliği oluşacaktır.⁷⁷

Sonuç olarak Lijphart'ın oybirliği demokrasisine yönelik çok sayıda eleştiri yapılmıştır. Uygulamada bu modelin sorunlara çözüm üretmediği ülkeler de mevcuttur. Bununla birlikte Lijphart'a göre bu modele alternatif üretecek başka bir model henüz sunulmamıştır ve çoklu toplumlarda oybirliği demokrasisi çoğunlukçu demokrasi modelinden daha iyidir.⁷⁸

2.3. Belçika'nın Federalleşme Süreci

“ La Belgique de Papa n'existe plus”⁷⁹

Valonlar ve Flamanlar arasında yaşanan sorunları çözmek ve tarafların taleplerini karşılamak için 1970 yılından bu yana yapılan anayasal reformlar ülkede ekonomik ve siyasi anlamda büyük değişimlere yol açmıştır. Anayasal

⁷⁷ Benjamin Reilly, “Electoral Systems and Conflict Management: Comparing STV and AV Systems,” s. 3., Kaynak: ([aceproject.org/...Electoral Systems and conflict management.../v...](http://aceproject.org/...Electoral_Systems_and_conflict_management.../v...)), Erişim: 6 Ağustos 2010.

⁷⁸ Inter College Studies Institute, “ Consociational Democracy: The Views of Arend Lijphart and Collected Criticisms,” s. 175., Kaynak: (http://www.mmisi.org/pr/15_01/schendelaen.pdf), Erişim: 6 Ağustos 2011.

⁷⁹ 1970 reformundan sonra dönemin başbakanı Gaston Eysken söylemiş olduğu bu cümlesinde “Eski Belçika”nın artık var olmadığını ifade etmiştir. Cümlesinin devamında Flamanca için mümkün olduğunca çok bağımsızlık ve özerklik istediklerini ancak her zaman için ulusal üniter yapıyı desteklediklerini eklemiştir. Kaynak: Frits Bolkestein, *The Limits of Europe*, (Tielt: Lannoo Publishers, 2004), s. 62.

reform süreci 1970 yılında başlamış; 1980, 1989, 1993 ve 2001 yıllarında yapılan reformlarla bugüne gelinmiştir. Her ne kadar yapılan reformlar Belçika'nın adım adım federalleşmesini sağlamış olsa da özellikle 1970 ve 1980 reformlarında “federasyon” veya “federalizm” kelimelerinden ziyade çağdaş Belçika'yı yaratacak “bölgeselleşme” kelimesi sıklıkla ön plana çıkarılmıştır.⁸⁰

Anayasal reform sürecinin başlamasından önce yapılan ilk değişim, 1962-1963 yıllarında çıkarılan dil yasalarıyla dil alanlarının sınırlarının çizilmesiyle gerçekleştirilmiştir.⁸¹ Bu dönemde belirlenen dört dil alanı şöyledir: *Flamanca konuşulan alan*, *Fransızca konuşulan alan*, *Almanca konuşulan alan*, *Flamanca ve Fransızca konuşulan alan*.⁸²

Dil alanlarının sınırlarının belirlenmesi ile hangi coğrafi bölgelerde Flamanca, Fransızca ve Almanca dillerinin resmi dil olarak kullanılacağı tespit edilmiştir. Bu dört bölgede idari alanlarda, okullarda ve mahkemelerde Flamanca, Fransızca veya Almanca kullanılmaktadır.

Dil alanlarının belirlenmesinin bir diğer amacı, bu dört dil bölgesinde azınlık olarak yaşayan bireylerin kamu hizmetlerini kendi dillerinde almasına imkan sağlamaktır. Örneğin, Flamanca'da yaşayan ancak Flamanca bilmeyen

⁸⁰ Jan Beyers, Tom Delreux ve Caroline Steensels, “The Europeanisation of Intergovernmental Cooperation and Conflict Resolution in Belgium: The Case of Agriculture,” *Perspectives on European Politics and Society*, 5, 1, (2004), (Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands), s. 107.

⁸¹ Willy Fautre, “Linguistic Diversity and Linguistic Minority Issues in Belgium”, (<http://www.willyfautre.org/publications/2009/0811%20Linguistic%20Issues%20in%20Belgium.pdf>) Erişim: 11 Temmuz 2011.

⁸² The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 3, s. 5. (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

vatandaşlara ya da Valonya'da yaşayan ancak Fransızca bilmeyen vatandaşlara kamu hizmetleri kendi dillerinde verilmektedir. Bu hizmetler, kendi dillerinde eğitim alma imkanını ve resmi işlemlerde ve mahkemelerde kendi dillerini kullanabilme hakkını da kapsamaktadır. Bir başka deyişle Flamanca, Almanca ve Fransızca konuşan vatandaşların hangi bölgelerde azınlık olarak yaşadıkları resmi olarak belirlenmiş ve o bölgelerde bu insanlar azınlık olarak kabul edilmiştir. Azınlık olarak kabul edilen vatandaşlara dil hakları tanınmıştır. Bu dört dil bölgesi aynı zamanda kültürel konularda belirli haklar verilmiş bölgelerdir. Bu bölgelerde yaşayan Flaman, Valon ve Alman halklar kültürel topluluklar olarak da kabul edilmiştir.

Dil alanlarıyla ortaya çıkan bir başka köklü değişiklik ise Flamanca ve Valonya arasındaki sınırın çizilmiş olmasıdır. Bu sınırın çizilmesiyle siyasi partilerin bölünmesi de söz konusu olmuştur. Artık vatandaşlar hangi bölgede yaşıyorsa o bölgenin partilerine oy verebilecektir. Tek istisna Flamanca ve Fransızca'nın beraberce resmi dil olarak kabul edildiği Brüksel-Başkent Bölgesi'dir. Bu bölgede yaşayan vatandaşlar ister Flaman partilere ister Valon partilere oy verebilecektir. Her bölgenin siyasi parti programı ve oluşturduğu hükümet ayrı olacaktır.

Dil alanlarını, ilerleyen kısımlarda ele alınacak olan Belçika'daki bölgelerle ve topluluklarla karıştırmamak gerekir. Dil alanlarının çizilmesinin amacı Belçika'da konuşulan üç dilin, Fransızca, Flamanca ve Almanca'nın konuşulduğu bölgeleri tespit etmektir. Bu sayede anayasa reformlarıyla

oluşturulacak bölgelerin ve toplulukların alt yapısının hazırlanması için gerekli olan bir dil haritası çıkarılmıştır.

1970 Anayasa Reformu:

1970 anayasa reformu Belçika'nın federal sürecinde atılan ilk adım olmuştur. Bu reformla dört dil bölgesi anayasa kapsamına alınmıştır. 1980 yılında yapılacak bir sonraki reformla yasallaşacak Belçika'daki bölgelerin ve toplulukların oluşturulması yönünde hazırlıklar yapılmıştır. Toplulukların oluşturulmasının sebebi Flamanların kültürel özerklik taleplerini karşılamak, bölgelerin oluşturulma sebebi ise Valonların ekonomik özerklik taleplerini karşılamaktır.⁸³ Böylece 1970 yılında, Belçika'nın kültürel özerkliği olan topluluklara ve sosyo-ekonomik özerkliği olan bölgelere ayrılması yönünde temeller atılmıştır. Bölgesel özerklik ile ilgili yapılan değişikliklerin uygulamaya geçilmesinde sorunlar yaşanmıştır. Kültürel özerklik ile ilgili uygulamalar ise 1971 yılında çıkarılan özel bir yasa ile Fransızca ve Flamanca konuşan en büyük iki toplulukta hayata geçirilmiştir.⁸⁴ Belçika'da yapılan ilk reform ile oluşturulan yeni düzen, etnik ulusları azınlık olarak kabul ederek birçok hak tanımakta ve koruma altına almaktadır. Bölgesel kimlikler korunmakta ve kültürel, ekonomik ve sosyal çeşitliliğin gelişimine imkan sağlanmaktadır.

---

⁸³ The First and Second State Reforms, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (www.belgium.be/en), Erişim: 22 Şubat 2011.

⁸⁴ Hooghe, "Belgium: From Regionalism to Federalism", s.71.

1980 Anayasa Reformu:

1980 reformu her ne kadar 1970'lerde ortaya çıkan kurumsal sorunları çözmek için yapılmış olsa da federalizme giden yolda bölgeselleşme adına bir adım daha atılmıştır.⁸⁵ Reform sürecinin ikinci aşamasında Belçika federalizminin belkemiği oluşturulmuştur. İki Bölge (Flaman Bölgesi ve Valon Bölgesi) ve üç topluluk (Flaman Topluluğu, Valon Topluluğu ve Almanca Konuşulan Topluluk) oluşturulmuştur.⁸⁶ Sınırları çizilmiş olan bölge ve toplulukların parlamentoları ve hükümetleri de kurulmuştur.⁸⁷

Topluluklar ve bölgeler birçok alanda yetkilendirilmiştir. Topluluklar, turizm, sağlık, sosyal güvenlik, medya gibi alanlarda yetki kazanırken; bölgeler ekonomik kalkınma, enerji ve istihdam gibi alanlarda yetkili hale getirilmişlerdir. Bölgelere özellikle ekonomik alanda yetki verilmesinin başlıca sebebi 1950 yılından beri ekonomik kriz yaşayan Valonların bu alanda özerklik kazanarak ekonomik sorunlarına çare bulmalarını sağlamaktır. Bu reformların bölgeselleşmeyi güçlendireceğini düşünen Flamanlar ekonomik açıdan kaygı taşımalarına rağmen reformları desteklemiştir.⁸⁸ Gittikçe karmaşıklaşan bu yapıda

⁸⁵ Çağlar Dölek, "Belçika Modeli'nde Kriz: Tarihsel Bir İnceleme", (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2683273>), Erişim: 13 Ekim 2010.

⁸⁶ The First and Second State Reforms, (www.belgium.be/en), Erişim: 22 Şubat 2011.

⁸⁷ Martine Van Berlo, "A Belgian Tale: A Family, A Nation, A History," *How Can One not be Interested in Belgian History: War, Language and Consensus*, içinde, derl., Benno Barbard, Martine Van Berlo, Geert Van Istendael, Tony Judt, Marcy Reynebeau ve Sophie De Schaepdrijver, (Gent: Academis Press, 2005), s. 52.

⁸⁸ Williams, *Federalism...*, s. 161.

farklı kurumlar arasındaki uyuşmazlıkları çözmek için Tahkim Mahkemeleri kurulmuştur.⁸⁹

Belçika'daki siyasi değişimi yorumlayanlar ve siyasetçiler, 1980 reformunun getirdiklerini federatif sisteme doğru atılan bir adım olarak düşünmemişlerdir. Tam aksine bu reformun üniter yapıyı federalizmden koruyacağı düşünülmüştür. Aslında bu reformla bölgelerin yetkileri oldukça kısıtlı tutulmuş, sosyal politikalar tamamen merkezi yönetimin kontrolü altında kalmış ve bölgelere ulusal bütçeden sadece %7.3 oranında bir ödenek ayrılmıştır.⁹⁰ Bu süreçte bir yandan üniter yapı korunmaya çalışılmakta, diğer yandan siyasi yapıda hiyerarşik düzeni bozacak yenilikler getirilmektedir. Bu reformla Merkezi Yönetim, Bölgeler ve Topluluklar tarafından kabul edilen kanunlar ve yönetmelikler birbirlerine üstün gelemeyecek ve bir taraf diğerini reddedemeyecektir.

1989 Anayasa Reformu:

1970 ve 1980 reformları federalizm yolunda atılan adımlar olarak kabul edilirken, 1989 reformu federalleşen Belçika'nın ilk safhası olarak görülmektedir. 1970'de oluşturulması tasarlanan Brüksel-Başkent Bölgesi'nin resmiyete geçmesi askıya alınmıştı. Üçüncü reform paketi, Brüksel-Başkent Bölgesi'ni üçüncü bölge olarak kabul etmiştir. Böylece Belçika'daki bölge sayısı resmen üçe çıkmıştır:

⁸⁹ Erik D'Haveloose, "Milestones In The Belgian Political History And The Foundation Of The Belgian State Structure", TheRoSa-factsheets, ss. 3-4.

(<http://www.rosadoc.be/site/rosa/english/pdf/factsheetsenglish/05.pdf>), Erişim: 13 Ekim 2010.

⁹⁰ Jan Beyers, Peter Bursens, "The European Rescue of the Federal State: How Europeanisation Shapes the Belgian State," *West European Politics*, 29, 5, (2006), 1057-1078, s. 109.

Flaman Bölgesi, Valon Bölgesi ve Brüksel-Başkent Bölgesi. Brüksel-Başkent Bölgesi'nin diğer iki bölge gibi parlamentosu ve hükümeti de kurulmuştur.⁹¹ Merkezi hükümet belirli konularda münhasır yetkisini korumakla beraber bu reform ile merkezden çevreye birçok konuda yetki devri yapılmıştır. Eğitim, çevre, ekonomi, bilimsel araştırma, kamu hizmeti ve belirli ölçüde tarım alanında yetki devri olmuştur.⁹² Yine aynı reform paketiyle getirilen bir başka önemli yenilik ile topluluklara yetkili oldukları alanlarda, uluslararası ilişkiler kapsamında politika yapma ve anlaşmalar imzalama hakkı verilmiştir. Anayasal olarak yapılan bu yenilik oldukça önemlidir. Örneğin, toplulukların yetkili oldukları eğitim ve kültür alanlarında, artık merkezi hükümet uluslararası bir anlaşma imzalama yetkisine sahip değildir. Ortak yetki alanında kalan konularda ise uluslararası bir anlaşma imzalanacaksa, bu da ancak ulusal parlamentonun ve tüm topluluk parlamentolarının onayı ile mümkün olacaktır. Bir diğer ifadeyle merkezi yönetim ve topluluklar işbirliği içinde olmak, uzlaşmak ve tek bir duruş sergilemek zorunda kalacaktır.⁹³ Aynı zamanda topluluklar, Belçika büyükelçiliklerine ve geçici temsilciliklere kendi ataşelerini göndererek temsil edilebileceklerdir.

Böylece federal hükümetin, topluluk ve bölgelerin politikalarına müdahale etme olasılığı biraz daha azaltılmıştır.⁹⁴ Üçüncü reform ile Belçika, bölgeler,

⁹¹ Berlo, *How Can One Not Be Interested In Belgian History*, s. 52.

⁹² D'Haveloose, "Milestones In The Belgian Political History...", s. 4.

⁹³ Beyers, "The Europeanisation of Intergovernmental Cooperation...", s. 111.

⁹⁴ Liesbet Hooghe, "Belgium: Hollowing the Center," *Federalism and Territorial Cleavages* içinde, derl., Ugo M. Amoretti, Nancy Gina Bermeo (Baltimore: The John Hopkins University Press, 2004), s. 4.

topluluklar ve federal hükümetin sahip olduğu kendine özgü yetki alanları ile biraz daha hiyerarşik olmayan ikili federasyon modeline benzemeye başlamıştır.⁹⁵

1993 Anayasa Reformu:

1993'te yapılan reform ile Anayasanın 1. Maddesi'nde Belçika'nın federal bir hükümet olduğu resmen ifade edilmiştir.⁹⁶ Birçok alanda bölge ve toplulukların yetkileri bir kez daha genişletilmiş, bu birimlerin Senato'daki temsilcilerinin seçimi konusunda değişiklik yapılmıştır. Bundan sonraki süreçte topluluk ve bölge halklarını temsil edecek senatörler doğrudan seçilmeye başlanmıştır.⁹⁷ Üçüncü reform paketinde topluluklara tanınan haklar bölgelere de verilmiştir. Bölgeler, federal anayasanın kendilerine verdiği yetkileri hem kendi bölgelerinde hem de uluslararası ilişkilerde kullanabilecektir. Bölgelerin ataşeleri yurt dışı temsilciliklerine gönderilebilecektir.

2001 Anayasa Reformu:

2001 yılında yapılan son anayasal reform kapsamında iki anlaşma imzalanmıştır. Lambermont Anlaşması ile tarım, balıkçılık ve dış ticaret bölgeselleştirilmiş, parlamento seçimleri için harcanan giderlerin kontrolü ve

⁹⁵ Age. s. 22.

⁹⁶ The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 1., s. 5. (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

⁹⁷ Çağlar Dölek, "Belçika Modeli'nde Kriz: Tarihsel Bir İnceleme," (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2683273>), Erişim: 13 Ekim 2010.

siyasi partilere verilen mali destek ile ilgili yetkiler bölgelere ve topluluklara verilmiştir. Bölgelerin mali gücü artırılırken, federal hükümet tarafından Flamanca ve Fransızca konuşan topluluk komisyonlarına ek bir bütçe ayrılmıştır.⁹⁸ Lombard Anlaşması ile Brüksel-Başkent Bölgesi'nden Flamanca konuşan altı kişiye Flaman Parlamentosu'na doğrudan seçilme hakkı verilmiştir. Buna ek olarak Brüksel-Başkent Bölgesi'ndeki parlamentonun sandalye sayısı artırılmış ve her dil grubunda çoğunluk oyu gerekli kılınmıştır.

Sonuç olarak, Belçika Anayasasının 4. Maddesi gereğince Belçika'nın siyasi yapısında kültürel, ekonomik ve dilsel farklılardan kaynaklanan üç temel ayrışma gerçekleşmiştir.⁹⁹ Yapılan reformlarla Belçika'da kendine özgü bir federal sistem ortaya çıkmıştır.

⁹⁸ The Fifth State Reform, Portal Belgium. be, Official Information and Services, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/fifth_reform_of_state/), Erişim: 13 Ekim 2010.

⁹⁹ Madde 4: Belçika dört dil alanından oluşmaktadır: Flamanca-konuşulan alan, Fransızca-konuşulan alan, iki dil konuşulan Brüksel-Başkent ve Almanca-konuşulan alan. Kraliyetin her yerel yönetimi bu dilsel bölgelerin bir bölümünü oluşturur. Dört dil bölgesinin sınırları sadece her iki meclisteki her dil grubunun çoğunluk oyuyla geçen yasa ile, her gruptaki üyelerin çoğunluğunun mevcut olması ve iki dil grubundaki lehteki toplam oy sayısının toplam oyların en az üçte ikisine eşit olması şartıyla değiştirilebilir ya da düzeltilebilir. Kaynak: The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 4, s. 5. (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

2.4. Federal Belçika'da Siyasi Yapı ve Yetki Dağılımı

"Belçika topluluklar ve bölgelerden oluşan federal bir devlettir."¹⁰⁰

1830 yılında üniter bir devlet olarak kurulmuş olan Belçika, 1993 yılında yapılan anayasal reform ile federal sisteme geçmiştir. Bu değişim sonucunda Anayasa'nın birinci maddesinde de belirtildiği üzere Belçika topluluklardan ve bölgelerden oluşan federal bir devlet haline gelmiştir.

Belçika'da kültürel, ekonomik ve dilsel farklardan kaynaklanan iki temel ayrışma gerçekleşmiştir. Coğrafi olarak bölünen ülke, üç topluluktan, üç bölgeden ve dört dil bölgesinden oluşmaktadır. Anayasanın 4. maddesi gereğince bölgeler Valon Bölgesi, Flaman Bölgesi ve Brüksel-Başkent Bölgesi olarak; topluluklar Valon Topluluğu, Flaman Topluluğu ve Almanca Konuşan Topuluk olarak belirlenmiştir (Harita 1).¹⁰¹

¹⁰⁰ The Belgian Constitution, October 2007, Belgian House of Representatives, Article 1, s. 5. (legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pd...),

Erişim: 17 Temmuz 2011.

¹⁰¹ Almanca Konuşan Topuluk, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'daki Eupen-Malmedy bölgesinin Belçika'ya ilhak edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Yerel nüfus Almanca konuştuğu için bu bölge Almanca Konuşan Topuluk olarak tanımlanmıştır. Bu topluluğun nüfusu yaklaşık 70.000'dir. Kaynak: Parliament of the German-speaking Community in Belgium, (http://www.dgparlament.be/en/desktopdefault.aspx/tabid-992/1636_read-27185/),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

HARİTA 1

Belçika'daki Üç Bölge

Flaman Bölgesi

Valon Bölgesi

Brüksel-Başkent Bölgesi

Belçika'daki Üç Topluluk

Valon Topluluğu

Alman Konuşan Topluluk Flaman Topluluğu

Kaynak: Portal Belgium.be, Official Information and Services, Maps of the Federal State,

(http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federale_staat/map/)

Siyasi yapı üç kademededen oluşan bir sistem ile işlemektedir. Piramitin tepesinde yani birinci kademe federal hükümet, bölgeler ve topluluklar bulunmaktadır. Bu üçlü yapı siyasi sistemin en üst kademesini oluşturmaktadır ve farklı sorumluluklar üstlenmektedir. İkinci kademe ise bölgelere ait eyaletler bulunmaktadır. Hem Valon Bölgesi'nde hem de Flaman Bölgesi'nde beşer eyalet bulunmaktadır. Brüksel-Başkent Bölgesi'nin eyaleti bulunmamaktadır. En alt

kademede ise halka hizmet veren yerel yönetimler yer almaktadır. Yerel yönetimler kapsamında yaklaşık 600 adet belediye, seçim ve yargı ile ilgili kurumlar ve polisin yetkili olduğu bölgeler bulunmaktadır. Özetle ülke birinci aşamada topluluklara ve bölgelere, ikinci aşamada eyaletlere, son aşamada ise yerel yönetimlere ayrılmıştır.

Federal Hükümetin Yetkileri

Federal hükümetin yetkili olduğu temel alanlar şöyledir: Kamu maliyesi, askeriye, yargı sistemi, sosyal güvenlik, dışişleri, halk sağlığının ve içişlerinin önemli bir bölümü, federal polis, kamu borçları, para politikaları, fiyatlandırma ve gelir politikası, tasarrufların korunması, nükleer enerji, ‘Belçika Demiryolları’ gibi hükümet kurumları, federal bilimsel ve kültürel kurumlar. Bunlara ek olarak federal hükümet, Belçika’nın ve federal kurumların Avrupa Birliği ve NATO’ya karşı olan yükümlülüklerinden sorumludur. Federal hükümet, toplulukların ve bölgelerin yetkisinde olmayan her alanda ve konuda yetki sahibi olmakla beraber toplulukların ve bölgelerin yetkilerini alabilir veya kısıtlayabilir.¹⁰²

Kralın Yetkileri

1830 yılında bağımsızlığını kazanan Belçika’da monarşi 1831 yılında kurulmuştur. 9 Ağustos 1993 yılından bu yana Kraliyetin başında Kral II. Albert

---

¹⁰² Topluluklar eğitim konusunda özerkliğe sahiptir ancak zorunlu eğitim ve eğitimde yeterlik gibi konular federal hükümetin yetkisindedir.

bulunmaktadır. Kralın kamusal ve siyasal görevleri bulunmaktadır. Bakanları atayabilir ya da görevden alabilir. Federal Parlamento'nun geçirdiği yasaların uygulanmasından sorumludur. Ayrıca yasa tasarısı sunabilir. Parlamento'dan geçen tüm yasaları onaylayarak ilan eder. Kralın tek başına karar alma yetkisi yoktur ancak hükümet politikalarıyla ilgili ya da herhangi bir konuda hükümete tavsiye veya uyarıda bulunabilir. Özellikle 2000'li yıllardan bu yana yaşanan şiddetli siyasi krizlerde, Kral çözüm aşamalarında uzlaştırıcı ve bütünleştirici bir rol oynamaktadır. Kral aynı zamanda Belçika Silahlı Kuvvetleri'nin başkomutanıdır. Askerlerin yüksek mevkilere atamalarını Savunma Bakanlığı tarafından oluşturulan listeden gerçekleştirir.

Bölgelerin Yetkileri

Üç bölgeyi oluşturan Flaman Bölgesi, Valon Bölgesi ve Brüksel-Başkent Bölgesi'nin yetkili olduğu alanlar şöyledir: Ekonomi, işsizlik, tarım, su politikası, bayındırlık, iskan, enerji, taşımacılık (Belçika Demiryolları hariç), çevre, il ve ilçelerin planlaması, doğayı koruma, dış ticaret, eyaletlerin denetlenmesi. Bölgelerin yetkili oldukları alanlar içinde bilimsel araştırma ve uluslararası ilişkiler ile ilgili yetkiler de bulunmaktadır. Bölgelerin çevre konusunda yetkileri olsa da federal hükümet, ürünlerin kalite standartları, dayanıklı malların üretimi ve tüketimi, radyasyona karşı korunma, nükleer atıkların yok edilmesi, çöplerin taşınması, deniz ortamının korunması, yerli olmayan bitki ve hayvan türlerinin ihracatı, ithalatı ve transit geçiş hakkında yetki sahibidir.

Siyasi örgütlenme oldukça karmaşık olduğundan uluslararası anlaşmalar söz konusu olduğunda ciddi problemlerle karşılaşmaktadır. Örneğin uluslararası çevre politikaları konularında kararlar bu konuda yetkili olan kurumlar arasında varılan uzlaşa doğrultusunda alınır. Bu uzlaşa sürecinde 1995 yılında Federal Hükümet, Brüksel-Başkent Bölgesi, Flaman Bölgesi ve Valon Bölgesi arasında ortaklık anlaşması oluşturulmuştur.¹⁰³

Toplulukların Yetkileri

Toplulukları oluşturan temel kriter “ dil ” olduğu için, toplulukların daha çok tiyatro, kütüphaneler, görsel medya vb. kültürel alanlarda, eğitim alanında, dilin kullanımında, sağlık politikalarında, gençliğin korunması, sosyal yardım, aile yardımı, göçmen yardımı gibi bireye özgü konularda yetkileri vardır. Ayrıca topluluklar da bölgeler gibi bilimsel araştırma ve uluslararası ilişkiler alanında yetki sahibidir. Federal hükümetin, bölgelerin ve toplulukların kendilerine ait hükümetleri, parlamentoları ve yönetimleri, başkentleri, bayrakları, marşları ve resmi tatilleri vardır. Flaman Bölgesi’ndeki kurumlar ve Flaman Topluluğu tek bir parlamento, hükümet ve yönetim çatısı altında toplanmıştır. Diğer bölgelerin ve toplulukların parlamentoları ve hükümetleri böyle bir birleşmeye gitmemiştir.

---

¹⁰³ Distribution of Biodiversity-Related Competences in Belgium, Convention on Biological Diversity, (<http://www.biodiv.be/implementation/authorities/distribution/>), Erişim: 28 Temmuz 2010.

Sonuç olarak bu bölümde federalizm, ortaklık ve oybirliği demokrasisi kavramları teorik olarak ele alınmış, bunların Belçika'daki uygulamaları detaylı şekilde incelenmiştir. Bugün Belçika'nın dünyanın hiçbir yerinde uygulanmayan, tümüyle kendine özgü bir federal yapısı ve demokrasisi vardır ki bu sistem "Belçika modeli" olarak adlandırılmaktadır. Hem bölgesel, hem de topluluk esaslı federalizm dünyada sadece Belçika'da uygulanmaktadır. Oybirliği demokrasisinin birçok uygulaması da sadece Belçika'da hayat bulmuştur.

Bu modelde federal sistem, üniter yapıdaki Belçika Devleti'nden aldığı yetkilerin büyük bir kısmını federe birimlere yani bölgelere ve topluluklara devretmiştir. Yetkilerin merkezi hükümetten alınıp çevre yönetimlere dağılmasında bir sorun görünmemektedir çünkü merkezden çevreye yetki dağılımı federalizmin özünü oluşturmaktadır. Ancak Belçika'da yetki devri o kadar geniş kapsamlı olmuştur ve oldukça çok sayıdaki alt birim bu yetkileri paylaşmıştır ki, bu durum hem oldukça karmaşık bir siyasi yapının oluşmasına hem de zaman zaman sistemin kilitlenmesine yol açmaktadır. Örneğin bölgeler çevre konusunda yetkilidir ancak nükleer enerji federal hükümetin yetkisindedir. Topluluklar eğitimde özerkliğe sahiptir ancak zorunlu eğitim ile ilgili kararları federal hükümet vermektedir. Bölgelerin ve toplulukların kendilerine verilen yetkiler dahilinde işletebilecekleri bir parlamentoları, yasama ve yürütme sistemleri vardır ancak yetkilerin bu şekilde paylaşılması karar almada, politika üretmede ve uygulamada sıkıntıların doğmasına yol açmaktadır.

Federal hükümet, bölgeler ve topluluklar arasındaki farklı yetki dağılımları aynı zamanda Belçika'da asimetrik bir federal sistem olduğunu da göstermektedir.

Federal sistemdeki kurumlar arasında hiyerarşi yoktur ancak her kurumun sahip olduğu yetki, sorumluluk, yasama ve yürütme gücü Belçika Anayasası'nda tanımlanmıştır. Dolayısıyla siyasi sistemin 'De jure asimetrik federalizm' özelliği taşıdığını söyleyebiliriz.

Bugün Belçika'daki siyasi sistemin geldiği noktayı şu şekilde özetleyebiliriz: Belçika'da çok karmaşık bir sistem kurgulanmıştır ve çok fazla kurumsal yapı oluşturulmuştur. Bazı yorumlara göre merkezi hükümetin yetkileri içi boşaltılana kadar devredilmiş, devrolan yetkiler Valon ve Flaman siyasetçilerin elini güçlendirip daha talepkar olmalarına neden olmuştur.¹⁰⁴ Valon ve Flaman Bölgeleri, parlamentoları, bakanları, bayrakları ve marşlarıyla birer ulus-devlet statüsüne bürünmüştür. Her iki bölgenin etnik ulus kimliği Belçika ulus kimliğinin önüne geçmektedir. Bu da bölgesel milliyetçiliğin yükselişine sebep olmaktadır. Özellikle Flaman bölgesinde son yıllarda yapılan seçimlerde ayrılıkçı aşırı sağ partilerin oy oranları sürekli yükselmektedir.

Bu noktada 'Federal sisteme geçiş ve bu sistemin hayat bulduğu oybirliği demokrasisi Belçika'da bugün yaşanan siyasi karmaşanın ve ayrılıkçı taleplerin sebebi midir' sorusu akla gelmektedir. Bu soruya cevap aramak için Belçika'nın siyasi sistemine oldukça yakın bir sistemle yönetilen İsviçre'yi de analiz etmek gerekir. İsviçre 1848 yılından bu yana federal bir sistemle yönetilmekte, oybirliği demokrasisi de uygulamada zaman zaman öne çıkmaktadır. Belçika federalizminde bölgeler ve topluluklar, İsviçre'de ise 26 adet özerk yapıdaki kanton ülke yönetiminde etkilidir. Belçika'nın aksine İsviçre'de halkın doğrudan

---

¹⁰⁴ Hooghe, "Belgium: Hollowing the Center," s. 33.

yönetime katıldığı ‘doğrudan demokrasi’ ve ‘yarı doğrudan demokrasi’ uygulamaları da söz konusudur. Doğrudan demokrasi, halkın egemenliği aracısız kullanmasıdır. Doğrudan demokraside devlet için gerekli tüm kararlar bizzat halk tarafından alınmaktadır. Nüfus göz önünde bulundurulduğunda bu sistemin uygulanması pratikte pek mümkün görünmemektedir. Günümüzde doğrudan demokrasi sadece İsviçre’nin birkaç kantonunda (Glaris, Unterwald, Appenzell) uygulanmaktadır. Yarı doğrudan demokrasinin uygulandığı diğer İsviçre kantonlarında ise egemenliğin kullanımı halk ve temsilcileri arasında paylaştırılmıştır. Bu demokrasi modelinde halk yönetime referandum, veto gibi yollarla katılmaktadır.

İsviçre’de, Belçika’da olduğu gibi siyasi sorunlar yaşanmamaktadır. Bu perspektifte konu ele alındığında, Belçika’nın mevcut sorunlarında federalizm ve oybirliği demokrasisinin doğrudan bir rol oynadığını söylemek zordur. İsviçre’nin 1848 yılından bu yana federalizmle yönetilmesi ve bu açıdan sistemin oturmuş olması, halkın yönetime dolaylı yada direkt müdahalesi, İsviçre’yi oluşturan halklar arasında yıllar boyunca süren ciddi boyutta bir hak mücadelesinin yaşanmaması İsviçre demokrasisinin avantajları olarak öne çıkmaktadır. Belçika’da ise tam tersi bir durum söz konusudur. Belçika’da 1993 yılında hayata geçen federalizm tam manasıyla oturmamıştır ve siyasi yapıda sürekli değişimler söz konusudur. Ayrıca Valon ve Flaman toplumlar arasında yaşanan hak mücadelesi Belçika’nın kuruluşundan bu yana sürmektedir.

Sonuç olarak federalizm ve oybirliği demokrasisi Belçika’daki mevcut sorunların kaynağı değildir ancak sorunların derinleşmesinde etkili olduğu

yönünde görüşler vardır. Belçika'daki siyasi yapıyı eleştirenler, bu sistemin tarafları uzlaştırmaktan çok ayırıştırıldığını, bunun sonucunda 'bölücü hayalet' olarak nitelendirdikleri Flamanların ayrılık taleplerinin sürekli gün yüzüne çıktığını iddia etmekte ve Belçika'yı 'federasyonu olmayan federalizm' olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁵

Bir başka eleştiride gereğinden fazla yetki devrinden dolayı hükümet krizlerinin meydana geldiği ifade edilmekte ve 'Küçük ve zengin Belçika'da federalizm işlemezse, AB benzer bir modelle nasıl yönetilebilir' sorusu öne çıkarılmaktadır.¹⁰⁶ Oybirliği demokrasisinin önemli unsurlarından biri olan veto hakkının da taraflar arasında çatışmaya zemin hazırladığı ve kamu politikalarının işlevsel bir şekilde uygulanmasını engellediği de savunulan görüşlerden bir tanesidir.¹⁰⁷

Belçika modeliyle ilgili yapılabilecek tüm eleştirilere rağmen bugün Belçika halen bir bütün olarak bölünmeden varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Valon-Flaman meselesine mevcut sistem köklü bir çözüm üretememiştir ancak hükümet krizlerinin en şiddetli olduğu dönemlerde bile siyasi sistemi işlevsel kılacak alternatifler oluşturulabilmektedir.

¹⁰⁵ Dave Sinardet, "Belgian Federalism Put to the Test: The 2007 Belgian Federal Elections and Their Aftermath," *West European Politics*, 31,5, (2008), Routledge, s. 1031.

¹⁰⁶ "Europe Makes Peace With Nationalism," *The Economist*, 386, 8573 (2008), s. 68.

(http://www.economist.com/node/10919159?story_id=10919159), Erişim: 7 Ağustos 2011.

¹⁰⁷ Guy Peters, "Consociationalism, Corruption and Chocolate: Belgian Exceptionalism" *West European Politics*, 29,5, (2006), Routledge, s. 1083.

III. BÖLÜM:

BELÇİKA'DA SEÇİM SİSTEMİ, SİYASİ PARTİLER VE HÜKÜMET KRİZLERİ

Bu çalışmanın ana temasını oluşturan Valon ve Flaman toplumları arasında yaşanan sorunlar ile bu sorunları çözmek için siyasal sistemde yapılan değişiklikler önceki bölümlerde ele alınmıştı. Bu bölümde ise bu sorunların özellikle son yıllarda sebep olduğu siyasi krizler detaylarıyla incelenmektedir. Bu krizleri daha iyi anlamak için öncelikle Belçika'daki seçim sistemi ele alınmakta ve siyaset sahnesinde yer alan partilerin analizi yapılmaktadır. Sonrasında ise özellikle 2007 sonrasında hükümet krizleri şeklinde kendini gösteren siyasi kaoslar incelenmektedir. Sonuç bölümünde ise anayasal reformlarla hayata geçirilen siyasi yapıdaki değişikliklerin yaşanan siyasi krizlerde rolü olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır.

3.1. Belçika'da Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler

Belçika'da 1981 yılından bu yana 18 yaşındaki her Belçikalının oy kullanma hakkı vardır. Federal Parlamento'ya seçilebilmek için 21 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir.¹⁰⁸ Federal Parlamento için genel seçimler her dört yılda bir nispi seçim sistemi ile yapılmaktadır. İki meclisten oluşan Belçika

---

¹⁰⁸ Parliamentary Election, Voting to Share in Power, Belgian Senate, (<http://www.senate.be/english/LegElectionsEN.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

Parlamentosu'ndaki Temsilciler Meclisi ve Senato için sandalye sayısı seçim bölgelerinin nüfus oranlarına göre belirlenmektedir. Toplam 11 seçim bölgesi vardır. Her seçim bölgesinde münferit olarak %5 seçim barajı bulunmaktadır ancak ülke genelinde bir seçim barajı uygulanmamaktadır. Avrupa Parlamentosu'na 14 Flaman temsilci, 10 Valon temsilci ve bir Almanca Konuşan Topluluk temsilcisi gönderilmektedir. Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Flamanca, Valonya ve Brüksel-Halle-Vilvoorde seçim bölgeleri kullanılmaktadır.¹⁰⁹

Belçika'nın kuruluşuyla birlikte siyaset sahnesinde iki temel parti yer almıştır: Katolik Parti ve Liberal Parti. Katolik Parti kiliseye yakın, daha çok kırsal kesimde yaşayan muhafazakar kesimi temsil eden bir partiyken; Liberal Parti laik kesimi temsil eden ve genelde şehirlerde yaşayan vatandaşların desteklediği bir parti konumunda olmuştur. 1893 yılında yapılan seçimlerde Sosyalistler parlamentoda temsil hakkı kazanmış, böylece ikili parti sistemine üçüncü bir parti eklenmiştir. Sosyalist Parti'nin gelişiyle mevcut büyük partilerin sayısı üçe çıkmıştır. Bugün Belçika'nın siyasi yaşamına yön veren Hristiyan Demokrat, Liberal ve Sosyalist partiler 19. yüzyılda kurulmuş olan bu partilerin günümüzdeki temsilcileridir.

Siyaset sahnesindeki partilerde değişime yol açan bir diğer önemli olay ise 1960'lı yıllarda Belçika'nın dört dil bölgesine ayrılmasıdır. Resmileşen dil sınırları dikkate alınarak partiler bölünmüş, böylece Flamanca, Fransızca ve Almanca konuşan dil topluluklarını temsil eden partiler kurulmuştur. Geçmişte

---

¹⁰⁹ Age.

olduğu gibi kurulan hükümetlerde koalisyonlar oluşturulmuş ancak koalisyonu oluşturan parti sayısı doğal olarak artmıştır. Bir başka deyişle partiler, Flamanca ve Fransızca konuşan Sosyal Demokratlar, Liberaller, Hristiyan Demokratlar vb. siyasi partiler şeklinde bölünmüştür.¹¹⁰ Bu partilerin her birinin kendine ait parti organizasyonu, kongresi, yürütmesi, lideri, parlamento grubu ve seçim bölgesi vardır. Böylece ulusal partilerin yerini bölgesel partiler almıştır.

1960'lı ve 1970'li yıllarda parlamentoda temsil edilen parti sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. 1949 yılında parlamentoda temsil edilen parti sayısı 4 iken, 1981 yılında bu sayı 14 olmuştur. Parti sayısındaki bu artış 1999 yılına kadar sürmüştür.¹¹¹ Partilerin *de facto* bölgeselleşmesi birkaç dalga halinde gerçekleşmiştir. 1960'larda Brüksel-Başkent Bölgesi'nde etnik bölgesel partiler ortaya çıkmıştır. Üniter ve gelenekçi Hristiyan Demokratlar, Liberaller ve Sosyalistler sırasıyla 1968, 1972 ve 1978 yıllarında Flaman ve Valon partiler olarak ikiye bölünmüştür. 1970'lerde ayrılıkçı Flaman Parti'nin ve Yeşillerin ortaya çıkmasıyla üçüncü genişleme dalgası ortaya çıkmıştır.¹¹²

Bugün Valon ve Flaman bölgelerindeki Hristiyan Demokratlar, hristiyanlığa vurgu yaparak dini değerleri ön plana çıkarmakta ve diğer sağ partilerin aksine Belçika'nın bütünlüğüne ve gerektiğinde devlet müdahalesine sıcak bakmaktadır. Hristiyan Demokrat Parti, AB'yi desteklemekte ancak AB

¹¹⁰ Wilfried Swenden, "Asymmetric Federalism and Coalition-Making in Belgium", *Publius: The Journal of Federalism*, 32, 3, (2002), s. 70.

¹¹¹ Lieven De Winter, Marc Swyngedouw, Patrick Dumonts, "Party System(s) and Electoral Behaviour in Belgium: From Stability to Balkanisation," *West European Politics*, 29, 5, (2006), 933 – 956, Routledge, s. 934.

¹¹² Age, s. 938.

genişlemesine ve göç politikalarına ihtiyatlı yaklaşmaktadır.¹¹³ Valon ve Flaman Liberaller ise sosyal liberalizmi ve serbest piyasa ekonomisini savunmaktadır. Bununla birlikte devletin bireyleri koruması gerektiğini de vurgulamaktadır. Liberaller, AB genişleme sürecine destek vermektedir. Sosyalist partiler ise emekçi sınıfın çıkarlarını ve sosyal yapıyı güçlendirecek politikaları savunmakta ve ekonomide müdahaleci devlet anlayışını desteklemektedir. Haziran 2010 seçimlerinde birinci parti olan Flaman Bölgesi'ndeki ayrılıkçı Yeni Flaman İttifakı (N-VA) Flamanca'nın bağımsızlığını savunurken, Valon Bölgesi'ndeki sağ partiler üniter Belçika milliyetçiliğini savunmakta ve yabancı ülkelerden Belçika'ya yapılan göçe şiddetle karşı çıkmaktadır.

1977 yılından beri Flaman ve Valon bölgelerinin kendi parti sistemleri mevcuttur.¹¹⁴ Her parti kendi bölgesindeki seçmenlerin oyuna talip olabilmektedir. Bir başka ifadeyle bir Flaman seçmen Valon Bölgesi'ne giderek bir Valon partisi için oy kullanamamaktadır. Bu durum için tek istisna Brüksel çevresindeki Brüksel–Halle–Vilvoorde seçim bölgesidir. Bu bölge Valon ve Flaman partilerin birlikte seçime girdikleri tek bölgedir.

3.2. Hükümet Krizleri

Haziran 2007'de yapılan seçimlerde merkez sağda yer alan Flaman Hristiyan Demokratlar (Christian Democratic and Flemish, CD&V) ve Yeni

¹¹³ Multicultural Netherlands, (<http://dutch.berkeley.edu/mcnl/history/introductions/belgium/>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹¹⁴ Steven B. Wolinetz, "The Consociational Party System," *Party Elites in Divided Societies: Political Parties in Consociational Democracy*, içinde, derl., Kris Deschouwer, Luther Deschouwer Staff, (New York: Routledge, 2005), s. 233.

Flaman İttifakı (New Flemish Alliance, N-VA) birleşerek büyük bir çıkış yapmış ve kurdukları iki partili ittifak Temsilciler Meclisi'nde en yüksek sandalye sayısına ulaşmıştır. Seçimlerden önceki Liberal-Sosyalist koalisyonun Başbakanı Guy Verhofstadt uğradığı yenilginin ardından istifasını vermek zorunda kalmıştır. Hükümeti kurmakla görevlendirilen Flaman Hristiyan Demokrat Parti lideri Yves Leterme'nin seçimlerden önce Belçika'yı "tarihi kaza" olarak nitelendirmesi ve seçim kampanyalarında Flamanca'nın Belçika'dan ayrılması gerektiği yönünde beyanlarda bulunması, Leterme'yi koalisyon hükümetini kurma konusunda sıkıntıya sokmuştur.¹¹⁵ Leterme yeni bir koalisyon hükümeti oluşturma konusunda başarı sağlayamamış ve seçimlerden altı ay sonra 2007 Aralık ayında hükümeti kurma görevini iade etmiştir. Bu krizi çözmek için Belçika Kralı II. Albert devreye girmiş ve bir önceki Başbakan Verhofstadt liderliğinde geçici bir hükümet kurulmuştur. Böylece kısa süre içinde mecliste 2008 bütçesi oluşturulmuş ve Belçika yeni yıla hükümsüz girme riskinden kurtulmuştur. Verhofstadt'ın kurduğu koalisyon Flaman Hristiyan Demokratlar, Valon Hristiyan Demokratlar, Flaman Liberaller, Valon Liberaller ve Valon Sosyalistler'den oluşmuştur. 2007 Haziran seçimlerinden ancak dokuz ay sonra Mart 2008'de Leterme, Verhofstadt'ın kurduğu geçici koalisyon hükümetinin Başkanlık koltuğuna oturabilmiştir.

---

¹¹⁵ "The BHV Question, Belgium's Governmentlessness", *Economist*, (2007), 8554, 385 (ISSN: 00130613), ss. 48-49.

Kaynak: (http://www.economist.com/node/10110979?Story_ID=E1_TDTTDSJ), Erişim: 13 Temmuz 2011.

Leterme dokuz ay süren Başbakanlık görevinden Fortisbank skandalı nedeniyle Aralık 2008’de istifa etmiştir.¹¹⁶ Leterme’nin istifasını kabul eden Kral II. Albert Temsilciler Meclisi Başkanı Herman Van Rompuy’u Başbakan olarak atamıştır. Van Rompuy Avrupa Birliği Başkanı olarak seçildiği Kasım 2009’a kadar bu görevde kalmıştır.¹¹⁷ Van Rompuy kabinesinde Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Leterme, Van Rompuy hükümetini muhafaza ederek ikinci koalisyon hükümetini kurmuştur.¹¹⁸ Leterme ikinci koalisyon hükümetinin başında da ancak beş ay kalabilmiştir. Nisan 2010’da, Flaman Liberaller ve Demokratlar Partisi’nin (VLD) BHV seçim bölgesinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle hükümetten çekilmesi neticesinde, Belçika Haziran 2010’da erken seçimlere gitmiştir.

Bu seçimlerde ayrılıkçı Yeni Flaman İttifakı (N-VA) Flaman Bölgesi’nde yaklaşık %30 oy oranıyla, en büyük rakibi olan ve %16 civarında bir oy oranına ulaşabilen Flaman Hristiyan Demokratlar’ın önünde büyük bir zafer kazanmıştır. Valon Bölgesi’nde ise Sosyalistler birinci parti olmuştur.¹¹⁹ Valon Bölgesi’nin galibi Sosyalist Parti (PS) Başkanı Elio Di Rupo’yu Kral II. Albert hükümeti kurmak üzere görevlendirmiştir. Elio Di Rupo göstermiş olduğu tüm çabalara

---

¹¹⁶ 2008 yılında Belçika’nın büyük bankalarından biri olan Fortisbank’ın Fransız Bankası BNP Paribas’a satılması sürecinde bazı hissedarlar satışı engellemek için mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme sürecinde, Leterme Hükümeti’nin hakimlere baskı yaptığı yönünde iddialar ortaya atılmış, bu durum hükümeti zor durumda bırakmıştır. Kaynak: “Belgian Prime Minister Resigns,” The Telegraph, (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/3853200/Belgian-prime-minister-resigns.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹¹⁷ Herman Van Rompuy, President of the European Council, (<http://www.european-council.europa.eu/the-president/biography.aspx?lang=en>), Erişim: 26 Şubat 2011.

¹¹⁸ Manuel Alvarez-Rivera, “Federal Elections in Belgium - Elections to the Senate and the Chamber of Representatives,” (<http://electionresources.org/be/>), Erişim: 25 Şubat 2011.

¹¹⁹ Age.

rağmen koalisyon hükümetini kurma yönünde istenilen sonuca ulaşamamıştır. Hükümeti kurma görevi için ikinci görevlendirme Flaman Bölgesi'nin galibi Yeni Flaman İttifakı Partisi'nin Başkanı Bart De Wever'a verilmiştir. Belçika'yı "Avrupa'nın hasta adamı" olarak tanımlayan Bart De Wever de hükümeti kurma konusunda başarısız olmuş ve görevi Krala iade etmiştir.¹²⁰ Üçüncü görevlendirme bu defa farklı partilerden iki siyasi kişiliğe Andre Flahaut (PS) ile Danny Pieters'a (N-VA) verilmiştir ancak yine başarı sağlanamamıştır. Hükümeti kurmak için dördüncü görevlendirme Flaman Sosyalist Parti temsilcisi Johan Vande Lanotte'ye verilmiştir.¹²¹ 26 Ocak 2011 tarihinde Lanotte de hükümeti kurma görevini iade etmiştir.¹²²

Seçimlerin üzerinden tam bir yıl geçmiştir ve Haziran 2011 itibariyle Belçika'da halen Leterme'nin başbakanlığındaki eski hükümet iktidardadır. Siyasi kriz öylesine bir çözümsüzlük içine girmiştir ki 2007 hükümet krizinde olduğu gibi, 23 Ocak 2011 Pazar günü on binlerce Belçika vatandaşı birlik içinde koalisyon hükümetinin oluşturulması talebiyle Brüksel'e yürümüştür.¹²³ Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard and Poor's (S&P) da Aralık 2010'da ülkedeki politik gerginlik nedeniyle Belçika'nın not görünümünü

¹²⁰ Çimen Turunç Baturalp, "Belçika'daki Dil ve Kimlik Kavgası," ABHaber.com, (<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=8319>), Erişim: 31 Mart 2011.

¹²¹ "Belçika, hükümetini ne zaman kuracak?," YeniHaber.be, (http://www.yenihaber.be/go.php?go=3081d0e&do=details&return=last_news&pg=1), Erişim: 31 Mart 2011.

¹²² Andrew Clapham, "Vande Lanotte Quits as Belgian Coalition Mediator Amid Stall, Palace Says," Bloomberg, (<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-26/vande-lanotte-quits-as-belgian-coalition-mediator-amid-stall-palace-says.html>), Erişim: 31 Mart 2011.

¹²³ "Brussels Protest Calls for Belgian Unity Government," Guardian, Associated Press in Brussels, (<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/23/brussels-protests-belgium-government>), Erişim: 31 Mart 2011.

‘durağan’dan ‘negatif’e indirerek artan politik belirsizliklerin ülkenin borç ödeme gücüne zarar verebileceğini vurgulamıştır.¹²⁴

3.2.1. Hükümet Krizlerinin Nedenleri

2010 Haziran seçimlerinden bu yana bir koalisyon hükümetinin oluşturulamamasının temel sebebi, Flaman ve Valon partilerin yeni bir anayasal reformun gerekliliği ve içeriği üzerinde anlaşamamalarından kaynaklanmaktadır. Flamanlar yeni bir anayasal reformla bölgelere daha fazla özerklik verilmesini ve böylece daha az gelir vergisi ödemeyi hedeflemektedir. Ancak bölgelere mali alanda daha fazla özerklik verilmesi durumunda Valonlar, Federal Hükümet tarafından sağlanan vergi gelirinden mahrum kalacaklarını düşünmekte ve bu durumun özellikle sosyal hizmetleri olumsuz etkileyeceğinden endişe duymaktadır.¹²⁵ Flaman Bölgesi’nden elde edilen vergi sayesinde Valon Bölgesi’ne her yıl yaklaşık 12 milyon Avro para akışı sağlanmaktadır. Bunun nedeni Valon ekonomisinin Flaman ekonomisine göre daha zayıf olmasıdır. Her iki bölgenin refah düzeyindeki fark işsizlik oranlarına da yansımaktadır. Valon Bölgesi’ndeki işsizlik oranı %17 iken bu oran Flaman Bölgesi’nde %7’dir.¹²⁶

¹²⁴ Ben Deighton, “Belgium Faces Threat of S&P Downgrade,” Reuters, (<http://us.mobile.reuters.com/article/businessNews/idUSTRE6BD1UB20101214>), Erişim: 31 Mart 2011.

¹²⁵ “Belgium Coalition Talks Collapse,” BBC, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7122799.stm>), Erişim: 31 Mart 2011.

¹²⁶ Arthur Beesley, “De Wever Set to Submit Proposal for Power-Sharing,” The Irish Times, (<http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2010/1016/1224281251672.html>), Erişim: 31 Mart 2011.

Ekonomik nedenlerin yanında BHV olarak adlandırılan seçim bölgesi de Valon ve Flaman siyasetçiler arasında tartışmalara yol açan bir diğer meseledir. Belçika’da Valon ve Flaman bölgelerinin oluşturulmasıyla siyasi partilerde de bir bölünme olduğundan, büyük partilerin Valon partiler ve Flaman partiler olarak ikiye ayrıldığından, Valon Bölgesi’nde yaşayan seçmenlerin sadece Valon partilere, Flaman Bölgesi’nde yaşayan seçmenlerin de sadece Flaman partilere oy verebildiğinden daha önce bahsedilmişti. Seçimlerde 11 seçim bölgesinde oy kullanılmaktadır. Bu seçim bölgelerinin 5 tanesi Flaman Bölgesi’nde, 5 tanesi Valon Bölgesi’ndedir. Seçimlerde istisna oluşturan tek seçim bölgesi Brüksel-Başkent Bölgesi’dir. Bu bölge seçimlerde Flaman Bölgesi’nin Halle-Vilvoorde seçim bölgesiyle birleşerek Brüksel Halle-Vilvoorde (BHV) seçim bölgesini oluşturmaktadır.

Daha önceki bölümde Brüksel’de bölgesel olmayan federal sistem olduğu, Fransızca ve Flamanca’nın iki resmi dil olarak kullanıldığı vurgulanmıştı. Bu özelliğinden dolayı seçimlerde Flaman Bölgesi ve Valon Bölgesi’nde uygulanan ayrışma Brüksel-Başkent Bölgesi’nde geçerli değildir. Brüksel-Başkent Bölgesi’nde yaşayan Flaman ve Valon halk istediği partiye oy verebilmektedir. Seçim bölgesi olarak Brüksel sorun teşkil etmemektedir. Sorun teşkil eden Halle-Vilvoorde seçim bölgesidir çünkü bu bölge Flaman Bölgesi’nin sınırları dahilindedir. Ancak seçimlerde Halle-Vilvoorde Brüksel’le aynı uygulamaya tabii tutulmaktadır. Diğer bir ifadeyle Flaman Bölgesi’ndeki bir eyalette Valon partiler seçimlere katılabilmektedir. Mesele sadece bununla bitmemektedir. Brüksel-Başkent Bölgesi’nde ve Valon Bölgesi’nde yaşayan seçmenler, genel

seçimlerde, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ve senato seçimlerinde Halle-Vilvoorde'ye gelerek Valon partilere oy verebilmektedir.¹²⁷

Flaman partiler BHV seçim bölgesinin ayrılmasını ve Halle-Vilvoorde Bölgesi'nin Flaman Bölgesi'ndeki diğere eyaletler gibi tamamen Flamanca konuşanlara ait bir seçim bölgesi olmasını istemektedir.¹²⁸ Kısaca Flamanlar kendi bölgelerinde Valon partilerin seçimlere girmesine, Brüksel ve Valon Bölgesi'nden gelen Valonların bu bölgelerde oy kullanabilmesine şiddetle karşı çıkmaktadır.

2002 yılında BHV seçim bölgesinin oluşturulmasının bazı nedenleri vardır. Brüksel'de hem Flamanca hem de Fransızca resmi dil olarak kullanılabilir. Ancak halkın yaklaşık yüzde 60'ı Fransızca konuşmaktadır. Brüksel'in çevresindeki Flaman Bölgesi'nin sınırları dahilinde kalan yerleşim yerlerinde de çok sayıda Fransızca konuşan vatandaş yaşamaktadır. Halle-Vilvoorde Bölgesi'nde yani Flaman Bölgesi'nin sınırları içinde de benzer şekilde yaklaşık 150.000 Fransızca konuşan insan bulunmaktadır. Bu vatandaşlar Flaman Bölgesi'nde yaşadıkları için Halle-Vilvoorde'de azınlık olarak kabul edilmektedir. BHV Seçim Bölgesi'nin oluşturulmasındaki temel amaç Flaman Bölgesi'nde azınlık olarak yaşayan Valon vatandaşlara Valon partilere oy verme hakkını sağlamaktır aksi takdirde Brüksel civarında Flaman Bölgesi'nin sınırlarına giren

¹²⁷ Suzanne Daley, "Belçika'daki Dil Kavgası Ülkenin Tadını Kaçırıyor," Sabah (http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/07/26/belcikadaki_dil_kavgasi_ulkenin_tadini_kacirdi), Erişim: 27 Ocak 2011.

¹²⁸ B. Van Clemen, "Brussels-Halle-Vilvoorde (BHV), What is it all about?," Halle-Vilvoorde Komitee, (http://www.haviko.org/teksten/BHV_Clemen/bhv_VanClemen_english.pdf), Erişim: 27 Şubat 2011.

alandaki yaşamakta olan çok sayıda Valon, Flaman partilere oy vermek zorunda kalacaktır.

Bu durum Halle-Vilvoorde’de azınlık olarak yaşayan Valonlar için olumlu bir durumdur ancak Flamanlar böyle bir uygulamanın doğru olmadığını, çünkü kendi bölgelerinde yaşayan Valonların Flaman Bölgesi’ne uyum sağlamaları gerektiğini savunmaktadır. Flamanlar bu bölgede ikamet eden Valon nüfusunun artmasından ve Flamanların bir gün azınlık durumuna düşmesinden endişe duymaktadır ki Brüksel’i çevreleyen altı ilçede durum böyle olmuştur.¹²⁹ Flamanlar kendi bölgeleri dahilinde Valonların sayıca fazlaşmasını önlemek için Valonların gayrimenkul sahibi olmalarını engellemeye çalışmaktadır. Bu sayede Flaman varlığının korunmaya çalışıldığı iddia edilmektedir.¹³⁰

Valonlar, Flamanların BHV seçim bölgesinin bölünmesi yönündeki talebine şiddetle karşı çıkmaktadır. 2003 yılından bu yana Belçika’yı derinden sarsan, ülkeyi adeta krizden krize sürükleyen, koalisyonların dağılmasına hükümetlerin çökmesine neden olan mesele bu bölümde ele alınan BHV meselesidir. Bu meseleye siyasiler halen bir çözüm bulmaya çalışmaktadır ancak her iki tarafı memnun edecek bir çözümün bulunabilme ihtimali son derece düşüktür. Belçika’nın siyasi yapısından da anlaşılacağı gibi herhangi bir kanun onaylanmadan önce her iki tarafın da onayı gerekmektedir. Birbirlerinin haklarına ya da çıkarlarına zarar verecek herhangi bir girişimi durdurmak için, karar

¹²⁹ Yaşar Tümbaş, “Belçika’nın Baş Ağrısı; 'BHV' sorunu nedir?,” Brüksel Haber , (http://www.brukselhaber.be/printer_friendly.php?go=31b0b72), Erişim: 26 Şubat 2011.

¹³⁰ “Belçika’nın Yumuşak Karni – BHV,” Euronews, (<http://tr.euronews.net/2010/06/08/belcika-nin-yumusak-karni-bhv/>), Erişim: 26 Şubat 2011.

aşamasına dahi gelmeden taraflardan birinin müdahale etme yetkisi bulunmaktadır.

3.3. Flamanların Ayrılık Talepleri

Her ne kadar Valon ve Flaman halklar arasındaki sorunların temelleri Belçika'nın kuruluşuyla birlikte atılmış olsa da 2005 yılında Flamanların “Avrupa’da Bağımsız Flamanca İçin Manifesto” isimli bildirisini mevcut durumda gelinen son noktayı açık ve net bir biçimde ortaya koymaktadır. On altı Flaman işadamı ve akademisyen tarafından 2005 yılında 252 sayfalık bir rapor olarak yayınlanan bu bildiri, Flamanların bu tarihsel meseleye nasıl baktıkları hakkında bir fikir vermesi açısından da önemlidir.¹³¹ Bildiride kısaca şu söylemde bulunulmuştur:

Flamanların ve Valonların ayrı ihtiyaçları ve hedefleri vardır çünkü aralarında oldukça derin siyasi, ekonomik ve kültürel farklar bulunmaktadır. Her iki bölge, güçlerin kaotik bir şekilde dağıldığı, çoğunlukçu, uyumsuz ve verimsiz bir federal hükümet tarafından suni bir şekilde birleştirilmiştir. Bu nedenle Flamanlar için makul ve verimli siyaset yapmak imkansız hale gelmiştir. Ekonomik açıdan rekabet edebilmek için gerekli olan politikalar üretilmemekte ve bunun sonucunda yaşanan nüfus, küreselleşme ve artan uluslararası rekabetten kaynaklanan sosyo-ekonomik zorluklarla başa çıkabilecek ekonomik gelişmeyi sağlayamamaktadır. Tek kalıcı çözüm Flamanca'nın tam bağımsızlığıdır.

¹³¹ Mnookin, “Persistent Nonviolence Conflict With No Reconciliation...,” ss. 152-153.

Flamanya bağımsızlığa hazırdır çünkü II. Dünya Savaşı'ndan beri ekonomik ve sosyal gelişimini sağlamıştır. AB üyesi bağımsız bir ülkenin tüm özelliklerine, tam bağımsız bir ulusal topluluk için gerekli olan kimliğe ve güce sahiptir.

Sonuç olarak 1830'larda dil haklarını kazanmak amacıyla yola çıkan Flamanlar bugün Belçika'dan ayrılarak kendi ülkelerini kurmak istemektedir. Yapılan bir araştırmaya göre Flamanların yüzde 40'ı Flamanya'nın bağımsızlığını desteklemektedir.¹³² 2010 seçimlerinde, ayrılıkçı N-VA'nın Senato seçimlerindeki yüzde 31,7 oyuna, yine bağımsızlık isteyen aşırı sağ parti Flaman Menfaati'nin (*Flemish Interest*, VB) yüzde 12,3 oyu eklendiğinde, Flaman Bölgesi'nde ülkenin bölünmesinden yana oy kullananların oranı yüzde 44'e ulaşmıştır. Flamanların bağımsızlığından yana olan bazı küçük partilerin aldıkları oylar da dikkate alındığında Flaman toplumunun neredeyse yarısı son seçimlerde ayrılıkçı partilere oy vermiştir.¹³³ Bu noktada önemle vurgulanması gereken bir diğer husus, 2005 yılında yayınlanan Flaman manifestosunu siyasi partiler desteklemezken 2010 yılında Flamanya'nın bağımsızlığını açık ve net bir şekilde savunan sağ partinin seçimlerden birinci parti olarak çıkması Flamanya'nın Belçika'dan ayrılış sürecinin ne kadar hızlı bir şekilde yol aldığını göstermektedir.

Flaman manifestosu ve Flamanya'da ayrılıkçı partilere olan bu ilgi doğal olarak Valon Bölgesi'ni rahatsız etmektedir. Özellikle, Flaman Manifestosu Valonlar tarafından büyük bir kızgınlıkla ve tepkiyle karşılanmıştır. Valon partiler

¹³² "Even Flemish Muslims Want to Separate from the Walloons," The Brussels Journal, (<http://www.brusselsjournal.com/node/2419>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹³³ "Belçika'da Sonuç Bölünmeyi Gösteriyor," CNN TÜRK, (<http://www.cnnturk.com/2010/dunya/06/14/belcikada.sonuc.bolunmeyi.gosteriyor/579879.0/index.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

ve basın bu manifestoyu şiddetle kınamıştır.¹³⁴ Ancak gelinen noktada ne Valonların göstermiş olduğu tepki, ne de siyasi alanda yapacakları özveri ve sunacakları uzlaşma formülleri ayrılıkçı Flamanları baskılayabilecek gibi görünmemektedir.

Bu bölümde yapılan çalışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Belçika'nın bir çözümsüzlük yumağı içinde sorunlarından kurtulmaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum tarihsel bir sorunun günümüze düşen yansımaları olarak da değerlendirilebilir. 20. yüzyılda Flaman hareketi siyasallaşarak dil haklarını talep etmekte ve bölgesel özerklik istemekteydi; bugün ise Flamanca'nın özgürlüğü talep edilmektedir. Valonlar da bu talepler karşısında yine geçmişte olduğu gibi direnç göstermekte ve siyasi sorunların çözüm noktasında menfaatlerini ve statükolarını korumaya çalışmaktadır. 1960'lerden bu yana bu sorunu bertaraf etmek için siyasal sistem esnek zeminde değişimler geçirmiştir. Bugün altıncı anayasal değişikliğin yapılması gündemdedir ancak Valon ve Flaman taraflar ortak bir noktada buluşmamaktadır.

---

¹³⁴ Mnookin, "Persistent Nonviolence Conflict With No Reconciliation..." s. 152.

IV. BÖLÜM: BELÇİKA - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Belçika yaklaşık 11 milyon nüfusuyla küçük bir ülkedir ancak AB içinde üstlendiği misyon ve taşıdığı sembolik değer ile Avrupa’da oldukça önemli bir yere sahiptir.¹³⁵ Belçika’nın AB’nin altı kurucu devletinden biri olması, Belçika’nın başkenti Brüksel’in AB’nin *de facto* başkenti kabul edilmesi, dolayısıyla AB’nin önemli kurumlarının Brüksel’de bulunması, Belçika’yı Avrupa siyasetinin odak noktası yapmıştır. Bu konumu nedeniyle ‘Mini Avrupa’ olarak da adlandırılan Belçika, Avrupa ülkelerinden gelen ve sayıları bir milyona ulaşan birçok vatandaşa ev sahipliği yapmaktadır. Tüm bu özellikleriyle Belçika, Avrupa bütünleşmesini temsil etmektedir.

Belçika, AB için sadece siyasi anlamda değil ekonomik anlamda da önemli bir ülkedir. Üretime ve ticarete dayalı ekonomisiyle Belçika küresel ekonomide önemli bir yere sahiptir. Dünya Bankası’nın 2010 Yılı Raporu’na göre Belçika dünyanın en büyük 21. ekonomisidir.¹³⁶ Belçika aynı zamanda Batı Avrupa’nın kalbinde önemli bir lojistik merkezdir. Flaman Bölgesi’ndeki Antwerp limanı dünyanın en büyük limanlarından biri olarak Belçika’nın ve Avrupa’nın dünyaya açılan kapılarından biridir. Belçika ürettiğinin yüzde 86’sını

---

¹³⁵ Total Population, Belgium, Eurostat, (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹³⁶ Gross Domestic Product 2010, The World Bank, (<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf>), Erişim: 16 Temmuz 2011.

yurtdışı pazarlara satan bir ülke konumundadır.¹³⁷ Belçika ihracatının büyük kısmını AB ülkelerine yapmaktadır. Almanya, Fransa ve Hollanda'ya yapılan ihracat ilk üç sırada yer almaktadır. Yabancı sermayenin ülke içindeki payı incelendiğinde yüzde 25'lik oranla ABD ilk sırada yer almaktadır. Avrupa ülkeleri de büyük ölçüde yabancı sermayenin geri kalan kısmını oluşturmaktadır.¹³⁸ Sonuç olarak Belçika'nın AB ile olan ekonomik bağları da yadsınamayacak bir önem taşımaktadır.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde Avrupa bütünleşmesinin temel taşlarından biri olan Belçika ile Avrupa Birliği ilişkileri, Valon ve Flaman toplumları arasında yaşanan soruna AB perspektifinde ışık tutmak için ele alınmıştır. İlk bölümde Valon ve Flaman Bölgelerini yakından ilgilendiren Avrupa Birliği'nin Bölgeler Politikası ve Bölgeler Komitesi incelenmektedir. Daha sonraki bölümde Belçika'nın karmaşık siyasi yapısıyla AB ile olan ilişkilerini nasıl yürüttüğü araştırılmaktadır. Son bölümde ise AB'nin Belçika'daki siyasi krize karşı yaklaşımına ışık tutulmakta ve Belçika'da yaşanabilecek olası bir bölünmenin AB'nin geleceğine etkileri tartışılmaktadır.

---

¹³⁷ Belçika'nın en önemli üretim sektörleri kimya sanayii, cam sanayii, tekstil, çelik ve metal sanayiidir. Ayrıca, dünyanın en büyük elmas ve halı ihracatçısıdır.

¹³⁸ Katrien Vorlat, "International Business Negotiations in Belgium," *The ABA Guide to International Business Negotiations: A Comparison of Cross-cultural Issues and Successful Approaches* içinde derl., James R. Silkenat, Jeffrey M. Aresty, Jacqueline Klosek, (Chicago: American Bar Association Publishing, 2009), s. 381.

4.1. Bölgeler Politikası ve Bölgeler Komitesi

AB İstatistik Ofisi Eurostat tarafından 2009 yılında hazırlanan istatistik raporuna göre AB ülkelerinde 1671 adet bölge bulunmaktadır.¹³⁹ Burada bölge olarak tanımlanan yerel ve bölgesel yönetimler ile üye ülkelerin üniter veya federal sistemlerinde kendi siyasal özelliklerine göre oluşturdukları ulusaltı yönetimlerdir. Bu yönetimler bölge, topluluk, eyalet, belediye, yerel idare, bölge meclisi, topluluk konseyi, özerk bölge ve benzeri isimlerle adlandırılabilir.¹⁴⁰ Üye ülkeleri buz dağının tepesi olarak düşünürsek tüm bölgesel yönetimleri buz dağının altında kalan kısma benzetilebiliriz.

AB ülkeleri farklı kültür, dil, tarih ve geleneklerden oluşan bir mozaik olarak düşünüldüğünde, bölgeler arasında sosyo-ekonomik farklılıkların olması kaçınılmazdır.¹⁴¹ Bunun doğal sonucu olarak 27 adet AB ülkesini tüm kurumları ile tek bir çatı altında toplamak çeşitli zorlukları da beraberinde getirmiştir. AB politikalarının oluşumunda ve genişleme sürecinde bölgesel çeşitlilik ve yönetimler sayıca fazla olduğu için, ulusaltı aktörler ve AB arasında derin bir uçurum oluşmuştur. Bundan dolayı bölgeleri ayırıştırıran ve bunları tek bir çatı altında toplayan bir politika alanının oluşturulması kaçınılmaz olmuştur.

¹³⁹ Regions of the European Union, A Statistical Portrait — 2009 Edition,s.6., Eurostat, (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-08-001/EN/KS-EP-08-001-EN.PDF), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁴⁰ Örneğin İspanya, 17 özerk bölge, 2 özerk şehir, 50 eyalet ve 8109 belediyeden oluşurken, Kıbrıs Rum Kesimi 6 bölge, 33 belediye, 486 topluluk konseyi olarak adlandırılan yönetimlerden oluşmaktadır.

¹⁴¹ “Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası,” İktisadi Kalkınma Vakfı, (<http://www.ikv.org.tr/pdfs/85dc8f96.pdf>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

Bölgelerin ekonomik ve sosyal uyumu 1986 yılından beri AB'nin gündeminde vardır ancak 'Bölgeler Politikası' 1992 Maastricht Antlaşması'yla yasallaşmıştır. Bir siyasi açılım olarak değerlendirilebilecek bu yapılanmanın temel amacı bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklardan kaynaklanan dengesizliği ortadan kaldırmak, gelişmeyi teşvik etmek ve daha uyumlu bir Avrupa bütünleşmesini mümkün kılmaktadır. Bu politika kapsamında yapılan mali yatırımlar her bölgenin ihtiyacına göre değişmektedir.

Bölgelerle ilgili politikaların uygulanmasından sorumlu olacak bir kurumun oluşturulması da büyük önem taşımaktaydı. Bu nedenle milyonlarca Avrupa vatandaşını temsil edecek bölge temsilcilerinden oluşan 'Bölgeler Komitesi' de 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'yla kurulmuştur.¹⁴² Bölgesel politikaların oluşturulmasında AB Komisyonu, Konseyi ve Parlamentosu'nun yanısıra Bölgeler Komitesi de önemli bir rol oynamaktadır. 2007 yılında gerçekleştirilen AB genişlemesinden sonra Bölgeler Komitesi'nde 317 olan üye sayısı 344'e çıkmıştır.¹⁴³ Üye sayısı ülkelere göre değişmektedir. Belçika, Bölgeler Komitesi'nde 12 üye ile temsil edilmektedir. Lizbon Antlaşması'yla komitede görev alacak temsilcilerin görev süresi beş yıl olarak belirlenmiştir.

¹⁴² European Union, Committee of the Regions, "Key Dates in the History of the Committee of the Regions, 1994 – 2009," s. 4.

([www.cor.europa.eu/cor cms/ui/ViewDocument.aspx?contentid...be84...](http://www.cor.europa.eu/cor/cms/ui/ViewDocument.aspx?contentid...be84...)),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁴³ European Union, Committee of the Regions,

(<http://www.cor.europa.eu/>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

Bölgeler Komitesi, AB içindeki yerel ve bölgesel yönetimlerin temsilcilerinden oluşan danışma nitelikli bir komite olarak tanımlanabilir.¹⁴⁴ Maastricht Antlaşması uyarınca Avrupa Komisyonu'nun ve Bakanlar Konseyi'nin bölgesel konularla ilgili meselelerde Bölgeler Komitesi'ne danışması mecbur kılınmıştır.¹⁴⁵ 1997 Amsterdam Antlaşması'yla Avrupa Komisyonu'nun ve Bakanlar Konseyi'nin komiteye danışması gereken konular genişletilmiş, Avrupa Parlamentosu'nun da Bölgeler Komitesi'ne danışması mümkün hale gelmiştir.¹⁴⁶ 2001 Nice Antlaşması'yla Bölgeler Komitesi demokratik meşruiyetini kazanmıştır. Buna göre Bölgeler Komitesi'nin üyeleri temsil edecekleri bölgeler tarafından seçilecek ve seçildikleri bölge ya da yerel meclise karşı sorumlu tutulacaklardır. Bölgeler Komitesi'nin üyeleri 2002-2003 Avrupa Konvansiyonu'nda yer alarak AB Anayasası'nın taslak çalışmalarında da görev almıştır. Bu taslak, yerel ve bölgesel hükümetlerin rolünü ve gücünü kabul etmiştir. Bu kapsamda yerellik ilkesiyle örtüşmeyen AB kanunlarının değiştirilmesi için Bölgeler Komitesi'ne Avrupa Adalet Divanı'na başvurma hakkı tanıdığıdır.

Bölgeler Komitesi AB karar alma sürecinde bölgelerin sesi olmaktadır. Bu sayede ulusal kurumlar kadar ulusaltı yönetimlere de söz hakkı tanınmakta,

---

¹⁴⁴ "Bölgeler Komitesi," Avrupa Birliği Bakanlığı,

(<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45637&l=1>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁴⁵ Bu konular şunlardır: Ekonomik ve sosyal uyum, kamu sağlığı, taşımacılık, enerji, telekomunikasyon, eğitim, gençlik, kültür. Kaynak: Key Dates in the History of the Committee of the Regions, 1994 – 2009, European Union, Committee of the Regions, s.4.

(www.cor.europa.eu/cor/cms/ui/ViewDocument.aspx?contentid...be84...),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁴⁶ Bu konular şunlardır: İstihdam politikası, sosyal politika, çevre, mesleki eğitim, taşımacılık. Kaynak: Age. s. 12.

genişleme ve derinleşme süreçlerine bölgeler de dahil edilmektedir. Bölgeler halka en yakın merciler olduğu için, Bölgeler Komitesi'ndeki temsilciler vasıtasıyla milyonlarca Avrupa vatandaşı da AB politika alanlarında söz hakkına sahip olabilmektedir. Komite, AB politikalarının tabana yayılmasında ve benimsenmesinde öncü rol üstlenmektedir. 2007-2013 yılları arasında bölgesel politikalar kapsamında harcanması öngörülen paranın AB bütçesinin %36'sına denk geleceği tahmin edilmektedir.¹⁴⁷

Bölgeler Komitesi dinamik bir yapıyla zaman içerisinde gücünü ve yetkilerini arttırmıştır. Lizbon Stratejisi kapsamında, Bölgeler Komitesi'nin siyasi önceliklerine yerel ve bölgesel otoritelerin rolünün artırılması da eklenmiştir. Avrupa Komisyonu ve Bakanlar Konseyi, ekonomik ve sosyal uyum, kamu sağlığı, işsizlik politikası, eğitim, Trans Avrupa ağları içeriğinde taşımacılık, enerji, telekomünikasyon, gençlik ve kültür gibi kilit konularda Bölgeler Komitesi'ne danışmak zorundadır. Bölgeler Komitesi, yerel ve bölgesel hükümetleri ilgilendiren konuları AB gündemine sokabilme hakkına da sahiptir.¹⁴⁸

Bölgeler Komitesi AB'nin genişleme sürecine de müdahil olabilmektedir. Genişleme stratejisi ile ilgili görüş beyan edebilmekte, gerekli gördüğü yerde aday ülkelere mesaj verebilmektedir. Bölgeler Komitesi, AB üyeliğine aday ülkelerdeki

¹⁴⁷ "Regional Policy, Bridging The Prosperity Gap," EUROPA, Policy Areas, Regional Policy, (http://europa.eu/pol/reg/index_en.htm), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁴⁸ "Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası," İktisadi Kalkınma Vakfı, (<http://www.ikv.org.tr/pdfs/85dc8f96.pdf>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

bölgesel ve yerel kurumlardan da sorumludur. Komite, aday ülkelerde yerel düzeydeki aktörlerin kapasitelerinin güçlendirilmesini desteklemektedir.¹⁴⁹

Tüm AB ülkelerinde olduğu gibi ‘Bölgesel Politikalar’ Belçika’da da yerel ve bölgesel kurumları siyasi ve ekonomik olarak güçlendirmektedir. Bunun doğal sonucu olarak Valon ve Flaman Bölgeleri de bu politikadan olumlu etkilenmektedir. 2007 - 2013 yıllarını kapsayan kalkınma stratejisi kapsamında Belçika’daki bölgelere ayrılan bütçe 2.3 milyar Avro olarak belirlenmiştir.¹⁵⁰ Her bölge diğer AB ülkelerinde olduğu gibi ihtiyacı olan alanlarda yardım almaktadır. Belçika’daki bölgeler için belirlenmiş olan hedef, yeni iş sahaları açarak istihdamı arttırmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin araştırma ve geliştirme projelerini desteklemek, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, böylece bölgelerin rekabet gücünü arttırmaktır.¹⁵¹ Belçika siyasetinde zaten var olan ulusaltı yönetimleri yetkilendirerek güçlendirme eğilimi AB politikaları ile birleşince, Belçika’daki bölgelerin siyasi ve sosyo-ekonomik açıdan oldukça güçlendiği görülmektedir.

2010 Belçika genel seçimlerinde birinci parti olarak çıkan Yeni Flaman İttifakı’nın lideri Bart De Wever, Flamanca’nın Belçika’dan ayrılabilceğini ve kendi ayaklarının üstünde durabileceğini ifade etmiştir. Wever bir başka

¹⁴⁹ “AB Bölgeler Komitesi: Genişleme Sürmeli,” ABHaber.com,

(<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=3663>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁵⁰ “European Cohesion Policy in Belgium,” Official Website of the European Commission,

(http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/country2009/be_en.pdf),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁵¹ “Development Programmes, Belgium,” European Commission, Regional Policy, Inforegio,

(http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=BE&gv_reg=ALL&gv_PGM=1001&LAN=7&gv_PER=2&gv_defL=7), Erişim: 11 Temmuz 2011.

demecinde Belçika'nın bölgelere ve AB'ye yetkilerini devrettikçe yavaş ve emin bir şekilde yok olacağını söylemiştir.¹⁵² Belçika geçici koalisyon hükümetinin Başbakanı Yves Leterme ise Belçika'yı “tarihi bir kaza” olarak değerlendirmiştir.¹⁵³ Flaman siyasetçilerin büyük bir özgüvenle bu söylemlerde bulunması ve kendi bölgelerini bir ülke olabilecek kadar güçlü görmelerinde, AB politikaları hiç şüphesiz ki etkili olmaktadır. AB bağımsız Flamanca taleplerine destek vermemektedir ancak Bölgeler Politikası'nın Flamanca'yı farklı açılardan beslediği de bir gerçektir.

4.2. Belçika'daki Federal ve Federe Yönetimlerin AB İlişkilerindeki Rolü

Avrupa Birliği'nin münhasır yetki alanına giren konular olduğu kadar üye ülkelerle paylaşarak karar aldığı konular da vardır. AB'nin üye ülkelerle paylaştığı yetki alanları Lizbon Antlaşması'nda ortaya konmuştur. Bu alanlar içinde yer alan tarım, balıkçılık, çevre, taşımacılık, enerji, kamu sağlığı gibi konular Belçika'daki bölgelerin yetkisine giren konulardır. Sosyal politikalar arasında yer alan insan sağlığı, kültür, turizm, eğitim, sivil savunma gibi konular da Belçika'daki toplulukların yetki alanına giren konulardır.¹⁵⁴ Görüldüğü üzere Bölge ve Topluluk temsilcilerinin sadece Bölgeler Komitesi'nde değil, AB'nin kurumsal yapısında da yer alması gerekmektedir.

¹⁵² Amanda Morrow, “Separatists poised to dominate Belgian elections,” RFI, (<http://www.english.rfi.fr/europe/20100611-separatists-poised-dominate-belgian-elections>), Erişim: 14 Temmuz 2011.

¹⁵³ Dominic Hughes, “Analysis: Where Now for Belgium?,” BBC, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7507506.stm>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁵⁴ The Treaty on European Union, s. 53.

Bölgeleri ilgilendiren konularda ilgili bölge temsilcilerinin AB Konseyi'nde temsili Maastricht Antlaşması'yla tanımlanmıştır.¹⁵⁵ Bölge bakanları Konsey toplantılarına katılabilmektedir ancak her bölgenin temsilcisi Belçika'nın iç siyasetinde olduğu gibi kendi menfaatlerini gözetecek bir tutum gösteremez. Valon ve Flaman Bölgeleri'nin bakanları arasında bir çekişme de söz konusu olamaz. Temsilciler tek bir duruş sergilemek zorundadır. Bir başka ifadeyle, bir Flaman, Valon ya da Brüksel-Başkent Bölgesi Bakanı, Konsey'de Belçika'nın görüşünü savunmak zorundadır ve Belçika'nın Konsey'de kullanacağı oylar hiçbir şekilde bölünmemelidir, bütünlük sağlanmalıdır.

Kısaca Belçika'nın yönetim kademesindeki birçok kurum AB temsilinde ortak bir noktada buluşmak ve tek bir duruş sergilemek zorundadır. Konseyde bölgelerin temsili sadece Belçika gibi küçük ülkeler için geçerlidir. Konseye temsilen sadece bir kişi katılabilmektedir. Bu nedenle federal ve federe yönetimler arasında bir ortaklık anlaşması imzalanmaktadır ve bu ortaklık anlaşması ile hangi konularda kimin temsilci olarak konseye katılacağı belirlenmektedir. Belçika'yı konseyde temsil edecek federal ve federe yönetim yetkilileri rotasyon usulü ile değişmektedir. Belçika'nın konseyde alacağı pozisyon Federal Dışişleri Bakanı tarafından koordine edilmektedir. Bu konudaki kararlar, federal başbakanın, başbakan yardımcısının, federe hükümetlerin başbakanlarının ve bakanlarının arasında sağlanacak uzlaşma ve oybirliği ile alınır. Ancak bölgelerin kendi arasında ya da bölgelerle merkezi hükümet arasında alınacak kararlarla ilgili menfaat

---

¹⁵⁵ Treaty establishing the European Community (Amsterdam Consolidated Version), Article 203, (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11997E203:EN:HTML>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

çatışması olabildiği için karar alma sürecinde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu durumda Konsey’de Belçika’nın kullanacağı oy bölünemeyeceği için Belçika oyunu geri çekmek zorunda kalabilmektedir.¹⁵⁶ Belçika’daki bölgelerin yetkileri dış ilişkileri de kapsamaktadır. Bölgeler yetkileri dahilinde uluslararası anlaşmalar imzalayabilir ve yurt dışında temsilcilikler açabilir.¹⁵⁷

AB ile olan ilişkiler kapsamında Belçika’da bölgelerin yetki alanı bununla sınırlı değildir. AB ile ilgili olan ve bağlayıcılığı bulunan hukuksal antlaşmaların kabul edilebilmesi için Belçika federal yönetimi gibi federe yönetimlerinin de bu anlaşmaları kabul etmesi gerekmektedir. Bölgesel politikalar sayesinde Belçika federe yönetimleri AB’nin anayasal değişimlerle ilgili müzakere süreçlerine dahil olabilmekte ve anayasal antlaşmalar bölge parlamentolarının ve federal yönetimin imzalı onayı ile yürürlüğe girebilmektedir.¹⁵⁸

Belçika’nın içinde yaşanan yoğun siyasi sorunlara rağmen AB entegrasyonunda hiçbir sorun yaşanmamaktadır. Ülkenin kendi içinde yaşadığı bölünmüşlük AB söz konusu olduğunda bütünleşmeye dönüşmektedir. Belçika, seçimler sonrasında bir hükümet kuramamışken, 2010 yılının ikinci yarısında devraldığı AB Dönem Başkanlığı görevini başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. Ayrıca AB’nin ilk başkanı olarak görev yapan Flaman siyasetçi Herman Van

¹⁵⁶ Claire, Lobet, Age. s. 9.

¹⁵⁷ Gülüm, Bayraktaroğlu, Özçelik, “Avrupa Topluluğunun Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Uluslararası Anlaşma Akdetme Yetkisi ve C-01/03 Sayılı ve 7 Şubat 2006 Tarihli Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Görüşü,” *AÜHFD*, 57, 2, (2008), s. 31. (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/262/2340.pdf>), Erişim: 23 Ağustos 2010.

¹⁵⁸ Hendrik Vos, Jan Orbie ve An Schrijvers, “Belgium: Federal Engineering in the Heart of Europe,” *Telematics and Informatics*, 13, 2-3, (1996), s. 7.

Rompuy da geçmişteki siyasi eğilimini bir kenara bırakarak, Belçika'da yaşanan siyasi sorunlardan bağımsız olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

4.3. AB'nin Belçika'daki Siyasi Krizlere Karşı Tutumu

I. ve II. Dünya Savaşları'ndan ekonomik ve sosyolojik açıdan büyük bir yıkımla çıkan Avrupa ülkeleri, yaşlı kıtanın yeniden yapılandırılması ve kalıcı bir barış, refah ve istikrar ortamının yaratılması için uluslararası bir düzen kurgulamıştır. 1951 yılında altı ülkenin katılımıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu bu doğrultuda atılan ilk adım olmuştur. Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dan oluşan bu altı ülke 1957 yılında o günkü adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kurarak bugünkü Avrupa Birliği'nin temellerini atmıştır.

Bugün dünyanın en büyük ekonomik ve siyasal güçlerinden biri olan AB, o yıllarda temellerini sağlam ekonomi politikaları üzerine inşa etmiştir. Bununla birlikte siyasi bütünleşme AB'nin kuruluş felsefesinde her zaman var olmuştur. Her ne kadar siyasi bütünleşme süreci yavaş işlese de özellikle 1990'ların başında yeni bir kimlik arayışı içine girilmiştir. Genişlemeye ve derinleşmeye yönelik atılan adımlarla oluşturulan yeni politika alanları, siyasi bütünleşme sürecine ivme kazandırmıştır.

1993 tarihinde uygulamaya giren Maastricht Antlaşması'yla Avrupa vatandaşlığı, demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi siyasal kavramlar tanımlanarak ekonomik birliğe siyasi bir kimlik kazandıracak adımlar atılmıştır. Maastricht

Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra yapılan Kopenhag Zirvesi'nde AB'nin bünyesine katılacak yeni ülkeler için bağlayıcı nitelikte ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ve 2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması'yla, Avrupa vatandaşlığı kavramı geliştirilmiştir. Siyasi alandaki girişimler sadece antlaşmalarla sınırlı kalmamış, yeni politika alanları oluşturulurken var olan politika alanları da genişletilmiştir. Üye ülkelerin toplumlarını birbirine yakınlaştıracak, AB vatandaşlığı fikrinin içselleştirilmesine ve birlik duygusunun benimsenmesine yardımcı olacak kültür, eğitim ve gençlik politikaları geliştirilmiştir. Bu politikalar kültürel altyapıyı güçlendirirken ekonomik bütünleşmeye de yardımcı olmuştur. Birlik duygusunun benimsenmesi ekonomik düzene uyumu kolaylaştırmıştır.

Tüm bu gelişmelerle 2000'li yıllara siyasal güç kazanarak giren AB, 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleştirdiği genişlemelerle daha güçlü bir konuma gelmiştir. 27 ülkeye çıkan üye sayısı ile büyük bir yüzölçümüne ve nüfusa sahip olan AB, küresel politikalarda söz sahibi olabilmek ve uluslararası alanda etkin bir aktör olarak işlevini sürdürebilmek için politika alanlarını geliştirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda üçüncü ülkelerle kurulan ilişkilerde, mali yardımlar, AB'nin siyasi kriterlerinin benimsenmesi, sivil ve askeri işbirlikleri politika alanlarının temelini oluşturmuştur. Bunun için sınır ötesi müdahale alanı genişletilmiştir. Örneğin 2003 yılında geliştirilen Avrupa Komşuluk Politikası ile Avrupa Birliği, Akdeniz çevresinde, Doğu Avrupa'da ve Güney Kafkaslar'da kendisine komşu ya da yakın durumdaki devletlerle kapsamlı bir işbirliği içine girmiştir. Tam üyelik olmasa bile, politik, ekonomik ve sosyal değerler

çerçevesinde söz konusu ülkelerin birliğe entegrasyonunu içeren bu politika, aynı zamanda birliğin bazı küresel stratejilerinin uygulanmasına da zemin hazırlamıştır. Yine sınır ötesi politika alanlarından biri olan ve dış ilişkiler kapsamında geliştirilen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) dünyanın herhangi bir yerindeki kriz bölgelerine hukuki, diplomatik, insani, ekonomik ve askeri yardım yapmak üzere oluşturulmuştur. AGSP kapsamında AB'nin çok sayıda askeri ve sivil misyonu devreye girmiş, bunların bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı da devam etmektedir. AB'nin üstlendiği bu misyonlar güvenliği sağlamakta, yeni pazarlar oluşturmakta, aynı zamanda da strateji planlarında öngörüldüğü gibi kendi değerlerini ve normlarını komşu ülkelere benimsetmektedir.

Bugün AB'nin otuz iki başlık altında topladığı çok sayıda siyasi ve ekonomik politika alanları vardır. Hiç şüphesiz değişen ve gelişen dünya konjonktüründe yeni politika alanları da oluşturulacaktır. Sonuç olarak AB, kurumsal, hukuki ve ekonomik değişimlerle siyasi bütünleşmesini güçlendirmiştir. Bu doğrultuda atılan adımlar sayesinde AB kimliği daha geniş bir perspektifte tanımlanmıştır. Özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı, temel haklar ile hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulu, bütün Avrupalıları birleştiren ve topluluğu bir arada tutan bir Avrupa Birliği kimliği ortaya çıkmıştır.¹⁵⁹ Bu kimlik, birlikte hareket eden, siyasi ve ekonomik altyapısı güçlü bir kıta Avrupası'nın kimliğidir. Bu kimliği farklı ekonomik, kültürel ve siyasi yapıdaki ülkeler bir araya gelerek taşıyacaktır. Bunun için 27 üye ülkenin farklılıklarını

¹⁵⁹ "Avrupalı Değerleri ve Kimliği," [Euroactive.com](http://www.euractiv.com), AB Haber ve Politika portalı, (<http://www.euractiv.com.tr/abnin-gelecegi/link-dossier/avrupali-degerleri-ve-kimligi>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

koruyarak tek bir ses oluşturması gerekmektedir. 2000 yılından bu yana “farklılıkta birlik” sloganını kullanması AB’nin bu konuya ne kadar ciddiyetle yaklaştığının bir göstergesidir.

2010-2011 Genişleme Strateji Belgesi’nde AB, siyasi ve ekonomik açıdan “düzenleyici model” olarak dünyada önemli bir yere sahip olduğunu, AB norm ve standartlarının dünyadaki ülkeler tarafından benimsendiğini ifade etmektedir.¹⁶⁰ Bu kapsamda AB’ye üye olmaya aday ülkeler için de tanımlanan hukuki, ekonomik ve siyasi standartlara ve değerlere uyumun ne kadar büyük bir önem taşıdığı öne çıkmaktadır. Bu nedenle AB üyeliği söz konusu olan ülkelere yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar, AB standartları ve müktesebatı perspektifinde değerlendirilmekte, gerekli eleştiriler yapılmakta ve tavsiyelerde bulunmaktadır. AB Komisyonu’nun hazırladığı resmi belgelerle, eksiklikler ve yapılması gerekenler rapor edilmektedir.¹⁶¹ Aday ülkeler söz konusu olduğunda AB’nin siyasi konularda hassas bir tavır sergilediği ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği’nin Belçika’daki siyasi krizlere karşı tutumunun değerlendirilmesinden önce, neden kapsamlı bir Avrupa Birliği analizi yapıldığının da açıklanması gerekmektedir. Avrupa Birliği siyasi, ekonomik ve hukuki normları olan, güçlü bir kurum kültürüne sahip, insan haklarına saygılı bir

¹⁶⁰ “Genişleme Stratejisi ve 2009-2010 Dönemindeki Temel Zorluklar,” Dışişleri Bakanlığı, s.21. (<http://www.mfa.gov.tr/data/AB/2009-Genisleme-Strateji-Kagidi-Gayri-Resmi-Turkce-Tercume.pdf>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

¹⁶¹ Bu belgelerden biri olan “2009-2010 Genişleme Strateji Belgesi’nde” Türkiye’deki siyasi partiler arasındaki diyalog ve uzlaşma ruhu eksikliği, reformların sürekliliğine zarar verdiği için eleştirilmiştir. Kaynak: “Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2010-2011,” Avrupa Birliği Bakanlığı, s. 4. (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2010_strategy_tr.pdf) Erişim: 11 Temmuz 2011.

birlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin müktesebatı da bu değerlerle oluşturulmuştur. Bununla birlikte teoride herkesin olumlu yaklaşabileceği bu değerler uygulamada zaman zaman farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin AB normları ile Belçika'da yaşananlar yan yana geldiğinde kafalarda bazı soru işaretleri oluşmaktadır. AB aday ülkelere karşı siyasi alanda ciddi eleştiriler getirirken, üye ülkeler söz konusu olduğunda nasıl bir tavır sergilemektedir ve bu çerçevede AB Belçika'daki siyasi krizleri nasıl değerlendirmektedir? Kuruluşundan bu yana bütünleşmeyi savunan AB, kalbinin attığı Belçika'daki bölünme senaryolarına ve Flamanların ayrılık taleplerine nasıl yaklaşmaktadır? AB'nin siyasi normlarıyla, özgürlük değerleri Belçika'daki siyasi sorunlar söz konusu olduğunda birbiriyle çatışmakta mıdır? Aşağıda yapılacak analizle bu sorulara cevap aranmaya çalışılmaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde, AB'nin Belçika'da yaşanan hükümet krizlerinin ve Valon-Flaman sorununun çözümüne yönelik bir girişiminin olmadığı, hatta birkaç küçük yorum dışında kayda değer bir değerlendirme yapmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum olumlu bir bakış açısıyla şu şekilde yorumlanabilir: Belçika'da insan haklarına, hukukun üstünlüğüne veya demokratik hak ve özgürlüklere karşı bir tavır söz konusu olmamıştır. Terör ya da şiddete yönelik bir durum da söz konusu değildir. Her iki toplum hiçbir kısıtlamayla karşılaşmadan fikirlerini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmektedir. Ülkede 2010 yılında seçimler düzgün bir şekilde yapılmış ve her ne kadar süreç uzasa da hükümet kurma çalışmaları demokratik bir çerçevede yürümektedir.

Ancak “farklılıkta birlik” sloganıyla yoluna devam eden, kendini “düzenleyici model” olarak gören AB’nin kurucu ülkelerinden biri olan Belçika’da, Valon ve Flaman halkların “birlikte ama ayrı” yaşamlar sürmesi ve bu sorun karşısında AB’nin bir nevi “sıfır müdahale” politikası uygulaması çelişkili bir durumu gözler önüne sermektedir. Bu durum AB’nin yaşananlardan sıkıntı duymadığı anlamına gelmemelidir. Kuşkusuz AB Belçika’da yaşanan süreci endişeyle takip etmektedir. Ancak oldukça karmaşık hal alan bir siyasi krizin içinde, kalıcı ve kesin bir çözüm üretebilme ihtimali de zayıfken, AB yeni bir aktör olarak rol almamaktadır. Ayrıca Belçika’nın bölünmesi ihtimal dahilinde olsa da, bu ihtimal geri dönüşü olmayan bir yola henüz girmemiştir. Aslında Belçika’da yaşananlar siyasetçiler tarafından “yok” sayılmaktadır çünkü AB’li ve Belçikalı siyasetçilere zarar verecek, sistemi kilitleyecek ya da tehdit edecek bir durum henüz oluşmamıştır. Belçika’nın iç ve dış siyasetinde geçici formüllerle siyasi çarklar dönmeye devam etmektedir.

AB’nin Belçika’da yaşanan siyasi krizlere çok fazla müdahil olmamasının bir diğer nedeni de ekonomik sorunların bu dönemde siyasi sorunların önüne geçmesidir. İrlanda’da başlayan, İspanya ve Portekiz’de gündeme gelen ama en önemlisi Yunanistan’da doruğa çıkan ekonomik krizler AB’nin geleceğini tehdit eder niteliktedir. Özellikle Yunanistan’ın iflasın eşiğine gelmesi ‘Avro’nun geleceği ile ilgili endişeleri de arttırmaktadır. Durum böyleyken doğal olarak siyasi sorunlar ikinci plana atılmakta, Belçika’da yaşanan siyasi kriz de ajandanın ilk sıralarında yer almamaktadır.

AB'nin son yıllarda Belçika'yı ilgilendiren en önemli kararı, Almanya ve Fransa'nın desteğiyle 2009 yılında o zamanki Belçika Başbakanı Flaman siyasetçi Herman Van Rompuy'un AB'nin ilk başkanı olarak seçilmesidir. Van Rompuy bu göreve seçildikten sonra temel görevinin birlik içinde bütünleşmeyi sağlamak olduğunu söylemiştir.¹⁶² Ancak Valon ve Flaman sorunundan kaynaklanan Belçika krizinin çözümünde AB Başkanı olarak Van Rompuy'un herhangi bir katkısı olmamıştır.¹⁶³ Belçika'daki hükümet krizi bir yılı aşkın bir süredir devam etmektedir. Flamanların ayrılma talepleri hiç olmadığı kadar yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. Böyle bir durum söz konusu iken Van Rompuy'un 'Federal Belçika, uygulanan ortak politikalar ve farklı kültürlerden gelen halklar arasında sağlanan işbirliği ile Avrupa için bir model oluşturmaktadır' savı bugünkü yaşananlarla tezat bir durum oluşturmaktadır.¹⁶⁴

AB'nin önemli normlarından biri olan 'siyasi istikrar' aday ülkeler için çok önemliyken, üye ülkelerde yaşanabilecek siyasi sorunlar aday ülkelerdeki kadar büyük ses getirmemektedir. Başka bir ifadeyle AB aday ülkelere gösterdiği hassasiyeti üye ülkelere göstermemektedir. Örneğin bugün aday ülke statüsündeki Türkiye'de bir yılı aşkın süredir bir hükümet kurulamasa, AB içinde bunun yankılarının çok daha büyük olması beklenebilir.

Belçika meselesinde AB'nin müdahalesi Flamanların bağımsızlıklarını ilan etmesiyle gerçekleşebilir. AB böyle bir durumda nasıl bir tavır sergiler

¹⁶² "Türkiye'nin kaderi AB'nin 27 üyesinde değil Almanya ve Fransa'nın Elindedir,"

ABHABER.com, (<http://www.abhaber.com/yazdir.php?id=28360>), Erişim:11 Temmuz 2011.

¹⁶³ "Divided Belgium Prepares to Take on EU Presidency," Euroactive.com,

(<http://www.euractiv.com/en/priorities/divided-belgium-prepares-to-take-on-eu-presidency-news-495422>), Erişim:11 Temmuz 2011.

¹⁶⁴ Belgian Presidency Council of the European Union,

(<http://www.eutrio.be/structure-de-letat-federal-belge>), Erişim:11 Temmuz 2011.

sorusundan yola çıkarak bazı varsayımlarda bulunulabilir. Flamanların kendi ülkelerini kurma girişiminde bulunmaları, Belçika Anayasası ayrılma hakkı tanımadığı için hukuka aykırı olacaktır. Belçika Anayasası'nın 143. Maddesi'nin 1. bendinde, toplulukların ve bölgelerin Belçika'nın federal rejimine sadık kalmaları gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir.¹⁶⁵ Bunun için anayasal değişikliğin yapılması gerekmektedir ancak Valonlar bu yönde yapılacak bir değişikliğe mevcut konjonktürde sıcak bakmayacağı için Flamanların ayrılması yasal bir zeminde gerçekleşemeyebilir. Yasal bir zemin oluşmadan bağımsızlığını ilan edecek bir Flamanya, bugünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin pozisyonuna düşebilir. AB de böyle bir durumda Flamanya'yı muhtemelen tanımayacaktır. Bu nedenle Flamanların olası bir ayrılık senaryosu gerçekleşirse, Avrupa Adalet Divanı'na götürülebilecek bir mesele ortaya çıkabilir.

Flamanya'nın bağımsızlığını ilan etmesi, AB'nin geleceğini ciddi biçimde etkileyecek gelişmeleri de beraberinde getirebilir. Avrupa'da ayrılık talebinde bulunan tek halk Belçika'daki Flamanlar değildir. Flamanların bağımsızlıklarını ilan etme talebi Britanya'da İskoç'ların, İspanya'da Katalanların, Fransa'da Korsikalıların bağımsız ülke olma isteğini güçlendirmiştir ve Belçika'daki gelişmeler bu ülkelerde yakından takip edilmektedir.¹⁶⁶ Bu durumda Flamanya tetikleyici bir örnek olma potansiyeline sahiptir. Ocak 2011'de Tunus'ta başlayıp Mısır ve Körfez ülkelerine sıçrayan ve 'Arap Baharı' ismi verilen halk hareketleri

¹⁶⁵ Belgian Constitution, s. 42.
(legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pd...),
Erişim: 17 Temmuz 2011.

¹⁶⁶ "Belgium Political Crisis Hits EU Record," Presstv,
(<http://www.presstv.ir/detail/159281.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

domino etkisiyle yayılmıştır. Benzer durum halk ayaklanması şeklinde olmasa da demokratik yollarla Avrupa'da da yaşanabilir.

Belçika AB için bütünleştirici bir role sahip sembol ülke konumundadır. Hiç şüphesiz ki AB ve üye devletler ciddi boyutta bir bölünme aşamasına geldiğinde, Belçika'daki siyasi partilere büyük bir baskı uygulayacaktır. Ancak Slovenya örneğinde olduğu gibi Flaman Bölgesi'nde bir referandum yapılır ve halkın çoğunluğu Belçika'dan ayrılma yönünde oy kullanırsa Flaman Parlamentosu bağımsızlık ilan edebilir ve bu durumda bağımsızlığının uluslararası alanda tanınma olasılığı artabilir.¹⁶⁷

2007 yılında AB Komisyonu Başkanı olan Romano Prodi yapmış olduğu açıklamada, İskoçya'nın Birleşik Krallık'tan ayrılması durumunda AB üyeliğine yeniden başvurması gerektiğini açıklamıştır. Bir başka ifadeyle AB içinde bağımsızlığını ilan ederek yeni kurulacak ülkeler için AB üyeliğinin devamı mümkün olmayabilir. Bu beyandan yola çıkarak aynı durumun bağımsız Flamanca için söz konusu olacağı söylenebilir. Flamanca, AB dışında kalması durumunda AB üyeliği için başvuruda bulunabilecektir ancak yeni Belçika'yı oluşturacak Valon nüfusun tepkisiyle Belçika'nın muhtemel vetosuna maruz kalacaktır.¹⁶⁸ Bu durum Türkiye'nin AB üyelik sürecinde Yunanistan'ın veto kartını kullanmasına benzeyecektir.

¹⁶⁷ Mnookin, "Persistent Nonviolence Conflict With No Reconciliation...", s.182.

¹⁶⁸ Paul Belien, "Flemish Secession from Belgium," Canada Free Press, (<http://www.canadafreepress.com/index.php/article/138>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

GENEL SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

13 Haziran 2010 Belçika genel seçimlerinden bu yana bir yıldan fazla bir süre geçmiştir. Parlamento'ya girmeyi başaran partiler koalisyon hükümetini henüz oluşturamamıştır. Seçimlerden bu yana eski hükümet görev yapmaktadır. Belçika bu kadar uzun süre hükümet krizi yaşayan tek ülkedir.¹⁶⁹ Belçika'daki mevcut sorun sadece koalisyonu oluşturacak partiler arasında bir uzlaşının sağlanamaması değil, ülkenin bölünme noktasına gelmesidir. Meselenin temelinde Belçika'nın iki kurucu ulusu olan Valon ve Flaman halkları arasındaki kültürel, siyasi ve ekonomik sorunlardan kaynaklanan çekişme yatmaktadır. Bir Ortadoğu ya da Asya ülkesinde bu tarz hükümet krizlerinin yaşanması olağan bir olay olarak kabul edilebilir ancak söz konusu ülke Belçika olunca bu olay sıradışı bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle bu tez çalışmasında Valon-Flaman sorununun Belçika'nın siyasi yapısına ve AB üyeliğine etkileri araştırılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Valon-Flaman sorununun hangi tarihsel kökenlere dayandığı araştırılmıştır. Valon ve Flaman halklarının 18. yüzyılın sonunda Fransa İmparatorluğu'nun kontrolüne girmesinin henüz kurulmamış olan Belçika'nın bugünkü kaderini çizdiği sonucuna varılmıştır. Her

¹⁶⁹ 2003 yılında Güneydoğu Asya ülkesi olan Kamboçya'da yapılan seçimlerin ardından hükümetin kurulması 353 gün sürmüştür. Irak'ta 2009 yılında yapılan seçimlerden sonra hükümetin kurulması 289 gün sürmüştür.

Kaynak: Stephen Mulvey, "Belgium Goes a Year from Elections Without Government," BBC, (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13725277>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

iki halkın yaşadığı bölgeye Fransız dili ve kültürü empoze edilmiş ve Belçika'yı kuran Valon ve Flaman elit sınıfı da bu dönemde oluşmuştur. Dolayısıyla, 1830'da Fransız dili ve kültürü temel alınarak kurulan Belçika'da Flamanca bastırılmış, Fransızca dayatılmıştır.

Flamanların tarihi incelendiğinde Flamanlar dillerine, kültürlerine, toplumsal değerlerine sıkı bir şekilde sahip çıkan güçlü bir halk olarak karşımıza çıkmaktadır. Belçika kurulana kadar Flamanlar hiçbir egemen gücün baskısı altında kültürel ve dilsel özelliklerini kaybetmemiştir. Flaman dilinin korunması ve kullanılması için her zaman mücadele etmişlerdir. Bu nedenle Belçika'nın kuruluşuyla birlikte hem resmi dilin Fransızca olmasına karşı Flaman direnişi başlamış, hem de yıllarca aralarında sürekli siyasal çekişme yaşanacak Valon ve Flaman halklar Belçika çatısı altında toplanmıştır. Dil haklarını kazanmak isteyen Flaman halkının başkaldırısı kısa sürede siyasallaşmış ve Flaman Hareketi doğmuştur. Belçika Hükümeti Flaman direnişine yasal düzenlemelerle cevap vermiş, bu süreç Flamanlara dil haklarını kazandıracak dil kanunlarının çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Flaman hareketi, yavaş ama sağlam adımlarla, Belçika'da iki dilli bir resmi yapı kurulana kadar mücadeleyi bırakmamıştır. Flamanların başarısının arkasında yatan bir diğer neden, Valonların Flaman halkının karşısında güçlü bir muhalif güç oluşturamamış olmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dil kanunlarının yerini anayasal reform paketleri almıştır. Bu nedenle ikinci bölüm anayasal reformlara ve Belçika'nın yeni siyasi yapısına ayrılmıştır. Anayasal reformların sonunda federal Belçika oluşturulduğu için bu bölümde federalizm ile ortaklık ve oybirliği demokrasisi de

teorik çerçevede araştırılmıştır. Federal Belçika'nın siyasi yapısında merkezden çevreye devredilen yetkilerle oldukça güçlü bölgeler ve topluluklar oluşturulmuş, bölgeler ekonomik ve siyasal özerklik kazanmış, topluluklar ise kültürel özerkliğe sahip olmuştur. Belçika'nın geçirdiği siyasal değişim, Valon ve Flaman halkları arasında bir uzlaşma zeminini oluşturmamıştır.

Üçüncü bölümde federal Belçika'da devam eden siyasi çekişmenin nedenleri araştırılmıştır. Bugün Belçika'da devam eden siyasi krizlerin temel nedeni Flamanların ekonomik alanda daha fazla yetki istemesi, Valonların ise buna karşı çıkmasıdır. Oldukça karmaşık bir yapıda olan BHV seçim bölgesinin yapısının Flamanlarca değiştirilmek istenmesi de krizin bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Valonlar, Flamanlar tarafından talep edilen bu değişiklikleri kabul etmemektedir ve Valon-Flaman çekişmesi bu yüzden sonlanamamaktadır. Flamanlar, taleplerinin karşılanmaması durumunda Belçika'dan ayrılmayı tartışır noktaya gelmiştir.

Sonuç olarak AB'nin merkezinde ayrılık senaryoları konuşulmaktadır. Bundan dolayı Belçika-AB ilişkilerinin nasıl yürüdüğü, Belçika meselesinin AB için ne anlam ifade ettiği çalışmanın son bölümünde araştırılmıştır. AB'nin önemli bir politika alanı olan 'bölgeler politikası' ve 'bölgeler komitesi' Belçika'nın bölgelerini de ilgilendirdiği için detaylı olarak incelenmiştir. AB'nin Belçika meselesi ile ilgili olan tutumu araştırılmış ancak AB'nin bu mesele karşısında olumlu ya da olumsuz kayda değer bir tepki vermediği gözlemlenmiştir. AB ile Belçika arasında Valon-Flaman anlaşmazlığından kaynaklanan herhangi bir sorun yaşanmamıştır. AB sürecinin işleyişini etkileyen

özel bir durum oluşmamıştır. AB söz konusu olduğunda Flaman ve Valon taraflar uzlaşma zeminini bulmakta ve birlik içinde hareket etmektedir. AB'nin Belçika için bütünleştirici bir faktör olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tüm çalışmanın ışığında bir değerlendirme yapılacak olursa Valon ve Flaman toplumları arasındaki bu sorun kısa vadede çözülebilecek gibi görünmemektedir. Flamanlar ekonomik olarak tamamen bağımsız olmak istemektedir. Flaman ekonomisi oldukça güçlü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Flamanlar mali konularda neredeyse tümüyle bağımsız olacak şekilde bir özerklik talep etmektedir. Bir başka ifadeyle ekonomik zenginliklerini Valon Bölgesi'ne aktarmadan kendi bölgelerinde tutmak istemektedir. Bunun yolu merkezi yönetimin elinde bulunan mali yetkileri Flaman Bölgesine devretmesidir. Bu talebin gerçekleşmesi için altıncı anayasal değişikliğin hayata geçmesi gerekmektedir. Zayıf bir ekonomiye sahip olan Valonlar böyle bir değişimi muhtemelen kabul etmeyecektir. Ancak Valon Bölgesi için AB destekli büyük bir kalkınma projesi uygulanırsa başka bir ifadeyle Valon Bölgesine büyük bir mali yardım yapılırsa ve Flamanlar BHV davasından vazgeçerse, Valonlar Flamanların isteklerine olumlu yanıt verebilir.

En gerçekçi kamuoyu anketinin genel seçimler olduğu düşüncesinden yola çıkılırsa, Flaman seçmenlerin ayrılıkçı sağ partilere olan artan eğilimi Flamanca'nın bir gün bağımsızlığını ilan edeceğini ispatlar niteliktedir. 2010 seçimlerinin galibi Bart De Wever Belçika'nın buharlaşacağını ifade

etmektedir.¹⁷⁰ Belçika bölünmeden 2014 seçimlerini yapılabiliirse, ayrılıkçı sağ partilerin oyu çok büyük olasılıkla artacaktır ve ayrılık planları belki de uygulamaya konulacaktır. Bağımsız Flamanca, AB ülkeleri içinde ayrılıkçı talepleri tetikleyebilir. Bu nedenle süreç bölünme yönünde ilerledikçe AB muhtemelen sessizliğini bozacaktır ve hukuksal yapısı ve normları çerçevesinde gereken politikaları devreye sokacaktır.

Belçika örneğinden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Ulus kimliğini tam olarak oluşturamayan toplumlarda, iyi kurgulanmadığı ve kontrollü yetki dağılımı yapılmadığı takdirde, federal yapıya geçiş sorunların çözümüne bir katkı sağlamamakta, tam tersine sorunları derinleştirebilmektedir. Belçika’da üniter devlet yapısından federal sisteme geçiş toplumsal dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Valon ve Flaman toplulukların taleplerini karşılamak için bölgeselleşme ile başlayan ve federal yapıya geçiş ile devam eden sistem değişikliği merkezden çevreye çok fazla yetki devrinin yapılmasına imkan sağlamıştır. Bununla birlikte kral, hükümet, iki meclis, bölgeler, dil toplulukları, yerel yönetimler arasında paylaşılan yetki devirleri oldukça karmaşık bir yapıyı da beraberinde getirmiş ve bu durum sorunların çözümünü oldukça yavaşlatmıştır.

Yetki devrinin toplumsal ihtiyacın üzerine çıkması, özellikle ekonomik olarak güçlü olan bölgelerde ayrılma seslerinin daha yüksek çıkmasına imkan tanımaktadır. Daha da önemlisi oluşan bu şartların yanında o bölgede, ülkenin ulus kimliğinden ziyade bölgede yaşayan halkın mensubu olduğu ulusa ait kimlik

---

¹⁷⁰ “Belgium Marks a Year Without a Government,” The Telegraph, (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/8571756/Belgium-marks-a-year-without-a-government.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

ön plana çıkıyorsa, bunu dengeleyecek başka dinamikler ortaya çıkmadığı müddetçe ayrılma kaçınılmaz bir son olarak karşımıza çıkabilmektedir. Flaman tarafında son seçimlerde ayrılıkçı partilere verilen oyun %50'ler seviyesine yükselmesi yukarıda bahsedilen durumların gerçekleşmesi sonucunda olmuştur. Belçika demokrasisinin en güçlü ögesi olan uzlaşma kültürü zamanla taviz kültürüne dönüşmüş, siyasi krizi engellemek için toplulukların talepleri büyük ölçüde karşılanınca yetki devri ihtiyacın üzerinde gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Valon Bölgesi'ne göre daha hızlı büyüyen Flaman Bölgesi ekonomik olarak oldukça güçlenmiştir. Özellikle dilsel ve siyasi haklar için uzun yıllar mücadele vermek zorunda kalan Flaman Bölgesi'nde, bundan dolayı Belçika milliyetçiliğinden ziyade Flaman milliyetçiliği ön plana çıkmıştır. Tüm bunların sonucunda yetkileri ve hakları son derece genişlemiş olan, ekonomik anlamda daha güçlü konumda bulunan ve sahip olduğu imkanları Belçika ile paylaşmak yerine kendi toplumunun menfaati için kullanmak isteyen, kendini Belçika'dan ziyade Flamanca'ya ait hissedilen bir toplumda ayrılma seslerinin yükselmesi son derece doğal karşılanmalıdır.

Sonuç olarak 1830 yılında Belçika'nın kuruluşundan bu yana ortaya çıkan manzara şudur: Kuzeyde Germen kültüründen gelen Flamanlar, güneyde Latin kültüründen gelen Valonlar yaşamaktadır. Belçika'da ulusal medya ve siyasi partiler yoktur. Her bölgenin kendine ait ulusal marşı, medyası ve partileri vardır. Her bölge kendi dilini kullanmakta, birbirleri ile iletişim kurmamaktadır. Ulusal değerlerden ziyade bölgesel değerler ön planda tutulmaktadır. Mevcut bu yapıya ülkedeki siyasal sorunlar da eklenince, Belçika'nın bölünme senaryoları uzak bir ihtimal gibi görünmemektedir.

KAYNAKLAR

Alvarez-Rivera, Manuel,(2011)“Federal Elections in Belgium - Elections to the Senate and the Chamber of Representatives,”

(<http://electionresources.org/be/3603073>), Erişim: 25 şubat 2011.

Baturalp, Çimen Turunç, (2011)“Belçika’daki Dil ve Kimlik Kavgası,”

ABHaber.com,(<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=8319>),

Erişim: 31 Mart 2011.

Beesley, Arthur,(2011) “De Wever Set to Submit Proposal for Power-Sharing,”
The Irish Times(2011)

(<http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2010/1016/1224281251672.html>), Erişim: 31 Mart 2011.

Belien, Paul,(2007) “Flemish Secession from Belgium,” Canada Free Press,

(<http://www.canadafreepress.com/index.php/article/138>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

Berlo, MartineVan,(2005) “A Belgian Tale:A Family, A Nation, A History,” *How Can One not be Interested in Belgian History: War,Language and Consensus*, içinde, derl., Benno Barbard, Martine Van Berlo,Geert Van Isten, Dael, Tony Judt, Marcy, Reynebeau, Sophie De Schaepdrijver, (Gent, Academis Press).

Beyers, Jan, Tom Delreux, Caroline Steensels,(2004) “The Europeanisation of Intergovernmental Cooperation and Conflict Resolution In Belgium: The Case of Agriculture,” *Perspectives on European Politics and Society*, 5,1, (Koninklijke Brill, Leiden, The Netherlands), s.107.

- Beyers, Jan, Peter Bursens,(2006) “The European Rescue of the Federal State: How Europeanisation Shapes the Belgian State,” *West European Politics*, 29,5,1057-1078,s.109.
- B. Howell, Robert,(2002)“The Low Countries: A Study in Sharply Contrasting Nationalisms,” *Language and Nationalism in Europe* içinde, derl., Stephen Barbour, Cathie Carmichael (New York:Oxford University Press).
- Bolkestein, Frits,(2004) *The Limits of Europe*, (Tielt, Lannoo Publishers).
- B.Wolinez, Steven,(2005)“The Consociational Party System,” *Party Elites in Divided Societies: Political Parties in Consociational Democracy*, içinde, derl., Kris Deschouwer, Luther Deschouwer Staff, (New York: Routledge).
- Clapham, Andrew,(2011)“Vande Lanotte Quits as Belgian Coalition Mediator Amid Stall, Palace Says,” Bloomberg, (<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-26/vande-lanotte-quits-as-belgian-coalition-mediator-amid-stall-palace-says.html>), Erişim:31 Mart 2011.
- Clemen, B. Van,(2011) “Brussels-Halle-Vilvoorde (BHV), What is it all about?,” Halle-Vilvoorde Komitee, (http://www.haviko.org/teksten/BHV_Clemen/bhv_VanClemen_english.pdf), Erişim: 27 Şubat 2011.
- Cordell, Karl, Stefan Wolff, (2010) *Ethnic Conflict: Causes, Consequences, Responses* (Cambridge: Polity Press).

- Daley, Suzanne,(2011) “Belçika'daki Dil Kavgası Ülkenin Tadını Kaçırdı,” Sabah (http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/07/26/belcikadaki_dil_kavgasi_ulkenin_tadini_kacirdi), Erişim:27 Ocak 2011.
- Deighton, Ben,(2011) “Belgium Faces Threat of S&P Downgrade,” Reuters, (<http://us.mobile.reuters.com/article/businessNews/idUSTRE6BD1UB20101214>), Erişim: 31 Mart 2011.
- De Groof, Roel, Els Witte,(2008) *Brussels and Europe: The Position of Brussels in the World City Network*, (Brussels: Academic and Scientific Publishers).
- De Winter, Lieven, Marc Swyngedouw, Patrick Dumonts,(2006) “Party System(s) and Electoral Behaviour in Belgium: From Stability to Balkanisation,” *West European Politics*, 29,5,933 – 956, (Routledge), s.934.
- D’Haveloose, Erik,(2010) “Milestones In The Belgian Political History And The Foundation Of The Belgian State Structure” The RoSa-factsheets, ss.3,4. (<http://www.rosadoc.be/site/rosa/english/pdf/factsheetsenglish/05.pdf>), Erişim:13Ekim 2010.
- Dölek, Çağlar ,“Belçika Modeli’nde Kriz: Tarihsel Bir İnceleme,” (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2483903>), Erişim: 13 Ekim 2010.
- Edwige, Liliane Lefebvre, (2003) “Belgian Citizenship: Managing Linguistic, Regional, and Economic Demands,”*Citizenship Studies*,7,1, (Carfax publishing, Taylor and Francis),ss.123-124.
- Emiel, Lamberts, J.C.H.Blom, (2006) *History of Low Countries*, Çev. Jame C. Kennedy, (United States: Berghahn Books).

Fautre, Willy, “Linguistic Diversity and Linguistic Minority Issues in Belgium”,
(<http://www.willyfautre.org/publications/2009/0811%20Linguistic%20Issues%20in%20Belgium.pdf>) Erişim: 11 Temmuz 2011.

Franck, Christian, Tanguy de Wilde d’Estmael, (1996) “Belgium,” The European Union and Member States, Towards Institutional Fusion? içinde, derl., Dietrich Rometsch ve Wolfgang Wessels (New York: Manchester University Press).

Gözler, Kemal, (2000) Türk Anayasa Hukuku, (Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları).

Heywood, Andrew, (2006) Siyaset, Çev. Mete Yıldız-Bican Şahin, (İstanbul: Liberte).

Hooghe, Liezbet, (2003) “Belgium: From Regionalism to Federalism,” The Territorial Management of Ethnic Conflict içinde, derl., John Coakley, (London: Frank Cass).

Hooghe, Liesbet, (2004) “Belgium: Hollowing the Center,” *Federalism and Territorial Cleavages* içinde, derl., Ugo M. Amoretti, Nancy Gina Bermeo (Baltimore: The John Hopkins University Press), s.4.

Hughes, Dominic, (2008) “Analysis: Where Now for Belgium?,” BBC,
(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7507506.stm>),
Erişim: 11 Temmuz 2011.

Kadıoğlu, Ayşe, (2008) “Vatandaşlık ve Siyasal Katılım,”
(research.sabanciuniv.edu/9021/1/OzbudunArmaganKADIOGLU.doc),
Erişim: 6 Ağustos 2011.

Kalaycı, Hüseyin, (2007) “Kanada-Quebec Sorunu, Çokkültürcülük, Kendi aderini Tayin, Milliyetçilik ve Federalizm. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 313.

Kesteloot, Chantal, (1998) “Growth of the Walloon Movement ”, *Nationalism in Belgium, Shifting Identities* içinde, derl., Kas Deprez ve Lois Vos (New York: Macmillan Press Ltd.).

Kurian, George Thomas,(2007) *Encyclopedia of the World's Nations and Cultures*, (New York, Infobase Publishing).

L. Horowitz, Donald, (1991) *A Democratic South Africa?: Constitutional Engineering in a Divided Society* (California: University of California Press, 1991)

Lijphart, Arend,(1995) *Çağdaş Demokrasiler, Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*, Çev. Ergun Özbudun, Ersin Onulduran, (Ankara, Yetkin Yayınları).

Lijphart, Arend,(1990) “The Power-Sharing Approach,” *Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies* içinde,derl., J.V. Montville, (New York, Lexington Books).

Mnookin, Robert, Alain, Verbeke,(2009) “Persistent Nonviolence Conflict With No Reconciliation:The Flemish and Walloons In Belgium,” *Law and Contemporary Problems*,72,151,s.152., (www.law.duke.edu/shell/cite.pl?72+Law+&+Contemp.+Probs...), Erişim: 11 Temmuz 2011.

Morrow, Amanda, (2010) “Separatists Poised to Dominate Belgian Elections,” RFI, (<http://www.english.rfi.fr/europe/20100611-separatists-poised-dominate-belgian-elections>), Erişim:14 Temmuz 2011.

Mulvey, Stephen, (2011)“Belgium Goes aYear from Elections Without Government,” BBC, (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13725277>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

- Mushtaq, Muhammad, Ayaz, Muhammad, Syed, Khawja Alqama, (2011)
 “Examining the Favourable Factors for Consociational Democracy in
 Pakistan,” *European Journal of Social Sciences*, 20, 2, s. 285.,
 (http://www.eurojournals.com/EJSS_20_2_08.pdf),
 Erişim: 6 Ağustos 2011
- Philip M., Blommaert, (1992) “ Observations on the Neglect of the Dutch
 Language 1832,” *The Flemish Movement, A Documentary History 1780-
 1990* içinde, derl., Theo Hermas, (London:Cambridge University Press).
- Reilly, Benjamin, (2002) “ Electoral Systems and Conflict Management:
 Comparing STV and AV Systems,” s. 3.,
 (aceproject.org/...Electoral_Systems_and_conflict_management.../v...),
 Erişim: 6 Ağustos 2010.
- Robert, Senelle, (1990) “The Current Constitutional System,” *Modern Belgium*
 içinde, derl., Marina Boudart, Michel Boudart, Rene Bryssinck (Brussels:
 Modern Belgium Association), ss. 169-170.
- Smith, Jennifer, (2004) *Federalism* (Vancouver: UBC Press).
- Stephen, J Lee, *1890-1945 Europe*, (New York, Routledge, 2003),s.30.
- Swenden, Wilfried, (2002) “Asymmetric Federalism and Coalition-Making in
 Belgium”, *Publius: The Journal of Federalism*, 32,3,s.70.
- Turan, Ayça, “Hükümet Krizi Örneğinde Belçika Modeli”, USAK,
 (<http://www.tumgazeteler.com/?a=2683259>), Erişim: 22 Kasım 2010.

- Tümbaş, Yaşar, (2011)“Belçika'nın Baş Ağrısı;'BHV' sorunu nedir?,”
Brüksel Haber.be,
(http://www.brukselhaber.be/printer_friendly.php?go=31b0b72),
Erişim: 26 Şubat 2011.
- Uygun, Oktay, (2007) *Federal Devlet, Temel İlkeleri, Başlıca Kurumları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, (Onikilevha, İstanbul).
- Vorlat, Katrien,(2009) “International Business Negotiations in Belgium,” *The ABA Guide to International Business Negotiations: A Comparison of Cross-cultural Issues and Successful Approaches* içinde, derl. James R. Silkenat, Jeffrey M. Aresty, Jacqueline Klosek, (Chicago: American Bar Association Publishing).
- Vos, Hendrik, Jan Orbie, (1996) An Schrijvers, “Belgium: Federal Engineering in the Heart of Europe,” *Telematics and Informatics*,13,2-3,s. 7.
- Vos, Lois,(1998)“The Flemish National Question” *Nationalism in Belgium, Shifting Identities*, içinde, derl., Kas Deprez ve Lois Vos
(London: Macmillan Press Ltd.).
- Van Goethem, Herman,(2001) *Belgium and the Monarchy: From National Independence to National Disintegration*
(Antwerp: UPA: University Press Antwerp).
- Wheare, Kenneth, (1964) *Federal Government*,
(New York: Oxford University Press).
- Özbudun, Ergun, (2002) *Türk Anayasa Hukuku*, (Ankara, Yerkın Yay).

Özçelik, Gülüm Bayraktaroğlu, ,(2008) “Avrupa Topluluğunun Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Uluslararası Anlaşma Akdetme Yetkisi ve C-01/03 Sayılı ve 7 Şubat 2006 Tarihli Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Görüşü,” *AÜHFD*,57,2,s.31.

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/262/2340.pdf>),

Erişim: 23 Ağustos 2010

Williams, Robert Forrest, (2004) *Federalism, Subnational Constitutions, and Minority Rights*, (Westport, Praeger Publishing).

İNTERNET KAYNAKLARI (BELGELER, HABERLER)

“AB Bölgeler Komitesi: Genişleme Sürmeli,” ABHaber.com,(2009)

(<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=3663>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Avrupalı Değerleri ve Kimliği,” Euroactive.com,(2007)

(<http://www.euractiv.com.tr/abnin-gelecegi/link-dossier/avrupalı-degerleri-ve-kimligi>), Erişim:11 Temmuz 2011.

Basic Facts About Russian Population, (2011)

(<http://russiapedia.rt.com/basic-facts-about-russia/population/>),

Erişim: 24 Mart 2011.

“Belçika, Hükümetini Ne Zaman Kuracak?,” YeniHaber.be,(2001)

(http://www.yenihaber.be/go.php?go=3081d0e&do=details&return=last_news&pg=1), Erişim: 31 Mart 2011.

“Belgium Coalition Talks Collapse,” BBC,(2011)

(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7122799.stm>),

Erişim: 31 Mart 2011.

“Belgium Marks a Year Without a Government,” The Telegraph,(2011)

(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/8571756/Belgium-marks-a-year-without-a-government.html>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Belgium Political Crisis Hits EU Record,” Presstv, (2011)

(<http://www.presstv.ir/detail/159281.html>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Belçika'da Sonuç Bölünmeyi Gösteriyor,” CNN TÜRK,(2010)

(<http://www.cnnturk.com/2010/dunya/06/14/belcikada.sonuc.bolunmeyi.gosteriyor/579879.0/index.html>), Erişim: 11 temmuz 2011.

“Belçika'nın Yumuşak Karnı – BHV,” Euronews,(2010)

(<http://tr.euronews.net/2010/06/08/belcika-nin-yumusak-karni-bhv/>), Erişim:26 Şubat 2011.

Belgian Constitution, (2007)

(legislationline.org/download/.../id/.../b249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pd...), Erişim: 17 Temmuz 2011.

Belgian Presidency of the Council of the European Union,(2011)

(<http://www.eutrio.be/>), Erişim: 15 Şubat 2011.

Belgian Precidency Council of the European Union,(2011)

(<http://www.eutrio.be/structure-de-letat-federal-belge>), Erişim:11 Temmuz 2011.

“Belgian Prime Minister Resigns,” The Telegraph, (2011)

(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/3853200/Belgian-prime-minister-resigns.html>),Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Bölgeler Komitesi,” Avrupa Birliği Bakanlığı,(2011)

(<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45637&l=1>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Brussels Protest Calls for Belgian Unity Government,”

Guardian, Associated Press in Brussels, (2011)

(<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/23/brussels-protests-belgium-government>), Erişim: 31 Mart 2011.

“Development Programmes, Belgium,” European Commission,
Regional Policy, Inforegio, (2011)
(http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=BE&gv_reg=ALL&gv_PGM=1001&LAN=7&gv_PER=2&gv_defL=7), Erişim: 11 Temmuz 2011.

Distribution of Biodiversity-Related Competences in Belgium,
Convention on Biological Diversity (2006)
(<http://www.biodiv.be/implementation/authorities/distribution/>),
Erişim: 28 Temmuz 2010.

“Divided Belgium Prepares to Take on EU Presidency,” Euroactive.com, (2010)
(<http://www.euractiv.com/en/priorities/divided-belgium-prepares-to-take-on-eu-presidency-news-495422>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

“European Cohesion Policy in Belgium,”
Official Website of the European Commission, (2011)
(http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/country2009/be_en.pdf), Erişim: 11 Temmuz 2011.

European Council, The President, (2011)
(<http://www.european-council.europa.eu/the-president.aspx>),
Erişim: 15 Şubat 2011.

European Union, Committee of the Regions, (2011)
(<http://www.cor.europa.eu/>), Erişim: 11 Temmuz 2011.

European Union, Committee of the Regions, (2009) “Key Dates in the History of
the Committee of the Regions, 1994 – 2009,”
(www.cor.europa.eu/cor/cms/ui/ViewDocument.aspx?contentid...be84..)
Erişim: 11 Temmuz 2011.

- “Even Flemish Muslims Want to Separate from the Walloons, ” The Brussels Journal,(2007) (<http://www.brusselsjournal.com/node/2419>), Erişim: 11 Temmuz 2011.
- Forum of Federations, The Global Network on Federalism, Federalism by Country, (2011)
(http://www.forumfed.org/en/federalism/by_country/index.php),
Erişim: 27 Mart 2011.
- “Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2010-2011,” Avrupa Birliği Bakanlığı, (2011)(http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2010_strategy_tr.pdf), Erişim: 11 Temmuz 2011.
- “Genişleme Stratejisi ve 2009-2010 Dönemindeki Temel Zorluklar,”
Dışışleri Bakanlığı (2010)
(<http://www.mfa.gov.tr/data/AB/2009-Genisleme-Strateji-Kagidi-Gayri-Resmi-Turkce-Tercume.pdf>), Erişim: 11 Temmuz 2011.
- Herman Van Rompuy,President of the European Council, (2011)
(<http://www.european-council.europa.eu/the-president/biography.aspx?lang=en>), Erişim: 26 şubat 2011.
- Inter College Studies Institute, (2011) “ Consociational Democracy: The Views of Arend Lijphartand Collected Criticisms,”
(http://www.mmisi.org/pr/15_01/schendelen.pdf), Erişim: 6 Agustos 2011.
- Maps of the Federal States, Portal Belgium. be, Official Information and Services, (2011)(http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federale_staat/map/), Erişim: 13 Temmuz 2011.

Multicultural Netherlands, (2011)

(<http://dutch.berkeley.edu/mcnl/history/introductions/belgium/>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

Parliamentary Election, Voting to Share in Power, Belgian Senate, (2011)

(<http://www.senate.be/english/LegElectionsEN.html>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

Parliament of the German-speaking Community in Belgium, (2011)

(http://www.dgparlament.be/en/desktopdefault.aspx/tabid-992/1636_read-27185/),

Erişim: 11 Temmuz 2011.

Regions of the European Union, A Statistical Portrait, Eurostat (2009)

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-08-001/EN/KS-EP-08-001-EN.PDF), Erişim: 11 Temmuz 2011.

“Regional Policy, Bridging The Prosperity Gap,”

EUROPA, Policy Areas, Regional Policy,

(http://europa.eu/pol/reg/index_en.htm), Erişim: 11 Temmuz 2011.

“The BHV Question, Belgium's Governmentlessness”, Economist, (2011)

(http://www.economist.com/node/10110979?Story_ID=E1_TDTTDSJ),

Erişim: 13 Temmuz 2011

The composition of the Senate, Belgian Senate (2011)

(<http://www.senate.be/english/SenateCompoEN.html>), Erişim: 11

Temmuz 2011.

The Fifth State Reform, Portal Belgium.be,

Official Information and Services, (2010)

(http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/fifth_reform_of_state/),

Erişim: 13 Ekim 2010.

The first and Second State reforms, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (2011) (www.belgium.be/en), Erişim: 22 şubat 2011.

The first, Unitary Constitution, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (2010)

(http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/provisional_government_and_national_congress/),

Erişim:26 Ekim 2010

The Provisional Government and the National Congress, Portal Belgium.be, Official Information and Services, (2010)

(http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/provisional_government_and_national_congress/),

Erişim:26 Ekim 2010.

Total Population, Belgium, Eurostat, (2011)

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>),

Erişim:11 Temmuz 2011.

“Treaty Establishing the European Community (Amsterdam consolidated version),”(2007) Article 203.

([http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11997E203:EN:HTML)

[11997E203:EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11997E203:EN:HTML)), Erişim:11 Temmuz 2011.

Türk Dil Kurumu, (2011) (<http://tdk.org.tr>),Erişim: 12 Temmuz 2011.

“Türk iye'nin kaderi AB'nin 27 üyesinde değil Almanya ve Fransa'nın Elindedir,”
(2011) ABHABER.com,(<http://www.abhaber.com/yazdir.php?id=28360>),
Erişim:11 Temmuz 2011.

US Census Bureau,

(<http://www.census.gov/population/www/popclockus.html>),(2011)

Erişim: 24 Mart 2011.

Website of the Constitutional Court of Belgium, (2011)

(<http://www.const-court.be/en/common/home.html>),

Erişim: 11 Temmuz 2011.